Yeni

MUHİT

Bu Sayımızda

Ahmet Cevat
Ruşen Eşref
Selim Sırrı
Refik Ahmet
İhsan Şükrü

Beylerin içtimaî, edebî, sıhhî makaleleri — Spor yazısı Tiyatro tarihi

Reşat Nuri
Mahmut Yesarî
Kemalettin Şükrü
Beylerin ve
Mebrure Hurşit
hanımın Hikâye ve Romanları

Ayrıca

Kâğıt üzerine hazır biçilmiş şık ve yazlık bir

MANTO

ve

Kostüm Tayör

Elbise kalıbı ilavesi vardır.

Sene 2 | *Resimli Aylık Aile Mecmuası* | *№ 18 Nisan 1930*

Gençlik Kütüpanesi Neşriyatı

1.— Spor Ruhu

En güzel spor hikâyeleri. — Spor Ruhu nedir? Eski Türklerde spor terbiyesi. (Arap harfleriyledir)

Fiyatı: Karton kaplısı 50 Ciltlisi: 75 kuruştur.

2.— Cesur Kaptanlar

(Rudyard Kipling) in gençlik için yazdığı güzel bir romandır. Bir zengin çocuğunun elleri nasırlı adamlar arasında ne sağlam bir ruh terbiyesi aldığını gösterir. (Arap harfleriyledir)

Fiyatı 65 Ciltlisi 85 kuruştur.

3.— Sevgili Düşman

Zengin bir aileye mensup ince ruhlu bir genç kızın hayatını öksüz çocukları mes'ut etmiye nasıl vakfettiğini hassas bir kalemle tasvir eden içtimai bir romandır. (Arap harfleriyle)

Fiyatı: 75 Ciltlisi 100 kuruştur.

4.— Kölelikten Kurtuluş

Birinci basılışı maarif muhitlerinde ve her tarafta çok beğenilen bu güzel kitap yeni Türk harfleriyle tekrar basılmıştır. Her okuyan, onun mutalaasının içinden ruhu zırhlanmış, azmi muhkemleşmiş olarak çıktığını duyar.

Fiyatı 60

5.— Abraham Lincoln

Amerikanın en büyük reisi cumhuru olan Abraham Lincolnın hayat ve tercemei halinden bahis olan bu kitap romanların en caziplerinden daha caziptir. (Yeni Türk harfleriyledir)

Fiyatı 85

Küçük Kadınlar

Dünya gençlik ve aile edebiyatında yüksek bir mevkî tutan bu çok kıymetli eseri sadece gençliğe değil annelere, babalara, hocalara tavsiye ederiz.

Arap harfleri ile 350 sahife 75 kuruş, ciltlisi 100 kuruştur.

Bu eserin Türk harfleri ile tekrar tab'ı derdestir.

Kutu Kitabı

Amerika mektepleri için 1929 dahilinde basılmış ve büyük bir rağbete mazhar olmuş bir elişi kitabıdır. Mâarif Vekâleti Tâlim ve Terbiye Heyeti tarafından fevkalade takdir edilmiştir.

Âdi kaplısı 60 Bez ciltlisi 80 kuruştur.

Bütün bu kitaplar için Muhit İdarehanesine müracaat olunmalıdır.

Toptan alanlara tenzilat.

Yeni

MUHİT

Resimli Aylık Aile Mecmuası

Sene 2 | Nisan, 1930 | № 18

Kooperatif Şirketleri Bizde ne için İnkişaf edemeyor?

Yazan: AHMET CEVAT

Hakîkî kooperatif şirketleri başlıca üç nevidir:

1) İstihlâk kooperatifleri (Roçdeyl-Rochdale tipi).

2) Şehir kredi kooperatifleri (Şültse-Deliç tipi).

3) Köy kooperatifleri (Rayfayen tipi)

Bundan başka teavün şirketlerinin daha bir çok şekilleri ve çeşitleri vardır. Bu mekale yalnız istihlâk kooperatifleri hakkında yazılmıştır.

Bundan bir asır evel, başta İngiltere olmak üzere, Avrupanın muhtelif memleketlerinde makine sınaatı geniş mîkyasta inkişaf etmiş, meydana pek ehemmiyetli içtimaî meseleler çıkmasına sebep olmuştu. Bu meselelerden biri de işçilerin sefalet içinde yaşamağa mecbur, âdeta mahkûm olması idi ki en az mühimmi değildi.

Bu meselenin halliyle en evel düşünücüler uğraşmış, türlü türlü hall ve tesviye tarzları tasavvur eylemişlerdi. İnsanları onar onar, yüzer yüzer, biner biner tertip ve tanzim etmek isteyenler; işçiliğe, bilgiye, sermayeye ayrı ayrı hisseler çıkaranlar; hükûmetleri her kese iş ve kredi bulmak vazifesiyle mükellef tutanlar; fabrikacıları işçilerine-bu canlı makinelere-mâdeni makinelere olduğu kadar olsun bakmağa dâvet edenler;.... hatta bu nazariyeleri tatbikê kalkışanlar görülmüştü. Fakat bütün bu kuru nazariyatçıların (utopistlerin) düşüncelerinden, tahayyüllerinden, kuruntularından ameli ve müsmir hiç bir netice çıkamamıştı. Nihayet bir kaç amelenin bulabildiği kooperasyon «El birliğiyle çalışmak» prensipi üzerine kurdukları kooperatif şirketi ileri gitmiş ve parlak neticeler verebilmiştir.

Kooperasyon prensipi insanların kendi aralarında birleşip kâr ile alış veriş sistemini kaldırmak maksadiyle yardımlaşmalarından, el birliğiyle çalışmalarından ibarettir.

Bu prensipi en evel düşünenler ve tatbik edenler İngilterenin Roçdeyl (Rochdale) ismindeki bir küçük kasabasında dokumacılıkla geçinen bir kaç işçidir ki içlerinden Çarls Howart sistemin asıl ve hakîkî mucidi sayılır.

Şimdi bütün medeni memleketlerde bu Roçdeyl tipi kooperatif şirketlerinden yüzlerle ve binlerle, hatta on binlerle vardır. Milyonlarla insanlar bunlara iştirâk ediyor, sermayeleri de yüz milyonlarla

liralara baliğ oluyor. Bununla beraber içtimaî mesele bu yolla halledilmiş değildir, halledilecek de değildir. Yâni kooperatif şirketleri vasıtaşiyle insanlar arasında *kâr ile alış veriş usulunun kalktığı hiç bir memleket yoktur*, kalkabilmesi de mümkün görünmeyör. Fakat muvaffakîyetın kat'i olmaması prensipin ve bu nevi' şirketlerin faidesizliğini ispat etmez, bilakis elde edilen neticeler gayet bariz bir surette işçilerin ve umumiyetle aylıkçı, haftalıkçı insanların îktisadi şeraitini eyileştirmiştir.

Bu şirketlerden istifade edenler yalnız amele değildir, amele gibi ecirlik şeraiti altında bulunan her nevi' mülki ve askeri mêmurların da, mütekait ve dulların da îktisadi haluvaziyetine kooperatif şirketleri çok müsait ve hayir işleyicidir. Her tarafta, bütün bu sınıflar kolosal şirketler kura-ve ilerlete-bilmişlerdir.

***

Kooperatif şirketlerinin inkişafı her memlekette aynı kuvvet ve sür'atle olmamıştır. Bu da bu inkişafı têmin eden şartların bütün memleketlerde ayniyle mevcut olmadığından ileri gelir. Bizim uzun tetkîklerimize göre bu şartlar şunlardır:

1.— İktisadi vaziyet çok karanlık, çok dar, âdeta açlığa ve sefalete yakın bir halde olmalı.

2.— Bu vaziyetin kurbanları çok mîktarda ve ikametgâhları bir birlerine yakın olmalı.

3.— Bu kitlelerin mutlaka az çok müntazam bir aylığı, haftalığı, sabit bir geliri bulunmalı.

4.— Aralarında siyasi, dini, sınıfi nefret ve husumet bulunmamalı.

Bu dört esaslı şart bir yerde bulanacak olursa orada yeyecek geyecek (İstihlâk) kooperatiflerine bir varlık verilebilir. Fakat bu varlığın têmin olunması için de diğer şartlar daha vardır, onlar da şunlardır:

A) ücretli ve müzayekalı kitleler tasarrufun en küçük mîktarını bile takdir edecek bir zihniyette: *kuruşun, meteliğin kımetini bilen insanlar* olmalı.

B) Onlara bu tesarruf zihniyetini vermeye çalışacak samimi ve şahsi menfaatten âri terbiye ve propağanda unsurları bulunmalı.

C) Kanun serbest toplanmağa, konusmağa müsait olmalı. Şirket kanunen teşekkül edebilmeli ve şirketin içinde heyeti-umumiyenin tâyin ve emniyet ettiği kimselerden mâda hiç bir şahıs veya heyetin nüfuzu cari olmamalı.

Bu ruhi ve kanuni şartlar da bulunacak olursa artık kuvvetle muvaffakîyet mêmul olur.

İngiltere de teşkilatlı işçi kitleleri arasında, yetmiş seksen seneden beri siyasi ayrılmalar ve münaferetler bulunmadığı için çok kuvetli îktisadi cemiyetler ve kooperatif şirketleri de kurulabilmıştır.

Bu günkü Rusyada bütün işçi kitleleri bir fırkanın hükmü altında olduğu, ve bu fırka işçilerin menfaatlarını hakkîyle temsil ettiği, fırkada umume ait menfaatları şahsi menfaatlara tercih edecek unsurlar pek çok bulunduğu için kooperatifçilik hareketi de son derece inkişaf bulmuştur.

Fransa ve Belcikada siyasi ve dini münaferetler kooperatifçiliğin inkişafına mani' olmuştur.

Toplanan, aralarında serbest serbest konuşan, düşünen, müşterek menfaatlarını arayabilen ve kanunun têmin ettiği serbest bir îktisadi saha dahilinde iştirâk ve içtima' faaliyetlerine devam edebilen kitleler; bu kitlelerin emniyetini kazanmış, kulağı delik, îktisadi teşekkûllerden anlar münevver ve faal unsurlar... İşte müterakkî bir milletin en fakîr ücretli sınıfları için bile îktisadi bir refah têmin eden âmiller bunlardır.

***

Bir de bu şartların bizde mevcut olup olmadığına bakalım: Biz Abdülhamidin otuz senelik müthiş isdipdadından kurtulmuş bir milletiz. O dehşetli devirde halkın hiç bir serbest teşekkülüne imkân yoktu. Her nevi birleşmeler ancak hafi ve siyasi cemiyet halini alır, ve hükûmet tarafından tâkîp olunurdu; tabii kooperatifleri de düşünecek kimse yoktu. Meşrutiyetin pek kısa bir müddet süren serbeslik devrinde ancak siyasi ve ayrılmacı klüpler açılabildi ve bunlar arasında ancak siyasi çarpışmalar görüldü; bu hareket de zaruri olarak ittihat ve tarakkînin diktatörlüğü ile kapandı.

Balkan muharebesinin feci' akîbetleri cemiyetin siyasi prestijini hayli azaltmış ve oldukça serbest bir neşriyat safhası açabilmişti. İşte o senelerde biz

Büyük Türk İnkîlabına Dair

Yazan: AHMET CEVAT

— 11 —

Son Meclisi-Meb'usan

1.— İÇTİMAINA KADAR

Millet ancak devletlerin izmihlal ve inkırazları hengâmelerinde tarihin kaydettiği çok mühim ve hatarnâk anları yaşayordu. Böyle anlarda tali' ve mukadderatını bizzat kendi eline almakta gaflet gösteren milletlerin akibetleri meçhul ve felaketlidir.

Gazi (Nutuk, s. 223)

Mütarekeden sonra meşrutiyetin renksiz, sinirsiz timsali olan meclis dağıtılmış, hakimiyet gasben saraya geçmişti. O saray ki İytilaf devletlerinin topları altında ancak galiplerin emirlerine boyun eğebilirdi. Fakat sarayın hukûmetleri, Damat Ferit ve Ali Riza - Damat Şerif kabineleri, sıra ile, bütün gayretlerini milletin tekmil zinde kuvetlerini temsile muvaffak olan Kuvayı-Milliyeye ve Heyeti-temsiliyeye karşı ellerindeki kukla-hakimiyet için çekişmekten bir an usanmadılar.

Halife-Sultanın o senelerde İstanbuldaki siyasi vaziyeti Hindistanın her hangi bir mahracasınkinden de aşağı idi. Fakat işte o hakimiyet gölgesinin altına barınmakta buldukları zevk gözlerini öyle bir gaflet sargısı ile bastırmakta idi ki burunlarının bir karış ötesini göremeyorlardı.

Damat Ferit yeni bir meclisi-meb'usan toplamak işini Sıvas kongresinden ve Heyeti-Temsiliyenin milli

---

de, ilk defa olarak, kooperatifçilik hareketlerini tetkîk etmiştik; İngiltere ve İsviçreye giderek mahallinde bu tetkîklerimizi ilerlettikten sonra İstanbula gelerek konferanslarla kooperatifçilik propagandasına girişmiştik. (İktisatta inkîlap-İstihlâk teavün şirketleri) namiyle bir de kitap neşretmiştik ki hâlâ bu janrın biricik eseri bulunmaktadır. Büyük millet meclisinin milli mücadele esnasında neşrettiği kooperatif kanunu da başlıca esaslarını bu kitaptan almıştır.

Kookeratifler hakkındaki konferansları evela darülfununda, ayrı ayrı erkeklerle kadınlara vermiştim. Dinleyiciler arasında gümrük mêmurlarından Mehmet Ali bey isminde bir genç beni Kadiköyünde oturduğum evde ziyaret etti, kendisiyle anlaşarak mahalle aralarında, doğrudan doğruya halka konferanslar vermeye, ve kanun henüz mevcut olmadığı halde, mahalle kooperatifleri açmağa başladık. Az zaman içinde üç şirket têsis edebilmiştik: 1) Çırçırda, 2) Unkapanında, 3) Galatada. Buralarda mütekait unsurlar ve gemici esnafı faideli bir rol oynayabiliyordu. Çırçırla Unkapanı şirketleri bir buçuk senelik bir faaliyet geçirmişler, oldukça tarakkî göstermişlerdi. Beykozda da diğer bir şirket açılmak üzere idi. Ümitlerim günden güne artıyordu. İstanbul mêmur, mütekait, ve işçi yatağı olmak iytibariyle kooperatifçiliğe uygun gelmişti. Halkın îktisadi terbiyesi yoktu. En ziyade ona ehemmiyet veriyordum. Bahsettiğim Mehmet Ali bey şahsi menfaatlerini istihkar eden, çok faal bir unsurdu. Bahriyetli diğer bir Mehmet Ali Bey daha bulunmuştu. Bir mütekait binbaşı da halka hizmet etmekte zevk duyan bir zat olarak temayüz etmeye başlamıştı...

Derken bizi Fatih klübünden çağırdılar, klüpte bir konferans verdirdiler: Cemiyet kooperatif hareketini yüksek himayesi altına alıyordu! Müderris Zühtü bey, Avrupadan yeni gelen Yusuf Kemal bey de dâvet edilerek nazari mâlûmatlarından istifade etmek istenilmişti. Ameli işler ise klüplerin siyasi mûtemetlerine havale edilmişti. Az sonra cemiyet tarafından geniş mîkyasta faaliyet başlamıştı: Birden İstanbulun on dairesinde on büyük kooperatif açılıyor, *bizim şirketler onlara ilhak ediliyordu!*

Bir müddet sonra Mehmet Ali beyin elinde çırak mektebi işlerinden başka bir şey brakılmadı. Nazariyatçılar artık çağrılmadı. Ve bu yüksek himaye halkın içinden doğurulmak istenilen hakîkî hareketi öldürdü.

Meşhur sözdür: kedisiz anbarlara fareler üşüşür.

Tekrar böyle bir hareketi canlandırmak için ne yapmak lâzımdır? Bunu başka bir mekalede tetkîk ederiz.

mukadderat üzerine kurtarıcı elini uzatabilecek îktidarı kazanmasından evel hatırına bile getirmeyordu. Kuvayı-Milliye ve umumen muta' tanılan Heyeti-Temsiliye Anadoluyu İstanbula kapayabilecek bir iktidar ile karşısına çiktıktan sonra ise milletin çoktan taayyün eden iradesinin önünde çekilmek dirayetini olsun göstermişti.

Ali Riza-Damat Şerif kabinesi ise bir taraftan kendisini millete Heyeti-Temsiliyenin ve Kuvayı-Milliyenin müzaheret ve emniyetini kazanmış hakîkî bir milli hukûmet gibi göstermeye, diğer taraftansa Heyeti-Temsiliyeye karşı kendisini milletin iytimadına mazhar yegâne hakimiyet ve îktidar makamı gibi bübürlenmeye çalışıyordu.

Böyle bir zihniyet ile yeni intihabata karar veren hukûmetin en ziyade düşündüğü noktalar şunlardı:

1) İntihabat mudahalesiz olsun.

2) Meclis hiç bir tehlike yokmuş gibi, İstanbulda toplansın.

Birinci noktadan bekledikleri şu idi:

Milli mukavemet taraftarı olmayan, kendi aczümeskenet siyasetini terviç eden, düşmanlardan adalet ve nisfet dilenmek zihniyetinde olan kimseleri meb'us intihap ettirmek; müsellah mukavemetten vazgeçmek, ve buna milli irade mahiyetini vererek mes'uliyeti meclise, yâni millete yükletmek.

İkinci noktadan da maksatları şu idi:

Padişah ve hukûmeti istediği anda meclisi feshedebilmek. Çünkü meclis Anadoluda toplanırsa onun üzerine Padişah ve hukûmetin hiç bir hüküm ve nüfuzları olmayacaktı. Fakat alenen gösterdikleri sebepler ecnebilerin, meclisi Kuvayı-Milliyenin nüfuzu altında olmakla itham edememesi, Türk olmayan unsurların ve müsellah müdafaa taraftarı olmayan iytilafçı grupların Anadoluya gitmek istemeyecekleri... gibi şeylerdi.

*
* *

Hukûmet "müdahalesiz intihabat" ve "İstanbulda toplanma" şiarlarını o kadar meharetle propaganda ediyordu ki Kuvayı-Milliyenin İstanbul teşkilatı başında bulunanlar dahi o tarafa meyletmişlerdi: 13 ve 30 Teşrinievel 1335-1919 tarihli vesikalarda, İstanbul teşkilatı, Meclisi-Meb'usanın İstanbulda toplanmasında bir mahzur ve tehlike olmadığını ve bunun zaruri bulunduğunu iddia etmekte idi.

Mahzur ve tehlike görmemeleri neye istinat ediyordu? Bir takım ecnebi mahfillerin telkînatına. Onlara hayırhah bir *ecnebi*, bir Amerikalı demiş ki: İngilizler ve diğer İytilaf devletleri sizin meclisinize karşı tecavüzde bulunamaz, çünkü bulundukları takdirde medeniyet âlemi onları takbih edecektir, bunu onlar da biliyorlar.

Bir de onlara sadrazam demiş ki:

"Millet meclisi için hiç bir korku yoktur; huzuru vicdanla toplanıp fikirlerini söyleyebileceklerdir. Ben *ecnebilerden* buna dair söz aldım."

Fakat işgal kuvetleri başkumandanının buna dair imzalı bir têminatı bile gösterilemeyordu.

İşgal kuvetleri başkumandanı onlara emirler verebilirdi, têminat değil. Hatta aynı sadrazam Büyük Rehber ve diğer iki zat için têminat veremeyormuş; ecnebilerin onlara dokanmayacağına söz vermediklerini o da iytiraf ediyormuş!

Demek ki müsellah müdafaa teşkilatçıları muhakkak tehlikeye mâraz idi, o halde aynı gayenin taraftarları nasıl emniyet içinde kararlar verebilirlerdi?

İstanbul teşkilatının şaşkınlığı o dereceyi buluyor ki 19 Teşrinisani 1335-1919 da Büyük Rehbere şöyle yazıyor:

"Kuvayı-Milliye ile hemfikir olan meclis padişaha karşı iylani-husumet ederse Anadolu kimin arkasından gider? Meclisi Anadoluda toplamak fikrinden feragat bir ferizai-vataniyedir."

Büyük Rehber bu hal karşısında İstanbul teşkilatı hakkında şu hükmü veriyor:

"Bizim İstanbuldaki teşkilatımızın seramedanı hukûmet ricalinin, şunun bunun mutalealarına zebun kalmışlar, ve artık portparol olmaktan başka bir vazife iyfa etmeyorlardı."

Meclisin İstanbulda toplanamayacağını ispat eden deliller o derece vazih idi ki bunları Amasyaya hukûmetin murahhası olarak gelen bahriye nazırı Salih paşa dahi tastîk ve kabule mecbur olmuş, ancak kabine namına söz vermemiş, şayet kabineyi bu fikre imale ettirmezse kendisinin çekileceğini söylemişti (22 Teşrinievvel 1919). Tabii bu da icrasız kalmış bir jestten başka bir şey değildi.

İstanbulda toplanmak aleyhindeki deliller Büyük Rehberin İstanbul teşkilatına 1 ve 4 Teşrinisani 1919 tarihiyle çektiği şifrelerde tafsil edilmiştir (Vesika-181):

1— Meb'usanın İstanbulda toplanması tamamiyle mahzurlu ve tehlikelidir; çünkü millet ve memleket hakkında söz söyleyecek meb'usların mutlak bir emniyet içinde olan bir mahalde içtimaları şarttır. Halbuki ahalisine alelâde bir miting yapmağa bile müsaade olunmayan bir şehirde, bahusus İngilizlerin her türlü têsiri altında olan İstanbulda hür bir meclisi-meb'usan in'ikadı adimül-imkân görülmektedir.

2— İytilaf devletleri milletimizi insan yerine saymamaktadır; mütarekeden beri envai-hakşikenlikleriyle Türke karşı verilen aht ve sözün tutulmamasını bir namussuzluk addeylediklerini filen ispat eylemektedirler.

3— Meclis Anadoluda toplanmakla millet hilafet ve saltanatı tehlike altında saydığını ve oradaki işgali asla kabul etmediğini ve tanımadığını bütün cihanın efkârıumumiyesine ve İslam âlemine göstermiş ve protesto etmiş olacaktır.

4— Bir kaç kişinin şahıslarına vakî' olacak ecnebi taarruzu aynı ruh ve kanaatte olan diğer meb'uslara da vakî' olabilecektir. Hattâ tekmil meclisin aynı akîbete uğramayacağına elimizde hiç bir têminat yoktur.

Bu hakîkatleri, Büyük Rehber, müdellel ve mufassal olarak Cemal pş. vasıtasiyle hükûmete de bildirmişti.

Hukûmetin çıkardığı formalite müşkülatına karşı da şu tedbirler gösterilmişti:

a) Padişah İstanbulda kalmakla milleti temsil eden heyetin taşrada toplanması iftirak mânasını tezammün edemez! Zatı-şahane meclisi küşat için bir vekil tâyin edebilir.

b) Meclis ile hukûmet arasında irtibatı têmin için nazırların gidip gelmesi veya komiser bırakması mümkündür.

c) İstanbul, mukadderatı meşkûk, muhasara altında bir şehirdir; burası ancak mukadderatı mâlûm ve emin olan Anadoludan kurtarılabilir.

(Venizelos Selanikte kuvei-icraiye bile teşkil etmiş bu sayede Atinayı kurtarmıştı. Bu hareketi hiç bir zaman ayrılmağı ve payıtahtı değiştirmeği tezammün etmemiştir.)

ç) Siyasi fırkaların bir kısmı Anadoluyu isteyorlar, çünkü Kuvayı-Milliyenin tesirinde kalmaktan korkuyorlar. Asıl milletin azim ekseriyetini teşkil eden mümessilleri de İstanbulu istemeyorlar, çünkü orada ecnebi tesir altında ve ecnebi tecavüze maruz kalacaklardır. Hükûmet kahir ekseriyetin maksadına göre hareket etmelidir.

d) Meclis İstanbulda toplanır da ecnebi tesiriyle memleketin menfaatlarına mugayir bir kararı tastik etmek mecburiyeti altında bulundurulursa Kuvayı-Milliye tabiî bunu tanımayacak, bu suretle millet kendi vekillerine karşı isyan halinde bulunmuş olacak.

Şimdiden bütün bunlar düşünülerek şu hakîkat kabul edilmelidir:

Vatana ve millete yapılacak en son ve en büyük eylilik memleketi kurtarmağa azmetmiş kimselerin emin bir mahalde, meşru' bir meclis halinde toplanmalarını temin etmektir.

Büyük Rehber bu hakîkatleri her tarafa, bütün teşkilatlara, ordu kumandanlarına da yazmış, bildirmiş, fakat İstanbul teşkilatından başka bâzı yerlerin dahi sakat düşünce ve temayüllerine maruz kalmıştır. Bunun üzerine ordu kumandalarını Heyetî-Temsiliye ile istişareye dâvet etmiş ve (16-19 Teşrinisani 1919) bu mesele uzun uzadiye tezekkür edilerek pek mühim kararlar alınmıştır.

Hakîkatin, bir olan hakîkatin herkes tarafından aynı suretle görülemediği bir kere daha tehakkuk ediyordu. Bu istişare meclisinde, meclisin toplanma mahalli hakkında fikirler dört kısma ayrılmıştı:

1.— Büyük Rehberle beraber meclisin Anadoluda toplanmasını terviç edenler.

2.— Padişahın ve hukûmetin fikrine iştirâk ederek İstanbulda toplanmayı terviç edenler.

3.— İstanbul civarında bir yerde toplanmayı isteyenler (Trakya-Paşaelinin fikri).

4.— Hukûmet muvafık bulursa Anadoluda toplanmada bir mahzur görmeyenler.

Büyük Rehber böyle bir meselede fikirlerin görülen ayrılığı hakkında diyor ki:

"Hukûmet ve yardakçılarının efkârıumumiyeyi ne derece teşevvüşe uğratmış olduğunu bu ihtilaftan suhuletle anlamak kabildir."

Toplanılan büyük istişare meclisinde verilen kararlar Büyük Rehberin nekadar uzağı görebildiğine en büyük delildir.

Hukûmetin miskince mülahazalara istinat eden kararı üzerine meclisin İstanbulda toplanması zaruri olarak kabul ediliyor, fakat son derece mahzurlu ve tehlikeli olduğu da tasrih olunuyordu.

Buna karşı düşünülen tedbirler şunlardı:

1.— Meb'uslar İstanbula gitmeden evel mıntaka mıntaka muhtelif şehirlerde toplanarak gerek İstanbulda gerek taşralarda alınması lâzım gelen emniyet tedbirlerini kararlaştırmak ve *millî programın esaslarını müdafaa edecek kuvvetli bir grupun vücude getirilmesini* temin etmek.

2.— Millî teşkilatın sür'atle teşmil ve tarsinine kolordu ve mıntaka kumandanları ve ahziasker reisleri vasıtasiyle çalışmak.

3.— Mülki memurların büyüklerinden her ihtimale karşı milli teşkilata sadakatte bulunacaklarına söz almak ve mevcut bütün vasıtalariyle milli teşkilatın kuvvetlenmesine hizmetlerini temin etmek.

4.— Heyeti-Temsiliye şimdiye kadar olduğu gibi, meclis tam bir emniyet ve serbesti ile vazifesini iyfaya imkân buluncaya kadar, Anadoluda vazifesi başında kalacak, nizamnamenin 8 nci maddesi mucibince meb'uslarla da takviye edilecek.

(Bu takviye keyfiyeti şu suretle olacaktı:

İntihap olunacak meb'uslar arasından, vilayet ve mustekil livalardan ikişer, livalardan birer zat Heyeti-Temsiliye âzası olarak Eskişehir de toplanılacak, mecliste nasıl çalışılacağı hakkında bir program tespit edilecek.)

5— Paris sulh konferansı hakkımızda menfi bir karar verirse, bu karar hukûmet ve meclisçe de tastik edilirse, iradei-milliyeye müracaat olunarak milli gayelerin istihsaline çalışılacak.

Bu kararlarda bütün ehemmiyet mecliste gayet kuvetli bir ekseriyet grupunun teşekkülünü temin etmeğe verilmiştir. İsmi de "Mudafaai-Hukuk grupu" olacak, alenen Kuvayı-Milliye teşkilatına dayanacaktı. Bütün cihana karşı çelikten bir milli birlikle çıkılacak, milli varlığımıza vurulan darbeler protesto edilecek, milli gayeler ilan ve müdafaa olunacaktı.

Büyük Rehber vaziyeti ve verilen kararları ayrı ayrı bütün meb'uslara yazdı, onları mukarrerat dairesinde harekete dâvet etti.

Bu sırada Aydın cephesinin takviyesi ve Adana cephesinin teşkili ile en sıkı bir surette uğraşmağa lüzum vardı. Sıvas bu milli işlerin hakkîyle görülmesine, Garp ve Cenup mıntakalarından uzaklığı sebebiyle müsait değildi. Büyük Rehber bu âcil işlerin iycabı olarak Heyeti-Temsiliyeyi Sıvastan Ankaraya nakletmiştir.

Ankaranın intihap edilmesindeki dahiyane isabet ondan sonra inkişaf eden harbî hadiseler ispat etmiştir. Ankaranın ondan sonra Heyeti-Temsiliyenin merkezi olacağı keyfiyeti her tarafa 27 Kânunuevel 1919 tarihiyle tâmim edilmiştir.

Büyük Rehber vatanın emniyet tertibatı ile meşgul iken İstanbul da buna muhalif pilanlar kurmağa, ve kendi eliyle yegâne istinat dalını baltalamağa çalışıyordu.

Geçen nushadan devam ve son

— Dur birader... Hakları var... Buna gülünmezse neye gülünür? diye bağırdı.

Sahilde haline baktıkça kendi de gülüyordu. Fakat kazayı bu kadar neş'e ile karşılamasına rağmen helecanlanmamış da değildi. Sütkardeşine yavaşca:

— Birader ya maazallah karada başıma geleyidi... bu ağır vücutla sen hali düşün... dedi.

Hayat ne ömür şey... Sadiye hanım olmayan yerde kaza, felâket bile adeta eğlenceli, sevimli bir çehre alıyor.

Celil bey bâzı balıkçılarla konuşmuş, bir gece ateş balığına çıkanlara arkadaşlık etmeyi kurmuştu. Fakat bu kaza onu bu fikrinden vaz geçirdi. Kendi kendine:

— İşi tadında bırakalım, dedi, insan dört karış sudan kendini kurtarıncaya kadar bu derece sıkıntı çekerse Allah esirgesin daha açıklarda başa gelecek bir kazayı sen var kıyas et...

Akşamları ortalık kararduktan çok sonra eve dönüyordu. O da bir başka zevk... Kapıda kendisini eskisi gibi soğuk bir hava karşılamıyor, Nizami bey, yahut ablası güler yüzle ona kapıyı açıyorlar, elinden sepetini alıyorlar, hatırını soruyorlardı.

Celil bey bu dakîkada duyduğu gönül ferahını düşündükçe gözlerini havaya kaldırıyor:

— Yarabbi ben ne kadar aza kanaat edecek bir insanmışım... bu Sadiyeden başka kim olursa olsun her günümü bir bayram edecek miş... Meğer ben ne belaya düşmüşüm! diyordu.

— 5 —

. Eylûl yarılanmıştı. İstanbuldaki avokattan hala kat'i bir haber yoktu. Fakat Celil bey bunu pek o kadar umurlamıyordu. Sadiye hanım, pek açık bir rezalet yapıp onu dile düşürecek yaşı çoktan geçmişti. Ayrı yaşadıkları eş dostca öğrenildikten sonra hafif tertip bir dedi kodudan da pek bir şey çıkmazdı. Şu halde bir ayak evvel mahkemeden bir talâk kararı almak için tatlı canını sıkıntıya sokması hiç doğru değildi.

Celil bey son bahar imtihanlarına iki gün kala bavulunu bağladı, Mudanya iskelesinden bir kaç sepet Bursa şeftalisi alarak vapura bindi.

Sadiye hanımın bulunduğu yerden mümkün olduğu kadar uzak olmak için evvelâ Beyoğlu taraflarında bir pansiyon odası tutmayı kurmuştu. Fakat sonradan tereddüde düştü. Alışmadığı alafranga hayat ona bir tuhaf gelecekti. Sonra kış kıyamette Darülfünuna gidip gelmek zor olacaktı.

Samatya da ihtiyar bir ermeni kadınının evinde oturan bir bekâr arkadaş ayni evde ona da bir oda teklif edince hemen razı oldu.

Burasını Beyoğluna tercih etmek için bir çok sebepler vardı;

Bir kere ev gibi mahalle de sessiz sedasız bir yerdi. Ne araba, otomobil, ne satıcı yaygarası...

Sonra oturduğu oda denizi görüyor, onda kırkından sonra uyanan bu yeni aşkı memnun ediyor.

Ev alaturka idi, istediği kılıkta dolaşabilecek, meselâ entari ve nalınla bağçeye, hattâ kapının önüne çıkarsa kimse kendisini ayıplamıyacaktı.

Ev sahibi Nazik dudu gayet tatlı dilli, güler yüzlü bir kadındı. Hattâ Celil bey merhum Felek bacı ile onun arasında bir gizli benzeyiş bile buluyor, birisi bir müslüman zenci öteki Muşlu bir hıristiyan ermeni olan bu iki kadın arasındaki bu yakınlığa hayret ediyrdu.

Hasılı bir Beyoğlu pansiyonu ile Samatyadaki bu tahta payandalı çarpık ev arasında dünya kadar fark vardı.

Kimyaker bu evde iki ay kadar gayet keyifli bir ömür sürdü. Vaktinin büyük bir kısmını Darülfünunda geçiriyor, sonra Şehzade başı gazinolarından birinde oturup gazete okuyor, bir kaç ahpapla konuşup dertleşiyor, nihayet, günden güne artan şişmanlığına bir ilaç olmak üzre, yürüye yürüye evine dönüyordu.

Geceleri Nazik duduya komşu evlerden misafirler geliyordu.

Kıranta ermeni balıkçılar, Nazik dudunun gençlik arkadaşları, samur kaşlı, ter bıyıklı, kırmızı yanaklı topaç gibi ermeni kızları...

Celil bey sık sık bu toplantılarda bulunuyordu.

Kimyaker Nazik dudunun misafirlerine bu fakîr insanların aklına sığmayacak bir bollukla girerek, reçel, çay, kuru ve taze çeşit çeşit yemişler ikram ettiği için onu yere göğe koymayorlardı.

Balıkçılarla tatlı tatlı denizden ve balıktan bahsediyor, ihtiyar dudulara ermeni yemekleri târif ettirerek çep defterine yazıyor, genç kızlarla nışanlılarına dair şakalar ediyor, onları utançlarından domates gibi kızartıyor, ergenliklerini çatlayıp kanayacak hale getiriyordu. Yalnız civar evlerden birine yine bir hain gramofon musallat olmuştu.

Bâzı pilaklar söyledikleri şeyle uyandırdıkları fikir arasında yine hiç bir münasebet olmadığı halde Rıfkıyı hatırlatmağa, onu için için işlemeğe başladı. Bereket versin ara sıra Sadiye hanımın sesini hatırlatan pis bir ses: «gel, gel, gel barışalım» diye bağırarak kimyakeri yerinden sıçratıyor, yavaş yavaş sarmağa başlayan sebepsiz hüzünden kurtarıyordu.

— 6 —

Hayat ne sudan tesadüflerin oyuncağıdır.

Yine bir akşam üstü Celil bey kararmağa başlamış sokaklardan Samatyaya dönüyordu. Bir yangın viranesinde Rıfkıyı gördü.

Çocuk sırtında kayışlı bir mektep çantası, elleri pantalonunun ceplerinde kaydırak oynayan dilenci çocuklarını seyrediyordu.

Garip bir tesadüf olarak ikisi de ayni saniyede bir birlerine baktılar.

Kimyakerin yüreği birdenbire «hop» etti.

Sokakta alacaklısına rastlamış bir borçlu gibi heman başını havaya kaldırdı, acele ediyor gibi görünmemekle beraber bacaklarını alabildiğine açmağa başladı.

Rıfkı da Celil Beyi gördüğü halde görmemezlikten gelmiş, kayıtsız bir tavurla ona arkasını çevirmişti. Fakat onun sekiz yaşındaki çocuk kafası kendine göre kim bilir neler düşündü ki birden bire kimyakerin arkasından bir koşu kopardı. Biraz sonra soluk soluğa ona yetişti. Baba diye yahut adıyle çağırmağa cesaret edemiyerek bir kaç adım üzaktan :

— Bana baksanıza... Diye seslendi.

Celil bey evvelâ aldırmamak istedi. Fakat ikincisinde çaresiz başını çevirdi, cam gibi donuk bir gözle görmeden bakarak :

— Ne istiyorsun ? dedi.

Fakat bu sualin bir konuşma kapısı açmasından korkuyormuş gibi hemen sert bir sesle ilâve etti.

— Hadi çocuk... İşine git !

Celil bey bunu söyledikten sonra azimli adımlarla yoluna devam etti. Rıfkı bir kere daha olduğu yerde durmuştu. Fakat Kimyaker köşeyi döneceği vakît ikinci defa arkasından koştu, korkak bir şikâyetle sordu ;

— Ben size ne yaptım?

Celil bey bu sefer daha sert ve yabancı bir sesle:

—Haydi bakalım işine... arş...

Çocuk yine sokağın ortasında kala kaldı.

Celil bey devriye gezen bir jandarma gibi ayni sert adımlarla yürüdü, yürüdü, yürüdü.

Fakat kulakları gayri ihtiyari arkasında bir ayak sesi arıyordu. Epeyce gidip te bunu işidemeyince durdu, sonra arkasını döndü...

Baktıki sokak boş, bomboş... o vakît içinde bir büyük kese veya ur patlamış gibi heybetli vücudu söndü, boğazından doğru ağzına bir zehir acılığı yayılmağa başladı.

Hay Allah müstahakını versin... bu ne aksi tesadüf böyle! Yumurcağın bu saatta buralarda ne işi var?...

Mamafi belki yine o günkü gibi kapıyı çaldı, çaldı, açan olmadı, eşiğe oturup çantasını açtı.

Öyleden kalan yiyeceğin kırıntılarını yidi. Sonra kaybolmuş bir köpek yavrusu gibi dolaşa dolaşa buralara geldi...

Acaba yolu bulabilecekmi?

Yolu bulsa bile anasını evde bulacağı yine şüpheli...

Nazenin belki çaydadır, yahut sinemada...

Ayrıldığı gündenberi ay yirmi dokuz dedimi kendini de, yumurcağını da ferih fehûr geçindirecek kadar para gönderiyor... fakat çocuk hala arkasında yazlık elbiselerle geziyor... yalnız kirden, tozdan renkleri değişmiş... galiba bir az da kolları, paçaları kısalmış...

Kolların paçaların kısalması demek çocuğun boyatıp büyümesi demek...

Eskisinden daha zaif ve sûzgûn olması da belki boy çekmesinden ileri geliyor... yahutta kesilmeyen, bakılmayan saçlarının öksüz çocuklar gibi, büklüm büklüm uzamasından... Vücut bir acayip makina, insan da onun manivelesini filan bilmemekle beraber zemin ve zamana göre pek âlâ kullanıp giden makinistidir.

Celil bey çocukla bir an yüz yüze geldiği zaman belki şuursuz bir manevra yapmış, gözlerinin adeselerini daraltmak veya genişletmek gibi gizli bir hareketle onu kendisine göstermemeğe çalışmıştı.

Fakat o cehennem makinası bu bir an ona sezdirmeden Rıfkının bir fotografını alıvermiş gibiydi. Adamcağız gecenin gittikçe artan karanlığı içinde, yelkeni rüzgârsız kalmış battal mavuna gibi, ağır ağır ilerlerken, o gizli fotograf pilağı beyninin karanlık odasında bilinmez eczalarla muamele görüp develope oluyor, çocuğu daha süzülüp incelmiş yüzüyle, uzamış dağnık saçlariyle, büyük boynuyla gözünün önüne dikiyordu: Al bakalım güle güle kullan, bu gözünün önünde:

«Ben ne yaptım size» diye sızıldanırken Nazik dudunun baharlı dolmaları boğazından geçsin!

Celil bey bir köşe başında sekiz on yaşlarında bir dilenci çocuğuna tesadüf etti, cebinden bir çeyrek, çantasından bir elma çıkarıp verdi. Fakat bunu da kâfi görmeyerek daha kıymetli, çocuğun daha mühtaç olduğunu zannettiği bir şeyler vermek istedi.

Etrafına bakındıktan sonra bir kabahat yapıyor gibi utana utana çocuğun yüzünü okşadı, alnını öptü.

***

Onu karşıdan görür görmez:

—Beyim geç kalmışsın... bizi merakta koydun, diye bağıran Nazik dudunun nazik ve neş'eli yüzü bu gece Celil beyi memnun edemedi.

Halindeki düşkünlüğe bir bahane göstermiş olmak için:

— Yorgunum, hemen yatacağım, diye odasına çıkıyordu.

Fakat Nazik dudu onu bırakmadı.

— Kaynım Bedros usta gelmiştir, dedi, malumya adamcağız oğlu öleli divane gibi bir şey olmuştur.

Bir şişe rakı almıştım. İyi mezelerde hazırladım. İki kadeh de sen içmezmisin?... Yorgunlukta iyidir derler.

Celil bey birdenbire odasına çıkmaktan vaz geçti.

Çocuğunu kaybetmiş bir baba.

Bu gecelik yakınlığı bundan fazla şifa verecek bir arkadaş tasavvur edilemezdi. İki dertli Nazik dudunun dokuma örtülü köşe minderine karşı karşıya oturdular!

Celil bey pek binde bir, iki üç kadeh rakı içerdi. Fakat bu gece tam sırasıydı.

İlk iki kadeh kimyakerin neş'esini yerine getirir gibi olmuştu. Fakat üçüncüde komşudaki mel'un gramofon yine başladı.

Hem de ne çalıyordu?

«Niçin gücendin sen bana Dilber»

«Ne yaptım sana söyle aşikâr»

Gramofon Celil beyin tam yarasına basmıştı. Rakıya alışık olmayan Kimyaker üç kadehte altı üstüne gelen kafasıyle düşünmeğe çalışıyordu:

«Musikîden anlamam. Böyle olmakla beraber avanak şarkıdan müte'essir olacak kadar da zevksiz değilim. Bu yaptığım insanlık namına ayıp bir münasebetsizlik...»

Fakat bu doğru muhakeme bir türlü adamcağızın içinde kabardıkça kabaran bağıra bağıra ağlamak arzusunu bastıramıyordu.

«Ne yaptım sana söyle aşikâr» Bedros ustanın yüzüyle gramofonun sesi yavaş yavaş siliniyor, kayboluyor, çocuk karşısında boynunu bükerek «ben size ne yaptım?» diye sızıldanıyor.

Celil bey son bir ümitle dolu bir kadeh daha içti. Fakat umduğunun aksine olarak bir kat daha gevşedi. Başında yeni bir fikir uyanıyordu:

— Ayıp, gülünç ne demek? asıl ayıp ve gülünç olan şey böyle uydurma fikirlere kapılarak yüreğimizden gelen halis bir teessürü yutmağa uğraşmaktır. Madem ki yüreğin ağlıyor.. gözünü ağlatmaktan mennetmişsin ne çıkar, ne değişir? Görülüyor ki yimek, içmek, uyumak gibi buda bir ihtiyaç... kimden sıkılıpta tatlı canını sıkıntıya sokuyorsun a budala... Bırak şu musibet göz yaşları kana kana aksın... belki bir az da ferahlarsın...

Celil bey kendi kendine bunları söyledikten sonra kalın sesiyle bağıra bağıra ağlamağa başladı. Göz yaşlarının, hıçkırıklarının arasında zeman zeman Rıfkının taklidini yapıyor, sesini incelterek size ne yaptım ben size ne yaptım? diye mırıldanıyor, sonra kendi sesiyle ona cevap vererek, göğsünü yumruklaya yumruklaya ağlayıp bağırıyordu: «Ne mi yaptın yumurcak? ne yapacaksın? beni can evimden vurdun, bir de «ben size ne yaptım» diye soruyor yumurcak....

Ertesi sabah Celil Bey avokatına gitti:

— Birader ben bu gece uzun uzun düşündüm, dedi, dün Rıfkıyı gördüm. Çocuğun hâli bana pek dokundu. Bu kadın bu zavallıyı berbat edecek. İyisimi onu yanıma almağa karar verdim. Ancak evlât yahut evlâtlık sıfatiyle değil küçük bir arkadaş sıfatiyle...

— !!! ???

—Neye öyle acayip acayip yüzüme bakıyorsun?... İyzah dersem anlayacaksın? Ben vaziyette olan bir insın bir az mezhebi geniş olursa görenek iycabı yapacağı nihayet şudur: kendinin olmayan çocuğunu atıp kısmen kendine âit kalan kadını alıkoymak... Ben işte bunun temamiyle aksini yapacağım. Yâni kadını atıp çocuğu alkoyacağım... Fakat yine tekrar ediyorum öyle evlât sıfatiyle filân değil, meselâ sokakta rastgelmiş bir çocuk sıfatiyle...

Sadiye hanım benim nikâhımda kalırsa Rıfkı ile bir birimizi sevmemiz hem halka, hem kendi kendimize karşı bir şenaat gibi görünür.

Halbuki o aradan çıkarsa çocukla ben iki yabancı oluruz, binaenaleyh mes'ele kalmaz.

Şimdi senin yapacağın iş gayet basit... Sadiye hanımı görürsün. Boşanmağa ve çocuğu bana bırakmağa razı olursa bir ev verecegimi ve münasip bir aylık bağlayacağımı söylersin...

Şayet tekrar benim gibi bi aptal bulup varırsa bu aylığın kesilmeyeceğini de têmin edersin.... Malımı bildiğim için bu şartlara sevine sevine razı olacağından eminim.

SON

Rumeli Kıyısında Sabah

Daha bir az önce bütün tabiatı kendi mutedil aydınlığı altında tutan mehtap, artık yalnız küçücük bir koyun içinde teressüp etmeğe başladı. Hâttâ orada bile eriyor, maviye çalan bir yeşilliğe karışarak dağılıyor. Son kudreti, sadece, bir korunun ağaçları üstüne, bir ihtizar uçuklığıyla serilmiş! Ziyra gökten gayet esrarlı bir ağartı, dumanlara sarınmış iniyor, bütün Boğaziçini peykin nurundan sıyırıyor... bütün Boğaziçini değil, sade Rumeli kıyısını... çünkü Anadolu yakası mehtaptakinden daha loş...

Sular donuk fakat durgun, Ayvazofskinin en ince ilhamlı sularından daha durgun... o kadar ki üstünde olanlar bile denizde gezdiklerini onu arar, onu yoklar gibi içine dalıp çıkan kürek seslerinden anlayorlar; uslu, mahmur kürek sesleri!.

Kıyılardan bu denizin şurasına burasına kayıklar, o garip böcek heyulaları hücum ediyor: balıkcılar alaca şafakta ığrıp çeviriyor. Kendi âleminde yüzen nice bin can, ömrüne, şimdi bu fecir içinde veda' edecek!

Her kürekte daha başka bir aydınlığa, fakat Beykozun üstüne yığılan koyu gümüşü bir gök divarına, Fikretin «zulmeti beyza» dediği şeye, arzın sonu, kutubun ucu gibi bir şeye doğru ilerileyoruz...

Yakın koruların ağaçları yeni bir ışığın arzularına göre uzanup sarih bir hareketsizlik içinde bekleşiyor...

Her yanda sular inmiş, durulmuş, azalmış! Rıhtım kenarlarında en taze yosunların tirşe çizigisi var... hava gerçi üşütüyor, fakat ne kadar rüzgârsız, ne kadar bîtaraf... Şu iki geminin bacasından çıkan dumanlar düm düz, ta yükseklerde bile düm düz... Korularda kuşlar, denizde martiler ötüşmeğe başladı. Balıkcılardan başka yalnız bunlar uyanmış.. Su yüzünde daha yelkovan sürüleri bile yok...

Bütün bunları penbe bir göl içinde seyrediyorum; bir tarafı Yeniköy burnundan Çubuklu körfezine, bir yanı da Göksudan Rumelihisarına kadar iki duman suriyle kaplanmış penbe bir göl içinde...

Güneş bunun neresinden doğacak?

İstinya koyunu aştık. Recai zade Ekremin eski yalısı önündeyiz... Hâla tulû sezilmeyor!.., İçli ve tekellüflü şair, bilhassa Nejadın hicranından sonra böyle sabah demlerinde uyanıp ateş gibi kan halkaları içinde kalmış nazarlarını hemen yalısına bitişik suya atfeder miydi? O şefaf, o uhrevi zümrütte, o su cenanında avunmağa çalışır mıydı?..

Yanı başındaki mescit, çam ve çınar ummanının ortasında küçücük minaresi beyaz taştan bir ağaç gibi görünen mescit!... Bu sabah içinde uykulu bir tasavufun bağı mıdır?..

İstinya yalıları, kısa rıhtımlı İstinya yalıları!.. Çoğu marti beyazlığında yalılar, su kenarındaki ahşap şatolar, zaman zaman ateşe yanan melez telakkîli umranhaneler büyük ağaçlar önünde sıra sıra... Yamaçlardan boşanan nebat şelalesi onlara rastladıkça yanlarından ikiye bölünerek ta rıhtım üstlerine kadar hepsini taflan, zakum, salkım ve çiçek demetleriyle kuşatıyor... denebilir ki İstinyanın yalıları «Güneş» e takdim edilmek üzre su kenarına dizilmiş birer sepet çiçek ve yapraktır...

Bunlar arasında daha evel zemandan kalma köhne yapılarda var... Işık ne kadar artsa onların boyasızlıklarını gideremeyor. Uyanan

her şeyin içinde yalnız onlar uyanmıyor! Aralıklarından görünen sokağı kaplamış çınarların tepelerinde fıstık çamları... Bunlar, nefti şemsiyeleriyle birinci gölge safını — doğacak güneşe karşı— gûya şimdiden havai siperlerinin himayesine almış...

Bu taş ve tahta yalılar, Yeniköye yaklaştıkca, bağçelerin içinden yavaş yavaş birbirlerine sokuluyorlar... Renklerini, biçimlerini biribirlerine karıştırarak sokak olmayan düz rıhtımlar üzerinde bir Venedik caddesi yaratıyorlar. Hele Sait Halim paşa yalısının, biri ufka çatkin bakan, biri de kızgın gökreyen iki granit aslanı böyle bir hayali büsbütün tamamlayor.

Zaten Boğaziçinin her yanında fıstık çamları ve dar sokaklariyle bir az Napoli, rengin yalılariyle bir az Venedik var. Fakat Napolide Venedikte Boğaziçi, o dünyanın biriciği var mı?

Fakat biz, bu tatlı gezintiye dalarak güneşin doğacağı noktadan başka yerlere mi gittik?

İşte Yeniköy bağçelerinde de kırlangıçlar uyanmış cıvıldaşıyor, aralarında bir kanaryanın sinirli ve sürekli ötüşü, ve bir ördeğin gevezeliği... Bununla beraber henüz hiç bir insan lehcesi duymıyoruz. Hattâ kayıkcı da, yolcu da konuşmıyor!

Yeniköyün balkon ve taraçalarındaki saksılarda rengârenk sardunyalar, ıtırlar, fesleyenler, küçücük hurmalar, fıçılarda şimşirler, taflanlar...

Mermer parmaklıklı bir mermer rıhtım üzerinde mısırlar, kabaklar, domatesler, bir sebze bağçesi... Birinde sudan ev kapısına giden yolu kaplamış salkım çardağı... Yanık bir yalının kârgir bodrumu önünde gelincik balığı sepetleri, elvanlı kayıklar, boy boy ağlar...

Işık bütün bunları uzaktan ayırt ettirecek raddeye geldi. Hattâ ağaçlarının sık yaprakları arasında son manolyalar bile, Tarabya ve Beykoza nazır kont yalıların bağçelerindeki *Hortansiya* hıyabanları, çivit sürülmüş, beyaz, ergavan penbesi *Hortansiya*lar bile görülüyor.

Fakat Beykoz yok, Tarabya, Büyükdereyok...

Bogazın methali henüz keşfedilmemiş bir kıt'anın başı gibi..

Onun için bağçelerde güneş yerine gayet ince bir sis ağaç ağaç dolaşıyor, bütün tepelere çıkıyor ve her tepeden bütün kıyılara iniyor.

*
* *

Artık geri dönüyoruz. Rıhtımlardan biri önünde sabahın ilk kadınını gördüm. O esmer, eğilip suya baktı. Ona, avucundan üç de darı gibi arpa gibi taneler serpti. Sonra, defa niz kızı gibi bir an içinde kayboldu.

Bu bir adak mı, bir dilek mi idi?

Hangi eski iytikadın hangi vâdine uygundur?

Bunları düşünürken bağçelerin daha aydınlandığını sezdim ve İstinye önünde ilk ışık müjdesiyle karşılaştım..

Meçhul yerden akseden gizli bir güneş Emirgân ve Boyacıköy tepelerine vurmuş; fıstıklar ve önlerindeki köşkler penbe bir ateş içinde...

Bu penbe nur aşağılara doğru akıyor, koruları ve evleri kendi içine alıyor. Işık çağlayanı rıhtımlara, hattâ sulara kadar döküldü. Onlar da açık mavilerine sürünmüş ergavan rengi ile penbeleştiler.

Tulû bu sabah yalnız Emirgâna mahsustu. Ziyra Balta limanından çıkan sis ötesini örtmüştü.

Emirgân, bitmez tükenmez bir yeşilliğin sinesinde şirin renkli yalıları ve köşkleriyle Emirgân, Balta limanından İstinye koyuna kadar orta boğazın Türk siymalı incisi bu sabah ışığın misilsiz ve müstesna bir iltifatına naildi...

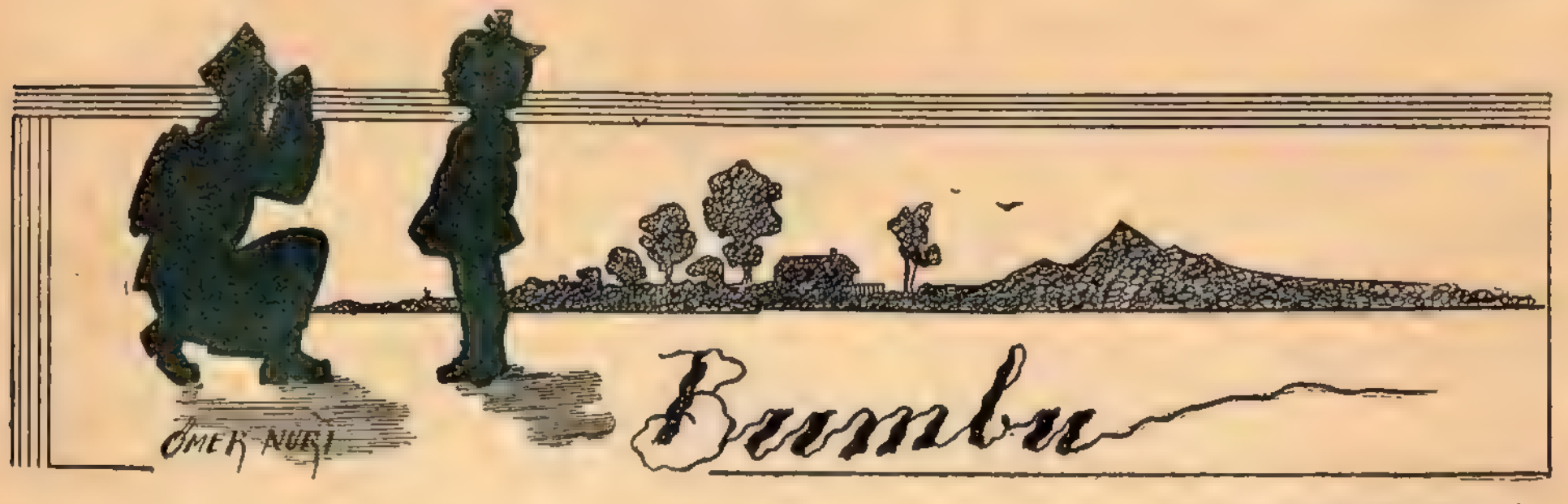

Bumbu

Yazan: MAHMUT YESARİ

Akşam tâlimleri için, bölüğün işğal ettiği evlerin biraz ilerisindeki meydanlığa çıkıyorduk.

Mevsim, yazdı. Sıcak, gölgede bile halsiz bırakacak, bıktıracak kadar bunaltıcı idi. Yürüdüğümüz zaman yüzümüzden damlıyan terler, diz kapaklarımızı ıslatıyordu.

Her tâlime çıkışımızda, civar köşklerdeki kadınlar, çocuklar, yolun kenarlarına dizilirler, bizi seyrederlerdi.

Günler geçtikçe alışkanlık ziyadeleşmiş, komşularımızla ahpaplığı, dostluğu ilerletmiştik. Beş on dakikalık istirahatlerde, efrat ağaç diplerine çömelip dinlenirlerken, çocuklar koşuyorlar, etraflarını alıyorlardı.

Yolun biraz aşağısında, lülesinden iplik gibi su akan bir harap çeşme vardı. Susayanlar, manga manga çeşme başına giderler, içlerinin ateşini söndürürlerdi.

Neferler su içerlerken manga onbaşıları intizamı gözetirlerdi.

Bir akşamdı. Birinci takım, birinci manga onbaşısı Ödemişli Mehmet onbaşı, çeşmenin yalağına bir ayağını dayamış, dalgın dalgın bıyıklarını burarak, sıranın bozulmamasına nezaret ediyordu.

Ödemişli Mehmet onbaşı, Aydın ovalarının, dağlarının sert, engin havasında yetişmiş tunç yüzlü, çelik vücutlu zeybeklerdendi. Dik, kalkık bıyıklarının her teli, ürpermiş aslan yelesinden daha heybetli, daha korkunçtu. Fakat gözlerinde, bir çocuk saffeti çocuk mâsumluğu vardı.

O akşam Ödemişli Mehmet onbaşı, yorguna ve pek susamışa benziyordu. Vakît vakît diliyle dudaklarını yalıyor, hafifçe yutkunuyordu. Neferler, su içmeden, suya kanmadan, onbaşı çeşmeye yaklaşamazdı.

Fakat susuzluğun bir yakı gibi gırtlağa yapışması vardır. Mehmet onbaşı sükûnla, vekarla nöbetini bekliyordu. Bir ara dayanamadı, elini matrasına attı, salladı, matra boştu. Yalağın kenarına dayadığı ayağını şiddetle yere vurdu.

Askerlerin su içmelerine bakan çocuklardan biri, beyaz köşkün kıvır kıvır sarı saçlı, iri koyu mavi gözlü, yumuk yumuk yavrucağı, Ödemişliye yaklaştı:

— Duy... duy! dedi [*]

Köşke koştu, biraz sonra elinde pırıl pırıl kalaylı bir maşrapa ile görürdü. Maşrapayı göğsüne bastırmış, içindeki suyu dökmemek için ıhlıya ıhlıya yürüyordu:

— Duy... duy... Tana bumbu getiydim! [**]

Ödemişli Mehmet onbaşı, çocuğa baktı, eğildi, maşrapayı aldı, çenesinden göğsüne sular akarak bir hamlede içti. Boş maşrapayı yalağın kenarına bıraktı.

Çocuk, Mehmet onbaşıya, Mehmet onbaşı çocuğa bakıyordu. Ödemişli kollarını açtı, yavruyu kılı, iri elleriyle yakaladı, sım sıkı bağrına bastırdı:

— Adın ne, senin?

Çocuğu, Ödemişli Mehmet onbaşının heybetinden korkacak sandım. Hayır, korkmak şöyle dursun, tatlı tatlı bakarak sokuluyor, kıvır kıvır saçlı başını, Ödemişlinin tunç yüzüne dayıyordu:

— Ayşe!

— Anan, buban va mı?

— Var!

Yavaş konuşuyorlardı. Ben, uzaklaşmıştım. Biraz sonra istirahat bitti, tekrar tâlime başlamıştık.

Mehmet onbasının gözlerinde garip, esrarlı bir ışık yanıyordu; keyfi yerinde idi.

Ertesi akşam çeşme başında, Ayşe, yine bakır maşrapayı eliyle göğsüne bastırarak göründü:

— Duy... duy... Tana, bumbu getiydim!

Mehmet onbaşı maşrapayı alıp diktikten sonra yalağın kenarına bıraktı, kollarını açtı, çocuğu bağrına bastırdı.

---

[*] Dur.., dur!

[**] Dur.., dur, Sana su getirdim!

Artık Ayşe ile Mehmet onbaşı, pek ahpap olmuşlardı. Ayşe hergün çeşme başına geliyor, Mehmet onbaşıya «bumbu» getiriyor ve sonra dakîkalarca sarmaş dolaş yarenlik ediyorlardı.

Cepheye hareket için emir almıştık. Ödemişliye dikkat ediyordum. Neşesi kaçmış, durgunlaşmıştı.

Teçhizatımızı ikmalle meşğul olduğumuzdan tâlimlere çıkmıyorduk. Küçük Ayşeyi, arasıra, bölüğün civarında dolaşır görüyordum. Nihayet hareket günü geldi, çattı. Ağırlıklarımızı mekkârelere yükledik. Yola çıkacaktık.

Komşularımız, çok müteessirdi. Acı hatıralarla yürekleri büsbütün yumuşıyan ihtiyar kadınlar, sessiz sessiz ağlıyorlardı.

Ödemişli Mehmet onbaşı, ortalarda yoktu. Kol başı harekete geçecekti, onu arattım. Yanında Ayşe ile göründü. İçtima mahallinde, son teftiş yapıyordum.

Ödemişli Mehmet onbaşı, korkak bir sesle yalvardı:

— Beyim, biraz müsaade eder misin?

— Ne var Mehmet onbaşı?

— Küçük kızın elinden su içtim, hakkını helâl etsin.

Maksadını anlamıştım:

— Peki Mehmet onbaşı!

Mehmet onbaşı, içtima mahalline yakın duran Ayşeyi eliyle çağırdı, kolları arasına aldı, öpüştüler, koklaştılar.

Ayşeyi yere bıraktığı zaman, Mehmet onbaşının elleri titriyor, gözleri nemli idi.

Göz göze geldik; benim de göz pınarlarım yaşarmıştt. Mehmet onbaşı utanarak başını iydi, mangasına iltihak etti.

***

Yol, uzun, çok uzundu. Günlerdenberi çanak ovanın üzerinde dinlenmeden yürüyorduk.

Neferler, omuz omuza vermişler, uyku akan bir yürüyüşle adım atıyorlardı. Başım göğsüne düşmüş, beygirle bölüğü tâkip ediyordum. Koca bölük yekpare bir kütle halinde, kâh sağa sola, kâh öne arkaya, arazinin meyillerine, inhinalarına göre hep bir vezinde, bir ahenkte, sallana kıvrıla, durgun bir sessizlik içinde ilerliyordu.

Bir ormanda konaklamıştık. Takımları teftiş ederken Ödemişliyi bir ağaca dayanmış, gözleri kapalı, cıgara içiyor gördüm. Beni görünce toparlandı.

— Nasılsın Mehmet onbaşı?

— Sağlığınız beyim?

Bilmem ne münasebetle, Ayşeyi hatırlamıştım.

— Senin küçük ne yapıyordur şimdi?

Ödemişli, kendini tutmasına rağmen içini çekti:

— Beyim, o küççük gız bağrımı deldi! Daha dünya evine girmedim, amma bundan sonra gireceğim de yok... Şayet ölmez, sağ dönersem İstanbula varıp küççük gızı bir daha göreceğim!

Ödemişlinin çocuk bakışlı gözleri dolu dolu idi. Bu aşk, bu bağlanış, yüce zeybeğin ruhundaki temizliği, saflığı, bütün erkekliğine rağmen çocuk kalmış ruhunu gösteriyordu.

***

Bütün gece, diz siperlerini kazıp boy siperi yapmıştık. Gündüz, sükûnetle geçti. Akşam üzeri hücuma kalkacaktık. Beklediğimiz takviye kıtaatı gelmişti.

Süngü taktık, silâha davrandık, siperlerden sıçradık. Ödemişli Mehmet onbaşı, yanım sıra seğirtiyordu.

— Allah, Allah! tehlilinden, gök yüzü çatlıyacak gibi inliyordu.

Biz şuurumuzu kaybetmiş, yalnız bir atılma hissiyle ileri atılıyorduk. Düşman bozgun vermişti. Biz, alabildiğimize kovalıyorduk.

Birden yanımda bir feryat koptu:

— Anam! yandım!

Bir kurşun, Ödemişli Mehmet onbaşının heykel gibi erkek vücudunu yere serivermişti.

Ayaklarım kösteklendi, onbaşımı bırakmadım, hemen üzerine kapandım.

Mehmet onbaşı, dudaklarını yarı açtı.

— Su! diye inledi.

Biraz sonra, kollarını açtı, bir şey, bir maşrapa alır gibi elini uzattı. Gözlerimin önünde bir şimşek çakmıştı.

Ödemişli Mehmet onbaşı, son nefesini verirken:

— Duy... duy... Tana, bumbu getiydim!

Diye Ayşeyi görmüş ve özlemişti.

Eğer, ruhlar arasında bir telepati varsa, eminim ki küçük Ayşe de, o dakîkada, içinde yanık bir acı duymuştur.

Acaba, Ayşe, büyüdüğü zaman, çocukluğunda, yüreğinin bir gün acı acı yandığını hatırlıyacak mı?

Kasap Oluğu

Toros Dağlarında

Darülfünun müderrisi Ali Vehbi Beyin tetkîk seyahati

TOROS da kaplanlar hayatı — Nasıl yaşarlar? — Ne yerler — Nasıl tutulurlar — Kaplan avcılığı bir çok kimseler için iyi bir maişet vasıtası olmuştur.

Geçen nushadan devam

Alâiye havalisinde bulunan kaplanlara sahile yakın yerlerden (Şarapsa) bed'ile 1600 metroya kadar mürtefi' dağlarda tesadüf edilebiliyor; ormanlık arazide bulundukları gibi, orman civarında kâin kayalar üstündede müşahede edilir; daha yükseklerde bulunmadıkları, o arazinin kır olup ormandan uzak kalmasından ileri gelir. Kaplanlar ekseriyetle tek gezip sesi vakît vakît işidilir; sedasının dağlarda yapdığı in'ikâslar sesinin heybetini arttırır.

Kaplan, memlekette en ziyade keçilere tesallut edip, sürülerde çok tahribat yapar. Geçen sene Cavurköyünde yüz başlı bir davar sürüsünden kırk tanesini itlaf ettiğini haber aldık; köpeklerin de büyük düşmanıdır, boğazlarını bir dişlemede eyice sıkar, ses çıkarmadan hayvanı boğup götürür, yer. Kaplanlar sığır ve develere de tearruz edip her sene bir kaç tanesini itlaf ederler. Geyik kadar sarp yamaçlardan geçip geyik dahi tutar. Kaplanlar domuzların da düşmanıdır, bu yüzden bize muavenetleri dokunur ve tarafımızdan himayeye bir derece kesbi istihkak ederler. Kaplanların insanlara hücum ettiği vakî değildir; memlekette kaplandan ölen duyulmamıştır.

Kaplanı en ziyade tuzakla tutarlar. Gazi paşada bir avcının, bu suretle her sene bir kaç kaplan tutup postlarını satarak efradı âilesinin maişetini te'min ettiğini duyduk.

Söbüçemen (1820 m.)

Kaplan sığır ve deve gibi büyük bir hayvan telef ettiğinde, ancak bir parçasını yeyip bakîsini vaktı ahere terk eder, tekrar o lâşeye gelmesi beklemekle olur. Alâiyede kaplanı en ziyade böyle vururlar.

***

Çakıllıca da kaldığımız on beş gün zarfında hoşca bir vakît geçirdik. Bulunduğumuz yerin ha-

Tetkîk Seyahati

Bu tetkik seyahatimin neticesi bende hasıl olan kanaate göre memleketimizin her köşesi fen ve ilim adamlari için çok faideli bir saha dır.

Çakıllıca (1600 m.)

vası güzel, manzarası lâtif idi. Arkadaşlarımdan da çok memnundum.

Hele ara sırá civar köylerden gelen kimselerle dertleşmek, hasbihal etmek beni halkın ruhu ile daha

Eğri-Göl (1870 m.)

yakından temasa getirdiği için çok sevindiriyordu.

Bir gün su başında otururken kulağıma yanık yanık çalınan bir kaval sesi geldi. Ses o kadar tatlı, o kadar cana yakın idi ki gayrı ihtiyari dinlemeğe başladım.

Ses, gittikce yaklaşıyordu. Nihayet büsbütün yaklaştı ve yanımda pejmürde kıyafetli, meczup tavırlı bir adam, bir köylü peyda oldu. Bu adam hakikaten bir meczup, bir yarım deli idi. Yanıma geldikten sonra bir müddet daha kavalını çalmakta devam etti. Sonra içine üfleyerek tatlı nağmeler çıkardığı boru gibi çalgısını koltuğunun altına koyarak selam verdi.

— Merhaba!

— Merhaba ...

— Beni *Çıkrık* köyünden yolladılar. Burada İstanbuldan gelmiş büyük ve okumuş bir ağa varmış, onu görmeğe geldim.

— Ne yapacaksın?

— O ağa çok merhametli imiş. Köydekiler söyledi. Git onu gör, sana bahşiş verir... dediler.

Ben de onu aramak, bulmak, bahşişini almak için ta iki saatlik köyden buraya geldim. Yoksa o cömert ağa senmisin?

Bu zavallı meczuba memnun edecek kadar bahşiş verdim. Bir kaç kaval havası dinledim. Ekseri günlerim işte böyle dertleşmek, köylülerle konuşmakla geçiyordu.

On beş gün bitti.

Bizi buraya getirip bırakan esterciye on beş gün sonra gelmesini tenbihlemiştik.

Pusak Tepe (1450 m.) ve Koca Katran

Esterlerle beraber geldi.

Şimdi artık programımızın son kısmını bitirecektik. Esterlere bindik. Tepe-Aras (Teperas) a gittik.

Burası Çakıllıcaya üç saat uzakta idi.

1000 metro irtifaında bir dağ. Dağ ama öyle bundan evel gördüklerimiz gibi sarp ve gayri meskûn bir dağ değil. Tam mânasiyle bir köy.

Hem de nasıl köy:

Bağlık, bağçelik.... Zeytin ağaçları her tarafını ihata etmiş. Manzara güzel, havası güzel ve suyu bol bir yer. Her tarafı bağ çubukları kaplamış. Üzüm mahsulü çok bereketli.

Burada da on beş gün kaldık.

Yaptığım hayvan tetkîklerinde en ziyade *akrep* ve *yılanlar* a tesadüf ettim.

Bilhassa on iki santim boyunda sarı akreplerden burada pek çok var. Nümunelik müteaddit yılan ve akrepler getirdim.

On beş gün sonra... artık seyahatimi bitirmiş, dönecektim. Yine esterlerimiz geldi.

İyi bir mevsimde şöyle böyle uzun sayılacak bir zaman hem güzel hava alarak hoş bir vakıt geçirmenin hem de meslekim dahilinde fennî ve muvaffak olmuş bir tetkîkat yapmış olmanın zevkî ile Alâiyeye geldim.

İstanbula dönmek için tesadüf yine *Cumhuriyet* vaporunu önüme çıkardı.

Beni İstanbuldan buraya getiren bu vaporla yine İstanbula döndüm.

Beraberimde iki yüzden fazla çeşit haşerat, memeli hayvanlardan birkaç ve kuşlardan beş on tane getirmiş, bunlarla Darülfünundaki böcek ve hayvan koleksiyonunu memleketimizin tetkîk mahsulleri ile zenginleştirmiştim.

Şimdi, yaptığım bu seyahatta vurduğumuz geyik başı ile tutup kestiğimiz yabani keçi başını tetkîk ile meşğulüm. Bunlar hakkındaki tetkîkatımın neticesini, evelcede yazdığım gibi beynelmilel hayvanat konferansına bir rapor halinde vereceğim.

Bu tetkîk seyahatım bende şu kanaati kuvetlendirdi: Memleketimizde her fen adamı için çok istifadeli tetkîk seyahatleri lâzım ve faidelidir.

BEDAN in üstü

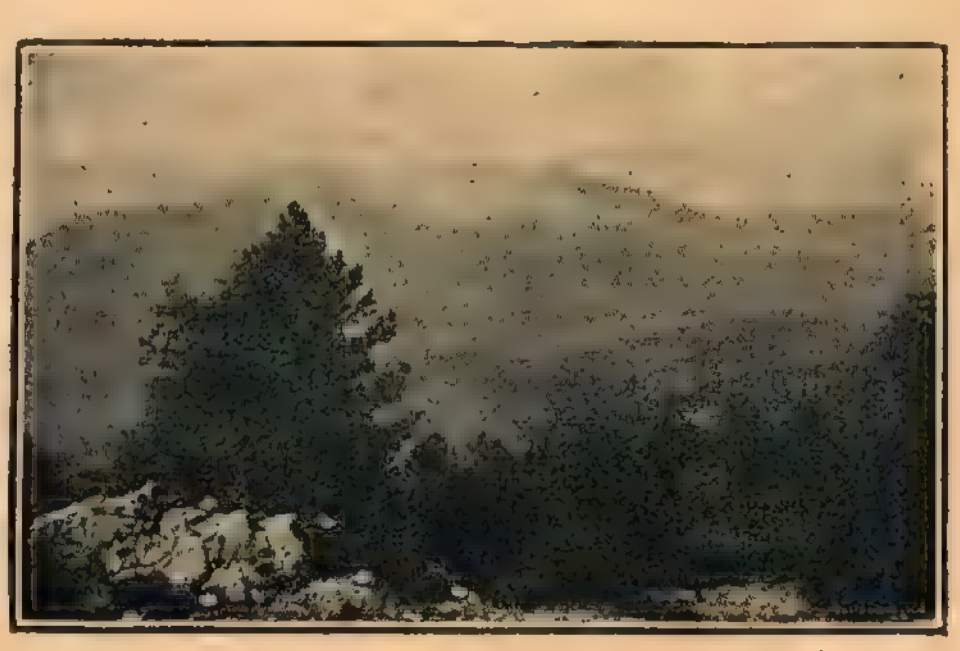

Hacibelen ve Ak dağ

Elizabet Gardner - Bugoro nun eseri *MUHİT in İlavesi*

İKİ ANNE ve YAVRULARI

Nasil Spor Yapıyorduk ?

Vücut bir Mahfaza, Zekâ Onun İçinde bir Cevher

Yazan : **SELİM SIRRI**

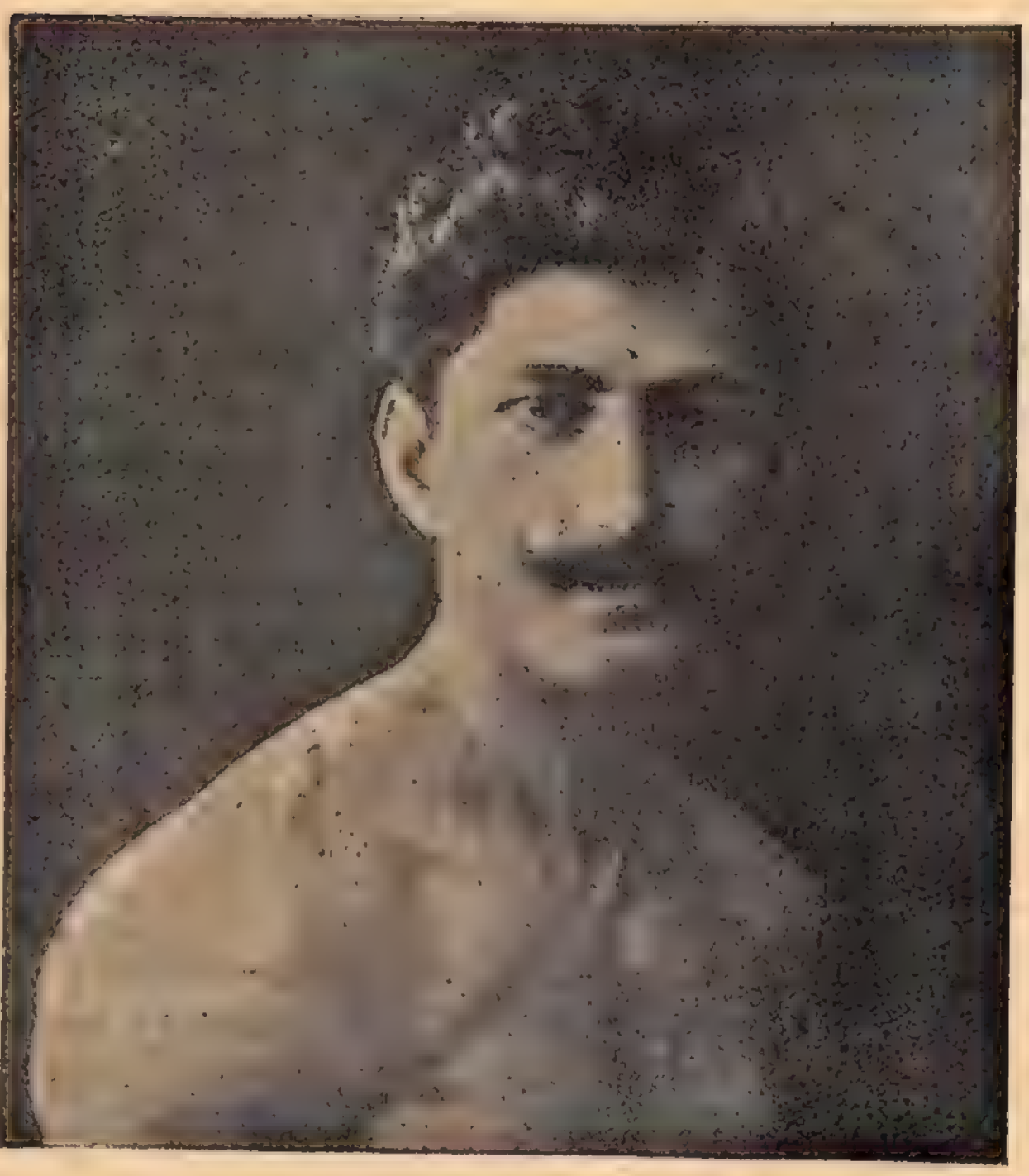

25 yaşında bir delikanlı iken çıkardığım şu çıplak resmi, başka bir insanın fotografı diye bana da gosterseler, bu mükemmel bir atlet demekte tereddüt etmezdim. Aradan 30 sene geçti, otuz sene bütün bir ömür! sönmeyen bir aşk, değişmeyen bir iyman ile ayni mefkûrenin peşindeyim. Yine kuvvet ve kudretin meftunuyum; zaman iytikadımı değil, fakat telekkîlerimi değiştirdi. Seneler süren tecrübelerimizden yeni neslin ibret almasını ve bizim düştüğümüz hatalara onların düşmemesini istiyorum.

Çocukluğumda çok yaramazdım. Bir dakîka durup dinlenmezdim. Oyunu dersten çok sever, koşup atlamaktan, kaçıp kovalamaktan hoşlanırdım. Arkadaşlarımın bazıları derslerini her kesten iyi hazırlamağa, sınıfta birinci olmağa çalışır, ben ise her kesten daha ziyade koşmağa, daha yüksek atlamağa, başkalarının yapamadığı kuvvet hünerlerini yapmağa uğraşırdım. Beni hocalar takdir etmez, fakat akranlarım beyenir, kendilerinin fevkînde görür, beni alkışlarlardı. On sekiz yaşından otuzuna kadar dimağımdan ziyade adelelerimle uğraşıyor, zekâmdan çok pazılarımla iftihar ediyordum. Genç bir zabittim, mühendishaneyi bitirmiştim. Meslekim bir fen adamı olmaktı, ben ise bir atlet olmuştum. En büyük düşüncem adelelerimi büyütmek, vücudumu çevik ve kudretli bir hale getirmekti. Bir emelim daha vardı, kimse benim yaptığım mârifeti yapamasın, herkes benim hünerlerimi hayretle alkışlasın. İdmanın her türlüsünü yapıyordum. Güleşiyor, yüzüyor, kürek çekiyor, eskrim yapıyor, gülle kaldıriyor, koşu idmanları yapıyordum. Bu zorlu idmanlarla adelelerimi büyütmek ve sertleştirmek için o kadar çok uğraşı-

yordum ki, yorgunluktan iştiham kesiliyor, geceleri kâbuslar içinde sayıklıyordum. Bu delice iptilamızı aklı başında olanlar tâyib ediyor, ailem efradı da hiç hoş görmiyordu. Güllelerim benim mânevi evlatlarımdı, on kilodan seksen kiloya kadar irili, ufaklı hepsi yatak odamda dizili durur, yataktan kalkınca idmanlarıma başlar, elli kiloyu bir el ile bir hamlede kaldırdığım zaman bir kale fethetmiş kadar zevk duyardım. İtiraf ederim ki adelelerin diğer üzüvlerle olan rabıtasını hatırımdan bile geçirmiyordum. Asıl garib olan, fikir adamları da o devirde zekânın sair uzüvlerle olan rabıtasını düşünmiyorlardı.

Biz gülle kaldırırken veya gülleşirken bu zorlu idmanlardan asabın, kalbin, miydenin zarar görebileceğini, fazla yorgunlukların uzviyeti tahrip edebileceğini hiç nazari dikkata almıyor, pazılarımızın muhitini kırka çıkarmağa uğraşıyorduk. İlim adamları dimağ yorgunluğunun miydeyi, sinirleri harap edeceğini, işlemeyen vücudun vaktından evvel çökecegini hatırlarından geçirmiyorlardı. Her iki taraf ayni ifratı yaptığı halde içtimaî hayatta muvaffakîyet fikir kudretine istinat ettiğinden, bizi herkes ayıplıyor, onları ise takdir ediyordu.

İşte senelerce süren tetkîk ve tecrübeler bize şunu öğretti: dimağla beden ikisi de bir birini tamamlar. İkisi de ayni derecede ihtimam ister. Yalnız başına adele kudretinin hiç bir kıymeti yoktur. Kuvvet zekânın kudretiyle birleşirse makbuldur. Adelelerin iriliği ve sertliği hiç bir şey ifade etmez, kalpleri, ciğerleri, sinirleri sakat nice koşucular, boksçular, pehlivanlar, futbolcular vardır. Vücudumuzu teşkil eden bütün uzüvlerin sıhhat ve ahengi matluptur. Biri maddî diğeri mânevi olmak üzre herkes iki terbiye alır. Hayat ile başlayan bu terbiye ölümle biter. Kafamız gibi vücudumuza da ayni derecede ihtimam göstermeliyiz. Fikrin terbiyesi için sarf ettiğimiz zamanı vücudumuzdan esirgememeli, ve vücutla meşgul olmağa vakît bulmuyorum dememelidir. Bundan otuz sene evvel mekteplerde sporlara haves eden gençler ya tenbeller veya haylaz ve yaramazlardı. O zaman bu telekkiye sebep sporun hırs ve rekabetten doğan bir mârifet zannedilmesi idi. Halbuki bn gün spor hayatta becerikli, çalışkan, haluk insanlar hazırlıyor. Sahada koşan, atlayan, denizde yüzen, kürek çeken, ringte yumruklaşan gençler içtimaî cidalde muvaffak olmak için ayni kudret, ayni faaliyeti göstermeğe mecburdurlar. Yarışta birinci gelen, hasmını boksta yere seren, futbolda harikalar gösteren gençleri, fikir sahasında tehi dest, vazifede muvaffakıyetsiz görürsek bilmeliyiz ki sporun mahiyeti henüz anlaşılmamıştır. Biz vaktiyle sporu yanlış anlamıştık, bize doğru yolu gösteren olmadı. Kuvetten zevk alıyorduk, adele kuvvetini mîyar zan ediyorduk. Zaman bize bunun doğru olmadığını, fikirle beden arasında tam bir muvazene lâzım olduğunu anlattı. Spor spor için değildir, spor fikrin ve bedenin tekâmülüne hâdım bir vasıtadır. Gerek fikre gerek bedene ait her türlü ifrat zarar verir. Hayatta gaye çok yaşamak ve afiyetli olup işe yaramaktır. Vücut bir mahfaza, zekâ onun içinde bir cevherdir.

Gedikpaşa tiyatrosu — İdaresi — Nizamnameleri — Türkiyada tiyatronun tekemmülü — Ecnebiler bile hayrette — Gedikpaşa tiyatrosunun repertuvarı — Oynanan eserler — İlk Türkçe piyes ve ilk Türk artistleri — Ahmet Fehim efendi — Gedikpaşa tiyatrosu nasıl saçma bir bahane ile Aptülhamit tarafından yıktırıldı?

Yazan: REFİK AHMET

Türk tiyatrosunun ilk inkişafına sahne olan Gedik paşa tiyatrosu Çarşıkapıdan Kumkapıya doğru inilirken tâkip edilen geniş cadde üzerinde solda köşe başında idi. Zamanında Solye canbazhanesi ismiyle meşhur olan bina Abraham Yaramıyan Paşa atlı zengin bir ermeniye aitti. «1868» senesinde Agop Vartoviyan tarafından tiyatro haline ifrag edilirken binada lâzımgelen tâdilât ta yaptırılmıştı. Bina büyük bir duvarla caddeden ve yan sokaktan ayrılmış büyük bir avlu içinde idi.

Kıymetli âlim ve mütetebbi' Edirneli Dr. Rıfat Bey, — babasının da sermaye ve idaresinde müşterek olduğu — Gedik paşa tiyatrosu hakkında genç müzikolog Köse Mihal zade Mahmut Rağıp Beye yazdığı hususî bir mektupta aynen şunları söyliyor:

«Haricî tarafeyninde tuğladan örme direkleri ve feneleri olan bir kapıdan bir meydanlığa girilirdi. Solda mebzul bir surette tenvir edilen ve pek zarif tefriş edilmiş bir gazino vardı ki bunun bir kısmında bilardolar dizili idi. Diger kısmında bir çok kitap, gazete, müteaddit camlı camsız levhalar vardı.

Tiyatronun mermer direkli kapıları vardı, mermer merdivenlerle çıkılırdı. Tiyatro binası haricen ahşap idi. Üç katlı localardan en alt kattakilerin al renkli kadife döşeli ve ayni renkte perdeleri olduğunu biliyorum. Yukarıda kubbe gibi bir avize asılı idi. Nasıl söndüğünü, nasıl yakıldığını bilmiyorum. Her halde elektrik yoktu, fakat avize muhteşemdi. Sahnenin mukabilinde perdeleri kapalı duran büyük bir loca vardı, padişahlara mahsustu. Yerde sıra sıra kanepeler, koltuklar vardı.

Sahne hayli büyüktü, arkasında bir çok odalar vardı. Kara kaşlı, kara gözlü, beyaz tenli, şişmanca bir hanımın beni odasına alıp sevdiğini, hemen daima bana paketler içinde şamfıstığı verdiğini tahattur ederim. Bu hanım oyuna çıktıkça her kes onu dürbünlerle seyrederlerdi. Bu sahnede top arabaları vardı, tahtadan mı, kâgıttan mı idi bilmem. Oyunlardan evvel dışarda avludaki gazinoda alaturka saz çalınırdı.»

Muhterem doktorun kuvvetli hafızasından bize naklettiği çocukluk hatıraları tiyatromuzun ilk devirlerine ve ilk binasına ait pek kıymetli mâlûmatı ihtiva etmektedir. Bu mâlûmattan da anlaşılıyor ki Gedik paşa tiyatrosu devrine nazaran hayli muhteşem, ehemmiyetli bir bina imiş. Dr. Rıfat Bey Gedikpaşa tiyatrosunun bir şirket tarafından idare edildiğini ve babasının da bu şirkette hissesi olduğunu, kendisinin çocukluğunda bu itibarla tiyatroya sık ve serbest gittiğini söyliyor. Bizim tetkîklerimiz de bu

idarenin anonim bir şirket olduğunu, bilahare İstanbulda Çenberlitaşta şimdi evkaf müdürlüğü olan Paşa konağında bütün masrafı kendi kesesinden verilmek suretiyle ilk klübü tesis etmiş olan Mustafa Fadıl Paşanın bu şirketin de başlıca sermayedarları arasında bulunduğunu göstermektedir. Şirketin diger hissedarları Namık Kemal, Ali Beyler ve başka bir kaç zat imiş.

Tiyatronun idare işleri Agop Vartoviyan tarafından görülüyordu. Oynanılacak eserler zaman zaman Namık Kemal, Ebuzziya Tevfik, Şemsettin Sami, Agâh, Fehmi, Ahmet Mitat Beylerin dahil oldukları edebî heyet tarafından hazırlanırdı.

Sadrazam Âli Paşanın tavassutu ile suflörle oyun oynamak imtiyazı Sultan Aziz tarafından bir fermanla Agop Vartoviyana verilmişti; bnnun için az bir zaman zarfından devrin bütün tanınmış artistleri Gedikpaşa tiyatrosunda toplandılar.

Gedikpaşa tiyatrosunun iki nizamnamesi vardı. Bunlardan biri idarî mahiyette idi, temsil heyetinin idareye karşı olan vaziyetini tesbit ederdi. İkinci nizamname ile de sahne işleri tespit ve tanzim olunmuştu. Sahne işlerinde tâli derecedeki artistlerin bile re'yi alınır, fakat müzakere ve karardan sonra Agop Vartoviyan bütün mesuliyetini üzerine alarak tatbikine başladığı bu kararların icraatında hiç kimseyi işine karıştirtmazdı.

Zaman zaman Fasulyeciyan, Noçi, Mınakyan bu heyetin rejisörlüğünü yaptılar. Agop Vartoviyan hasılatta ortaktı, kendisinden başka bütün artistler maaş alırlardı. Memleketin hemen hemen tek tiyatrosu olması, resmî himaye görmesi, ehalinin rağbetine mazhar olması tiyatronun kasasının daima dolu olmasını intaç ediyordu. Bu itibarla artistlerin aldıkları maaşlar o devrin diğer sahalardaki kazanç nisbetine nazaran hayli yüksekti. Bir fikir vermiş olmak için artislerden Karacaş hemşirelerin altmış altından fazla aylık aldıklarını söylemek kâfidir. Gedikpaşa tiyatrosu san'atkârları gayet temiz giyinirler, hariçte daima iltifat görürler, yüksek mevkî sahibi sayılırlardı.

Padişah Sultan Aziz daha ziyade eski Şark eğlencelerine düşkün olduğu için tiyatroya pek ehemmiyet vermiyordu, fakat münevver ve genç Türklerin bu güzel san'ata karşı gösterdikleri büyük alâkanın tesirleri Gedikpaşa tiyatrosuna lâzım olduğu kadar ehemmiyet kazandırmıştı. Gedikpaşa tiyatrosu teknik mükemmeliyeti ve artistlerin san'atkârlık kıymetleri itibariyle Avrupa tiyatrolariyle rekabet edebilecek bir halde bulunuyordu.

Sultan Aptülhamit tahta çıktıktan sonra 1876da Türk — Rus muharebesinden evvel Lort Salisborinin riyasetindeki İngiliz diplomasî heyeti İstanbula geldiği zaman Gedikpaşa tiyotrosunu bilhassa görmek istemiş, burada verilen üç temsilde Osmanlı sarayı erkâniyle birlikte hazır bulunmuş, Türkiyede tiyatro san'atının gördüğü terakkî ve tekâmülden mütehayyir kalmıştı.

Gedikpaşa tiyatrosunun repertuvarını Molyerden, Hügodan, Dümadan terceme edilmiş klâsik eserler, tarihî dramlar, Ksaviye dö Montependen, Jül Mariden terceme edilmiş cinaî melodramlar ve telif Türk temaşa eserleri teşkil ederdi. Gedikpaşa tiyatrosunda senede ancak dört defa da ermenice piyes temsil edilirdi. 1876 dan itibaren bir Fransız mütehassıs celb edildi, şarkılı piyesler de oynanmıya başlanıldı.

Gedikpaşa tiyatrosunda oynanan ilk telif piyes Recai zade Ekrem Beyin «Afife Anjellik» isimli dramı, ilk operet fransızcadan terceme edilmiş olan «Bel Elen» dir.

İlk Türk aktörler Gedikpaşa tiyatrosunda sahneye çıkmışlardır. Bunlardan Ahmet Necip, büyük İsmailin kardeşi Hamit bu yolda devam etmemişler, bir müddet sonra tuluat tiyatrolarına geçmişlerdir. 1876 da Gedikpaşa tiyatrosunda sahneye çıkmış olan Ahmet Fehim efendi yarım asıra yakın bir zaman bu san'ata emek ve ömür verdi.

Gedikpaşa tiyatrosunun 1878 senesi kânunuevvelinin 25 inci Çarşanba günü san'atkârlardan Davit Tiriyans şerefine verilen müşamereye ait ermenice iylân varakasında şöyle bir kayıt var: Müsamerede Molyerin «Avar» piyesinin temsil edileceği yazıldıktan sonra deniliyor ki:

«Fiatlar muayyen değildir, tiyatro seyircilerinin arzusuna ve lütüflerine tâbidir. San'atkâr Davit Tiriyansın menfaatine olduğu için kabilse lütfen hanımların da duhuliye vermeleri rica olunur.»

Bu iylândan muayyen bir kimsenim menfaatine olmıyan temsillerde kadınların ücrete tâbi olmadık-

Devamı 1439 üncü sahifede

Sıhhî Musahebe

Dr. İHSAN ŞÜKRÜ Bey

Deliliğin Sebepleri

Çocuklarımıza zararlı miyraslar bırakmamağa çalışmalıyız. Alkol iptilası ve fena hastalıklar aklın, dimağın en büyük düşmanlarıdır.

Yazan: Dr. İHSAN ŞÜKRÜ

On dokuzuncu asra kadar deliler batıl iytikatların doğurduğu fikirlere kurbandı. Cin ve şeytan çarptı zanniyle yakılırlar, en fena muamelelere düçar olurlar, bazan da «erdi» diye haksız yere baştacı edilirlerdi. Türkler daima delilere şefkatli ve merhametli olmuşlardır. Ta Selçuk Türkleri zamanında bile delilere mahsus şifahaneler yapılmıştı. Osmanlı Türkleri de buna riayet ederlerdi. Meselâ Fatih Mehmet İstanbulda Fatih medresesi yakınında bir mecanin şifahanesi yaptırmıştı.

Edirnede o zamana göre mükemmel bir bimarhane vardı. Evliya çelebiye tamamen itimat kabilse onun ifadesine nazaran buradaki delilere bazan sülün gibi nadide kuş etleri verildiği gibi arasıra saz çaldırmak suretiyle eğlendirilmeleri de düşünülürdü. Ne de olsa delilere ilk hasta muamelesini yapan büyük babalarımız Türklerdir. Fakat Osmanlı devletinin bütün teşkilâtı gibi bu iyi hareketler de 18inci asra doğru umumî inhitatla beraber sukuta başladı O zamandan itibaren artan Avrupa medeniyeti Emrazı Akliye bahsını terakkîye mazhar ederken biz de derin bir ihmal ve lâkaydi içinde sönük kaldı. Ancak son rubî asırdadır ki Türkiyede Emrazı Akliye hakîkî mevkiini almağa başladı. Bugün kuvvetli unsurları, asrî müesseseleri ile tıbbımızın en mütekâmil şubelerinden biri halini almıştır.

* * *

İşte bilhassa son yirminci asırda iyice mütalaa edilen delilik bahsında en ziyade dikkati celbeden (sebebler) mevzuu olmuştur. Acaba hangi amiller ve ne tarzda deliliği hasıl ediyor?.

Bugün deliliğin sebeplerini iki çerçive dahilinde mutalâa ediyoruz. Bünyevî sebepler; haricî sebepler...

Bünyevî sebeplerin başında (veraset) gelir. Bütün dünyadaki istatistikler gösteriyor ki delilikte en ziyade veraset rol oynuyor. Bu hususta çalışan alimler beşinci batna kadar veraseti kabul ediyorlar. Ayni bir çocuğa ancak beşinci büyük dedenin marazî vasıfları geçebilir. Ondan evelkilerin veraseti mevzuubahs olamaz. Böyle büyük dedelerden gelen verasete (Atavique) veya bilvasıta (mediate) derler. Asıl mühim olan ana ve babadan bilâ vasıta (immediate) geçen verasettir. Bu da ya anadan

babadan müştereken, yahut ta yalnız birinden olur, ona göre isimler alır. Birçok müellifler daha ziyade anadan geçen verasetin ağır olduğunu kabul etmişlerdir. Her ne şekilde olursa olsun deli ana babadan ekseriya aptal veya deliliğe namzet çocuk doğuyor. Bazan sağlam ana babadan doğanlarda da deliliğe tesadüf edilmektedir. Bu gibi vak'alarda hala veya dayıdan gelmiş canibî (collatérale) bir veraset bulunuyor.

İrsiyet mutlaka bütün kardeşlerde aynı suretle intikal etmiyor, bazıları sağlam kalıyorlar, ve yahut başka asabî hastalıklar tarzında görülüyor. Benim tanıdığım bir ailede ilk çocuk tamamiyle tabiî, ikinci çocuk erken bunama denen şifasız bir illetle mâlûl, üçüncü ve sonuncu çocuk maniye müptelâ idi; babaları melankolik idi. Bunun gibi bir sürü müşahedeler mevçuttur. Bazan böyle irsen yüklü ailelerden fevkalâde zeki, yüksek yaradılışlı insanların yetişdiği vakîdir.

Veraset bahsını esaslı bir surette tesbit eden nebatat mütehassısı rahip (Mendel) olmuştur. Bu zat muhtelif renk karanfiller yetiştirirken bazı sabit neticelerle karşılaşmış ve bunları üreterek (Mendel) kanunları denen esasları hazırlamıştır. Bunlara göre: 1— Çocukta ana ve babanın bir kısım vasıfları geçer. Bunlara galip vasıflar, geçmiyenlere de mağlup vasıflar derler. 2— Bunlerdan olan çocuklarda ise %75 galip, %25 mağlup vasıflar geçer. 3— Bazen her iki vasıflar da ayni miktarda geçmiş olabilir.

Bu kanunları deliliğin geçmesinde kısmen tatbik edebiliyoruz. Fakat insanlar uzun ömürlü ve karanfil kadar kolay yetişmez oldukların-dan bu mes'elelerin tetkîkî pek zor oluyor.

Deliliğin bünyevî sebeplerinden bir kısmı cersumeyi, yâni tohumu bozarak kusurlu ve deliliğe müstait çocuk doğmasını mucip olan zehirlenmeler, intanî hastalıklardır.

Zehirlenmelerin başında alkol istimali gelir. Alkolu fazla alanların ekseriya cersumeleri bozuluyor, ve doğan çocuklar müteredddi, aptal, sar'alı, deliliğe namzet oluyorlar. Yine zehirlenmelerden esrarkeşlik veya morfinomanlık gibi tokzikomaniler de vardır ki bu zehirler de aynı suretle nesli bozuyor ve deliliğin zuhurunda amil oluyor.

İntanî hastalıkların başında firengi vardır. Filhakîka firengililerin bir kısmı nesilden mahrum kaldıkları halde bir kısmı da kusurlu çocuklar husule getiriyorlar. Bu meyanda hamil esnasında ananın geçirdiği intanatın bilhassa veremin de nesli bozan sebeplerden olduğunu unutmamalıdır. Böyle bozuk nesiller hayat mücadelesinin güçlüğü karşısında çabuk muvazenelerini kaybediyorlar.

Haricî sebepler meyanında yine bu saydıklarımızdan alkol, morfin, esrar, firengi ve diğer bazı intanları, açlık ve esaret gibi mahrumiyetleri, bazı anî ve şedit ruhî sademeleri bulacağız.

Alkolizmden gelen delilikler epeyi bir bahis teşkil edecek kadar çoktur. Bilhassa bunların (hezeyanı mürteiş: Deliryum tremens) şekli ölüme sürükler.

Esrarkeşlerin kısmı azamının sonu tımarhanedir. Firengi cinnetleri ise Emrazı Akliyenin en acıklı bahsıdır. Çünkü firengiden mütevellit felci umumî denen delilik musabini afetmiyen afetlerdendir.

Teşevvüşü aklî dediğimiz tifo gibi vahim intanî hastalıkların seyri esnasında görülen delilikler de korkunç ve tehlikelidir.

Açlıktan mütevellit psikozlara da tesadüf edilmektedir. Bilhassa harbi umumide esaretten husule gelen cinnetleri gördük. Demek ki sade vücudün gıda yoksuzluğu değil esaret gibi ruhî mahrumiyetler de insanları çıldırtıyor...

Başından yaralanmışların uğradıkları sar'a cinneti gibi psikozları da hatırlamalıyız.

Bugün şu yazdıklarımızdan göze çarpan bir netice beliriyor: İnsanlar nesillerini hırpalıyan üç başlı bir ejder karşısındadır: Veraset, firengi, alkol... İşte deliliğin meş'um sebepleri;

Meşhur Adamlar Galerisi

HAENDEL

Yazan: MEBRURE HURŞİT

Haendel gözlerine perde indikten sonra İngilterede öldü. O bir Alamandı. Buna rağmen İngilizler onu iftiharla benimsemişler, muhteşem bir cenaze alayı ile en büyüklerinin yanına gömmüşlerdir.

Georges - Frédéric Haendel (1) 1683 senesinde Halde doğmuştur. Ta küçük yaşta musikîye karşı büyük bir alâka duymuş, fakat cerrah olan babası oğlunu hukukçu yapmak istemişti. Hattâ çocuğun musikî istiydadını temamen söndürmek için evde çalgıya dair ne varsa yok etmiş, yalnız nasılsa yüklerden birinde bir santur unutmuştu. Georges - Frédéric bir gün bir şey ararken tesadüfen bunu gördü, ve fırsat buldükça babasından saklı bu bozuk santurla çalışmağa başladı.

Sekiz yaşında iken babasiyle beraber Saksvenpenfels Dükünün sarayına gitti. Bu prensin adamlarından biri akrabaları oluyordu. Saray içinde serbestçe dolaşabilen çocuk salonlardaki klavsenleri görüyor ve çok zamanlar yanında kimse bulunmadıkça dayanamayıp ellerini tuşlara değdiriyordu. Bir gün saray kilisesini kilitsiz buldu, ve koşup erganunun başına geçerek musikî aşkı ile yanan muhayyilesinin ilham kapılarını açtı.

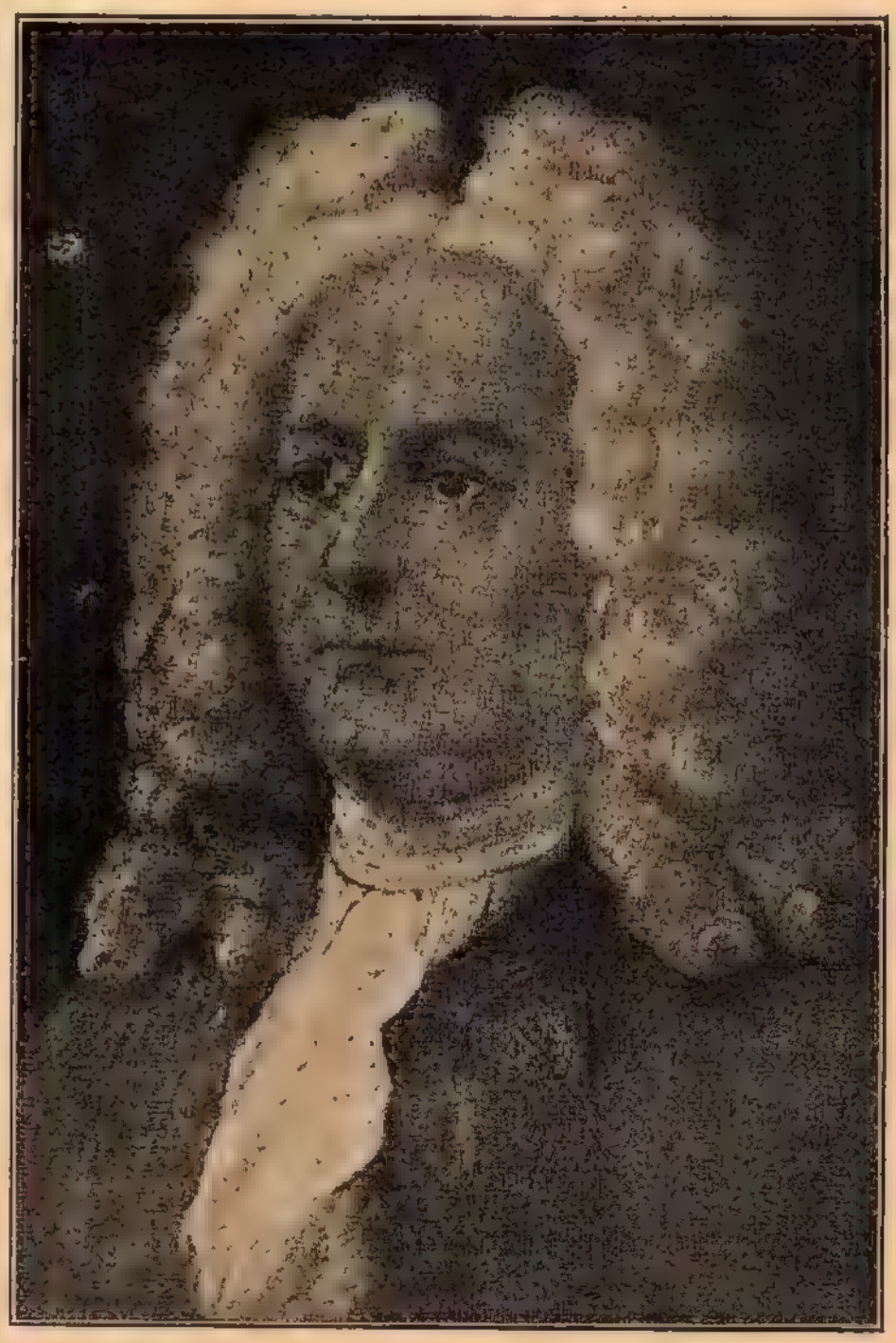

G. F. HAENDEL

Tesadüfen oradan geçen dük içeri girdi, ve yalnız sanarak içinden doğanları erganunun dilyile söyleten çocuğu hayret ve zevkle dinledi. Bu küçük yabani san'atkârı sorup kim olduğunu öğrenince babasını çağırttı ve hukuçuluktan vazgeçerek

(1) Okunuşu: Jorj Frederik Hendel.

evlâdına iyi bir musikî tahsili verdirmesini söyledi.

İşte Haendelin parlak istikbali kaderin hazırladığı bu kuçük tesadüften doğdu.

Babasiyle beraber Hale döner dönmez çocuğun musikî tahsiline başlandı.

Erganuncu Zackau-nun elinde en büyük Alman ustatlarının eserlerine çalışan Georges-Frédéric çok çabuk terakkî etti. Hattâ on yaşında iken bestelediği dua parçaları her Pazar Hal şehrinin en büyük kilisesinde çalınıyordu.

Dört sene süren tahsili tamamlanınca Berline geçti ve 1703 senesine kadar orada kaldıktan sonra Alman temaşa hayatında o zamanlar en mühim yeri tutan Hamburg operasına gitti.

Hiç güçlük çekmeden orkestre klavsenciliğine kabul edilen Haendel 1704 senesinde bu tiyatroda «Almira» adlı ilk eserini oynattı.

Hamburg operasındaki mevkîini dostlarından Mattheson isminde bir san'atkâra medyundu. Bu yardıma karşı duyduğu minnet ve şükran hissine rağmen sırasına göre arkadaşına çok kaba ve garip muamelelerde bulunmaktan da çekinmezdi. Zaten Haendel bütün ömrünce öfkesi ve kavgacılığı ile nam vermişti. Biraz evvel bahsi geçen Mattheson-un yazdığı bir operanın ilk temsilinde, muharririnin de piyeste rolü olduğu için klavseni Haendel çalıyordu. Son perdede artık Matheson-un vazifesi kalmadığından, o vakîtler bütün bestekârlarca âdet olduğu veçhile klavsenin başına geçmek istedi. Arkadaşının bu arzusu Haendel-in izzeti nefsine dokundu ve yerini vermediği gibi temsilin sonunda da şahsına ve san'atkârlık kudretine hakaret edildi diye Mattheson-la düelloya girişti. Kör bir sokak fenerinin ışığında, etraflarına biriken meraklılara ehemiyet vermeden, delicesine vuruştular. Haendel bu yersiz kibri uğruna az kalsın ahreti boyluyordu! Mattheson-un kılıcı ceketindeki büyük bakır düymelerden birine tesadüf ederek kırıldı, ve Haendel bu sayede ölümden kurtuldu. Düello bu suretle biter bitmez iki dost da derhal barıştı.

***

Haendel, çok geçmeden, Hamburgda kendine parlak bir mevkî hazırladı. Pek çok talebeleri vardı, ve «Almira»-dan sonra daha üç tane operası temsil edildi. Bir aralık yine musikî merakîyle İtalyayı gezmek üzere seyahate çıktı, ve 1708 de Floransada «Rodrig» i, ertesi sene Venedik te «Agripin» i, Roma ve Napoli de de «Zemanın Zaferi» ile «Asis ve Galate»yi besteledi

1710-da Hanova prensi Haendeli yanına çağırttı, ve san'atkârı 1500 ekü maaşla kilisesine aldı. Vazifesine daha henüz başlamamışken prensten izin alan Haendel, Londra-da Hay-Markett tiyatrosu müdürünün istediği operayı yazıp temsil ettirmek üzere İngiltere ye gitti. «Renaud» adlı bu eseri 1711 de tasavvurdan üstün bir rağbet Kazandı ve san'atkâr İngiltere hanedanı tarafından pek çok tebriklerle parlak tekliflere mazhar oldu.

İzin müddeti bitince Hanovra-ya dönen Haendel burada yine çok kalmadı. İngiltere de o kadar güzel karşılanmıştı ki tekrar oraya dönmek için sabırsızlanıyordn. Hattâ, ertesi sene, prensin müsaadesini almadan kalkıp gidiverdi. Haendel, kalan ömrünü orada geçirdi ve İngiltere ikinci vatanı oldu.

İngiltere Kraliçası «Anne»-ın takdir ve iltifatları, Londrayı saran muvaffakîyet ve şöhreti içinde, Hanovra prensine nasıl bir vazife bağı ile merbut olduğunu unutuyordu. Bu hareketi az kalsın san'atkâra pahalıya oturacaktı. Kraliçe Ann günün birinde öldü ve yerine, birinci Georges ismiyle, Hanovra prensi geçti. Himayesine ehemiyet vermemiş olduğu için Haendel-e kırılan prens, kral unvanını alır almaz san'atkârı Londradan uzaklaştırdı. Gözden düşen Haendel-in, bereket versin, kralın mabeyincisi baron Kilmasegge ile büyük bir dostluğu vardı, ve bu sayede de bakınız vaziyetini nasıl kurtarabildi: Birinci Georgesin şerefine Taymis nehri üzerinde bir eğlence tertip edilmişti. Bu fırsattan istifade eden baron Kilmansegge Haendel-den bu şenlik için bir şeyler bestelemesini istedi. Büyük san'atkâr işte o zaman «Water-Music» adlı parçalarını yazdı. Orkestre, kralınkini tâkip eden bir

sandalda bulunuyordu ve bestekâr eserini bizzat çaldırıyordu. Haendel-i bir aralık gören birinci Georges musikîyi pek beğendiğini söylemiş, fakat muharririnden hiç bahsetmemişti. Fakat biraz sonra huzuruna kabul edilerek eski hatasını sonsuz bir pişmanlıkla ödemeğe çalışdığını söyleyen san'atkârı affetmiş ve hattâ Kraliçe Anne-ın verdiği 200 sterling maaşı bir misli arttırmıştı.

Haendel 1720-de Hay-Markett tiyatrosunun müdiriyetini elde etti. Çok geçmeden bu sahnede «Rhadamist»-i oynattı. Fakat san'atkârın huyzuzluğu yüzünden tiyatro idaresi az sonra bozuldu. Haendel her dakîka tiyatronun artistleri ve muganniîleri ile yoktan kavgalar çıkarmağa başladı. Hattâ piyeslerinden «Oton» temsil edildiği bir akşam muganniyelerden Matmazel Cuzzoni bu operanın bir parçasını söylemek istemediği için Haendel kızı belinden yakalamış, inadından dönmiyecek olursa pencereden atacağını söylemiş!

Müdürle artistler arasında sürüp duran bu kavgalar yüzünden pek tabiî olarak Hay-Markett tiyatrosu iflâs yolunu tutarak 1728 senesinde kapandı. Haendel derhal başka bir tiyatro açtı ise de bütün gayretine ve «Loter», «Roland» gibi şaheserler yazmasına rağmen bu yeni teşebbüs de öteki gibi fena netice verdi. Porpora ve Farinelli gibi kudretli sahne sanaakârlarına malik olan yeni rakîp tiyatrolardan biri halkın rağbetini büsbütün kendine hasrediyordu.

Haendel bütün bu didinmelerle çok yorulmuştu. Aix-la-Chapelle sularına gitmek mecburiyetinde kaldı.

1736 senesinde döndüğü zaman yeni bir ateşle çalışmağa koyuldu ve Covent-Larden tiyatrosu için ard arda dört opera besteledi. Bu son eserleri o kadar büyük bir alâkasızlıkla karşılandı ki yılmak bilmiyen bu san'atkâr bu defa da tiyatro musikîsinden temamen vazgeçerek ingilizce sözlü «oratoriyo» lar bestelemeğe başladı, ve bu sayede yine çok rağbet gördü.

Gariptir ki İngilizler asıl ondan sonra Haendel-in kıymetini iyice anlayabildiler. Son oratoriyosu «Jefte» yi 1751 senesinde besteledi. O sene gözlerine perde indi, kudretli san'atkâr çalışamaz oldu, ve 1759 senesinde 75 yaşında vefat etti.

«Haendelin muvaffakîyetlerini» -Almanyada doğmuş bir Alman olmasına rağmen- iftiharla benimseyen İngilizler san'atkârı muhteşem bir cenaze alayı ile kaldırdılar ve en büyüklerinin yanına Weat-minister Katedralına yatırdılar; mezarın üzerine de beyaz mermerden bir heykelini diktiler. San'atkârın yüzüncü yıldönümünü bir zafer halesi ile taçlanan makberin başında, eserlerinin en seçili parçalarını 300 kişilik bir orkestreye çaldırmak suretiyle tes'it ettiler.

***

Haendel uzun boylu iri bir adamdı. Çehresi ve bakışı karşısındakine büyük bir hörmet aşılardı. Tabiatındaki huşunetine rağmen çok ince düşünüşleri de vardı. Hiç evlenmemiş, öldüğü zaman varislerine beş yüz bin franklık bir servet bırakmıştı. Bundan başka Londra kimsesiz çocuklar yurduna iki yüz elli bin frank vasiyet etmişti.

Yaşadığı müddetçe bir çok vazifelerle bağlı olmasına rağmen yetmiş iki opera, bir sürü dua parçaları, «Kantat»lar, «Psaume»lar, şarkı ve çalgı musîkileri besteleyebilmiştir.

Mösyö Bachelet, Haendel-in parçalarını pek kolaylıkla bestelediğini, boğazına düşkün olduğunu, ve biraz şarap içtiği zamanlar daha muvaffakıyetle eser yaratabildiğini anlatmaktadır.

Beethoven Haendeli, bütün vesait yoksulluğu içinde elde ettiği neticenin büyüklüğünü düşünerek, «Üstatların Üstadı» diye anardı.

Largo-Haendel

Piyano
ve
Keman için

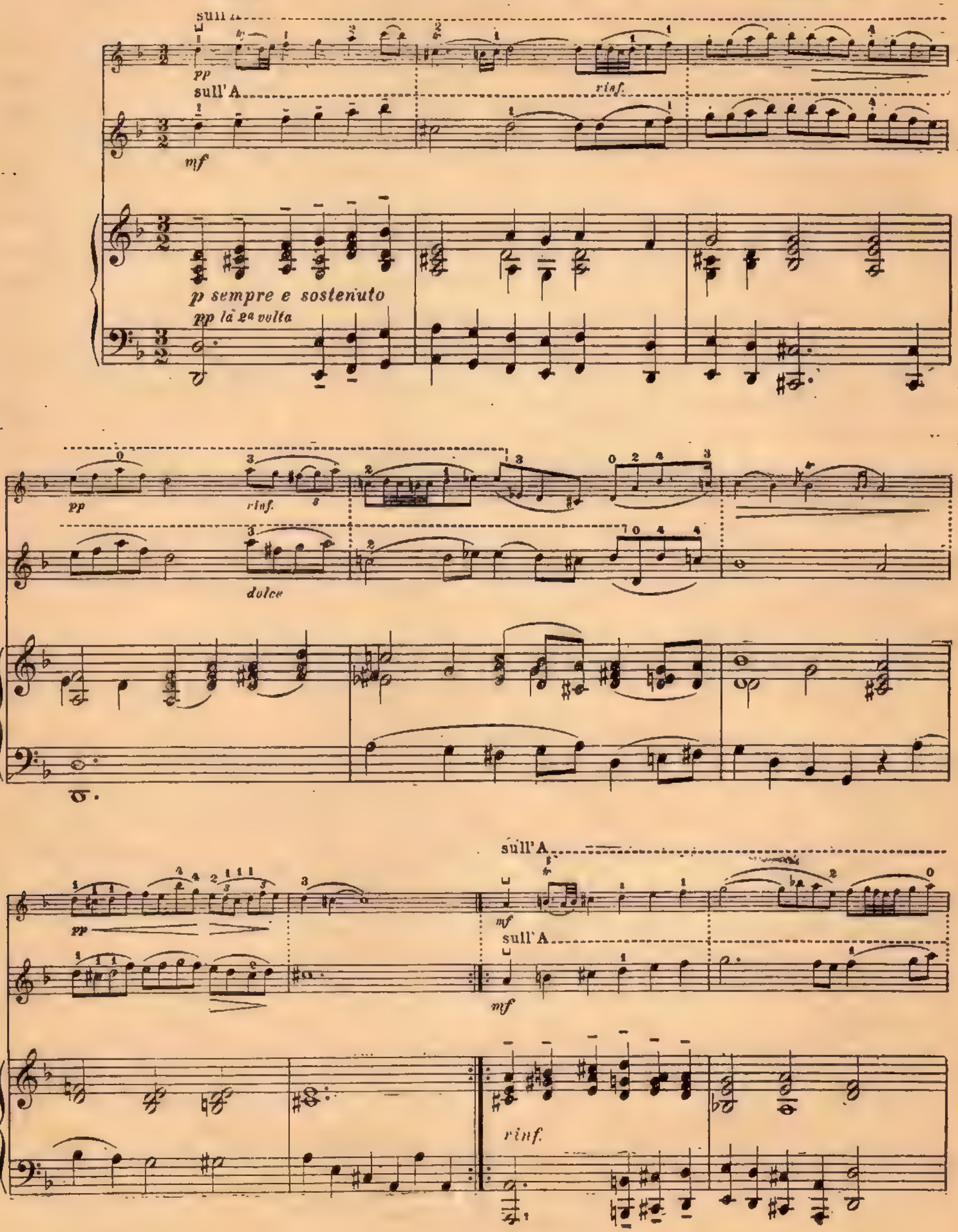

sull'E sull'A

f

f

più rinf.

sull'A

più piano *cresc.*

più piano *cresc*

p

cresc.

sul G

niten. *lungo*

tempo

louré

riten. a piacere

f

mf

colla parte

tempo

Bir Lisan Tenkidi

ADEM OĞLU

Emil Ludwig ten *Tercüme eden: RUŞEN EŞREF*

Şan'atkâr nasirimiz Ruşen Eşref Beyin son tercüme ettiği "Adem Oğlu"nu büyük bir alâka ile okudum. Hazırlamakta olduğum Yeni Gramer layihasına misaller aramak maksadiyle topladığım en yeni kitaplar arasından en evel, bir müddetten beri beklenen bu eseri elime aldım. Daha ilk satırlarını ve ilk sahifelerini süzmek bana îktidarlı mütercimin ihtiyar ettiği zahmstler ve tâkîp ettiği lisani maksatlar hakkında, derhal bir gramercinin alâkasını celbedebilecek bir fikir vermişti. Daha yakından baktıkça onda başka bir lugat, başka bir lisan, başka bir nahiv buldum.

Geniş mîkyasta yapılan tercümeler kadar bir lisanın bünyesine tesîr eden kuvetli amil yoktur. Bizim lisanımız da, şüphesiz, büyük bir faaliyetle girmeye başladığımız şu tercüme devrinde bir çok yeniliklerin istiylasına mâruz kalacaktır. Adem Oğlu böyle bir devrenin hulul etmek üzre olduğuna ilk alamettir, zannediyorum.

Bu ilk intibaın sürükleyişiyle kitabın kenarlarında aldığım notaları neşretmeyi faidesiz görmeyorum.

RUŞEN EŞREF BEY

Lugatları, Şekilleri

Bu kitapta kullanılan muhtelif lugatlar arasında dini ıstılahlar, mistik tâbirler, mevzuun iycabı, büyük ve mühim bir yer tutuyor:

Melekût, tecella, ayan, tebşir, beşaret, huşu, murakabe, itizal, vusuk, yakîn, masüva, tahir, müberra. zebiha, mahraka, lemyezel, müteal..... vs.vs.

Bütün bünları mütercim bizim eskidenberi din ve tasavvuf lisanımızın hazinesini teşkil eden arapçadan alıyor; arap kaidesiyle terkip olanlarını da arayıp buluyor, hattâ iycat ediyor:

Melekûtussemavat, rabbussemavat, kuddusul'akdas, mârifetullah, kavmullah, ummetullah, ve diğer terkipler: rabbi-ehat, mârifetinefs, zühdütakva, huzurubal, vahyüilham. vs. vs.

Hattâ kitabın unvanı **Adem Oğlu** — *Adam* yerine *Adem* denmekle— mistik bir şekilde tercüme edilmiş, ve tam istenilen tesavvufi mânayı bu türkçe terkibin eda edemediğine teessüf edilmiş gibi arapça *(İbnulinsan)* terkibi de ikinci unvan olarak kullanılmış; metin dahilinde de çok defa arapçasının kavisler arasına alınan türkçesine müraccah tutulduğu hissettirilmiştir,

Dini ve mistik lugatlar gibi, felsefeye, mîmariye, hukuka, tarihe veya her hangi bir tekniğe ait tâbirler, kelimeler de —menşêlerine bakılmayarak— kullanılmıştır:

Revak, tak, mevkip, migfer, hil'at, kadim, cedel, mâna ve mazmun, mevzu ve mektup, habir, mübahase, munazara, irca', napâk, ayan, istiynaf, şecerisüleyman, tetebbü', mûtekît, müştak; dini, mülki, idari, siyasi, ruhani, kevni... vs.vs.

San'atkâr mütercim, umumi lisanla anlatılacak mevzularda, edebiyatımızın artık eskiliğini hissettiğimiz kısmından bile tumturaklı kelimeler veya dübedüz gazeteci lisanından tâbirler ve turnürler almakta hususi bir zevk buluyor:

Dirahşan, hükümran, muhteşem, mütehalli, nefha, gerdune, fevç fevç, giranbaha, hedaya, sihrüfüsün, şekva, emlâk, emval, ecdat... Nihayettünnihaye, sellemehüsselam, merhameten, alenen, zahiren, batinen; İspat ve tesis keyfiyeti, milletin şanuazametine müracaat, kendi aleminin dairesini hiç bir veçhile alâkadar etmemek, vasi' selahiyeti haiz, ef'al halinde tehakkuk ve tecelli ettirmek, tastikine iktiran etmek, tahliyeisebil, vs.vs. ..

(Hercai-kararlık) gibi Halit Ziya mektebine layık iycatlarda bile bulunuyor.

Asırlarca süren bir inkişafın lisana malettiği her türlü vasıta ve işaretlerden istifade etmek çok doğru ve lüzumludur. Ruşenin de kullandığı lugatların çoğundan sarfınazar etmek —lisanın bu safhasında— mümkün değildir. Fakat kullanılacak lisan işaretlerinin son derece dar bir ihtisas zümresine, bu günkü münevverlerin ancak ağabeyler.., amcalar grupuna münhasır olmasına da, bence, bir zaruret yoktur. Bu günkü ve yarınki lisan tedrisiyle gittikçe anlaşılmamağa mahkûm kelimeler kullanılmalı mi, kullanılmamalı mı? İşte uzun uzun düşünülmeye ihtiyaç olan nokta budur.

Eserin fransızçasında da *scribes, sanctuaire, holocauste, alleluia, hosanna...* vs. gibi din ve bahusus Yahudi dini tekniğine ait tâbirler vardır. Fakat fransızların *père* dediğine **Ebb,** *roi, royaune* dediğine **melik** ve **melekût,** *charpentier* dediğine **neccar,** *temple* dediğine **heykel,** *salle* dediğine **beyt,** *désert* dediğine **berriye,** *le peuple de Dieu* dediğine **ümmetullah**... demekte bir zaruret var mıdır? Baba, kral ve krallık (yahut padişah ve padişahlık); doğramacı, mâbet, oda, çöl, Allahın kavmi... vs. pek güzel kullanılabilirdi. *İsrail oğulları, göklerin tanrısı, biricik tanrı,* vs. de, lisanın bu günkü inkişaf safhasında, **beni-israil, rabbüsemavat, rabbiehat** a tercih edilebilirdi. "**habir**"i kaç kişi anlar? "*kulağı delik*" her halde *avisé* mukabili olarak "*habir*"i aratmazdı, zannederim.

Ruşen türkçenin bütün lugat, terkip, şekil hazinelerinden de istifade etmiş, halk diline mahsus bir çok tâbirleri, sırası düştükçe, kullanmıştır:

Canügönülden, giderayak, kıtkanaat, fakîrfıkara, değiş tokuş, gün dönümü, ayaklanma (kıyam), kaynaşma *(grouillement)*, yürekten kopma, vazife edinme, temize çıkarma, çepeçevre, boyuna; kısır, uysal, kıvrak, çetin, yatalak; —donakalmak, şaşıra kalmak, çıkıp gitmek, bitmiş gitmiş— bitti gitti... vs.vs.

"*Görmüşlüğü, işitmişliği var, yok*" gibi, turnürlere de iytibarlı bir yer veriyor. Hattâ lugatları arasında az çok provensiyalizm kokan *eyleşmek, dinelemek, düş görmek, uyarmak, burgaçlar* vs. de vardır. Bâzan da "*bir şehzade gibi*" diyeceğine **(bir melik oğlucasına)** der, *glorifié* yi "*kutlulanır*" deye tercüme eder.

İhyasına ve teşmiline çalıştığı şekiller de pek çoktur:

1— Azeri "*gelende, gidende*" sıgasına tekabül eden "*geldikte, gittikte*" şeklini—herkesin istiymal ettiği *geldiği zaman, gittiği vakît* sıgasını terketmemekle beraber— sık sık kullanıyor. Bu sıganın eskimesi, ve gittikçe istiymalden düşmesi, âdeta hendese kitaplarına münhasır kalması sebepsiz değildir:

(—dik) le biten sıga bir fiil ismidir, *de* edatile mekân zarfı olur. Muzaf halinde bu mâna tamamiyle meydana çıkar (*söylediğinde* şüphem yoktur). Böyle bir iltibasa mahal brakmamak ihtiyacı "*zaman, vakît*" isimlerinin tasrihiyle zaman zarfının teşkiline sebep olmuştur. Eskisinin şumullü bir surette ihyasına artık imkân yoktur zannediyorum.

2— "— medik" lahikasiyle teşkil edilen partisipler, hemen hemen "*yakası açılmadık... horos sesi işitmedik...*, veya *hiç beklenilmedik bir zamanda*„ gibi formüllere münhasırken Ruşenin büyük bir iytibarına mazhar olmuştur. Fakat, mesela, bu kalıp üzerinden teşkil edilen "*cezasını görmedik günah, alışılmadık talepler, bilinmedik şehir...*" grupları acaba *cezası çekilmeyen günah,* (onun) *alışmadığı* veya *alışık olmadığı talepler, meçhul şehir...*" mânalarını ifade edebilir mi? eskiyen, yavaş yavaş lisandan çekilen bir sıganın yerini tutan yeni şekil daima umumun zevkine, anlayışına, duyuşuna daha muvafık olur. Bunun için *meçhul şehir* yerine belki *bilinmeyen şehir* deyebiliriz, fakat "**bilinmedik şehir**" tarzının aranacağını zannetmeyorum. Hele faili tasavvur etmek zarureti bulunan yerlerde istenilen mânanın anlaşılacağına kani' değilim.

3— Ruşen "*candan sevmek*" kalıbı üzerinden, bakınız nasıl bir ayet tercümesi çıkarmıştır:

"*Allahı bütün kalbinden ve bütün canından ve bütün fikrinden ve bütün kuvetinden sevesin.*"

Lisan modellerinin tertibinde ferdin asla serbest olmadığını gösterecek bundan güzel misal olamaz. Lisanda: *Candan, gönülden, canügönülden... sevmek var,* fakat:

Canından,... gönlünden... sevmek yoktur. Aralarındaki fark birinde mütemmimin umumi ve mücerret, o birinde hususi ve muzaf olmasından ibarettir. Mütemmim şahsa muzaf olunca artık (den) ile değil, (le) ile teşkil edilir:

"Bütün kalbimle, bütün ruhumla seviyorum..." vs.

Lisanda semaiyi kıyasi haline getirivermek hiç bir fert veya hey'et için mümkün değildir.

4— *Sığınak...* Bu da bir iycat tecrübesidir: *yatak, batak* gibi (-ak) lahikasiyle teşkil edilmiş bir mekân ismi; fakat şimdiki halde bunu "sığınacak yer" tâbirine tercih ettirecek fazileti biz göremeyoruz. "*Melce, melaz, ilticagâh...*" Bunların hiç birisini kullanmayalım, halk lisanımızda esasen bunların hiç biri kullanılmayor, "sığınacak yerim, kimsem yok..." deniliyor. Fakat başka lisanlarda *Melce* veya *Abri* isimleri var deye bizim de tastamam bunlara tekabül edecek tek kelimeden ibaret bir ismimiz olsun, deyemiyiz.

(a)k lahikasının mekân mânasını ifadesi son derece azalmıştır, çünkü bu lahika daha bir çok vazifeler görüyor ve içtimai şuur bu lahikadan daha ziyade fiil eseri ve bu eserin vasıf halinde görünmesi mânalarını anlayor. Lisanda mevcut olup bu lahika ile biten bir kaç mekân ismi de tahlil edilmez (asli) isimler mahiyetinde kalıyor.

5) Ruşen *seçkin* gibi bir sıfatın *subjekt*e izafetini terviç ediyor: *(Allahın seçkini).* Fakat bu terkipten *(Allahın seçtiği adam)* mânası anlaşılabilir mi? lisanda *(Allahın çılgını), (elin çapkını)* gibi formüller vardır; fakat bunlarda mütemmim subjekt değildir. Diğer bir yerde ise *(kargaşalık kaçaktaki huzuru bali artırıyor)* cümlesine tesadüf ediyoruz. Bundan da maksadı teşkil eden *(kargaşalık kaçağın emniyetini artırıyor)* mânası güç anlaşılır.

Bir taraftan *Rabbüssemavat* gibi tasavvuf veya *mevzuubahs* gibi gazete lisanına mahsus terkipler kullandığını gördüğümüz Ruşenin diğer taraftan "hırsıcah"ı "cah hırsı", "aksi seda"yı "seda aksi", "ekseriyetiâra"yı "reyler ekseriyeti" "lakayt"ı "kayıtsız", "magrur"u "gururlu", "müteassip"i "taasuplu" vs... yapmağa çalıştığını da görüyoruz. Fakat bu iytinası prensip kuvetinde değildir, yene bir az ötede, her hangi bir hevesle "gamnâk ve mükedder" demekten kendini alamayor.

Ruşen tercümesine kasti olarak arhaik bir siyma vermiştir, yoksa: "diyar" yerine *memleket,* "nas" yerine *halk,* "beyt" yerine *oda,* "kâhiniâzam" yerine *büyük papaz,* "ademlere" yerine *adamlara,* "ziyafet etmek" yerine *ziyafet vermek,* "anın ardınca" yerine *arkasından* vs... demekten daha kolay ne vardı? Şu muhavere ucuna dikkat ediniz:

— Sen şol peygamber misin?

— O dahi değilim.

Bir çok fıkralarında "deyu", "kudretlu", "lavilu", "ne idiğini" şekillerine tesadüf edersiniz. Kendi nesirlerinde diğer türk muharrirleri gibi, *imdi* kullanmayan Ruşen arzu etmeseydi bu tercüme kitabın en mebzul baş rabıtası "imdi" mi olurdu?..

İnsan bu kitabı okurken kendisini en eski, en nefis, kırık, çatlak vazolarla en yeni, en çiy renkli çanakların karma karışık, şuraya buraya serpiştirilmiş olduğu bir antika mağazasının içinde zannediyor.

Nahvi

Denilebilir ki bu kitap asıl nahiv ve inşa iytibariyle bütün edebiyatımızdan tamamiyle ayrılmaktadır. Şöyle bir ibaresine bakalım:

"İmdi, o, işlememiş olduğu günahlardan yıkanmış olarak sudan çıktığı cihetle; bu hareketin mânasını kendi kendine iyzah edemediği için yüreği evelkinden fazla sıkkın; sükûnet bulmaktan ziyade hayrete düşmüş iken; vaftizci ile cemaatı bir sis içinde imişler gibi görürken; tekrar kendine gelmek üzre ötekilerin yanından ayrıldığı cihetle; gözleri kapalı bir halde çalılığa yaslanınca ansızın gözünün önünde yeni bir nur parlayor, ruhunda yeni bir tecella ayan oluyor, kulağı sesler duyuyor.

Bu, "periot" namı verilen son derece girift, içiçe, müteaddit kaziyeli kısımlardan teşekkül etmiş bir cümledir. Kısımları arasındaki münasebetleri düşünüyoruz, fakat bu kısımların nihayetlerindeki *(-diği cihetle)* ve *(-iken)* lahikalı fiili cümlelerin ve *sıkkın* müsnediyle biten ismi cümlenin birbirlerine nasıl mantikî bir rabıta ile bağlanabildiğine bir türlü akıl erdiremeyoruz.

(-diği cihetle) lahikasiyle nihayetlenen kısımlar cümlede *sebep mütemmimi* rolünü görüyor. Âlâ! Hani bunların neticesi?

(-iken) lahikasiyle biten kaziyeler ya *hal* veya *zaman* mütemmimleri olur. Burada... "hayrete düşmüş iken" hal mütemmimi, "...görürken" zaman mütemmimi rolünde görünüyor. Fakat rabıtaları aynı olduğu için zihin nahvi vazifelerini ayırdetmekte büyük bir güçlük çekiyor. (Sıkkın) ile biten kaziye *hal,* (-ınca) ile biten kaziye de zaman mütemmimidir.

Şimdi şöyle muhakeme edelim: (...Günahlardan yıkanmış olarak sudan çıkması ve kendine gelmek üzre ötekilerin yanından ayrılması)

— Neye sebep oluyor?

— Gözlerinin önünde bir nur parlamasına.... vs. mı?

Tabiî değil; çünkü hadiselerin zaman dahilinde cereyan sırası şudur:

1) Yesu sudan ... günahlardan yıkanmış olarak çıkıyor;
2) Bu hareketin mânasını kendi kendine iyzah edemediğinden yüreği daha fazla sıkılmış..., sükûnet bulmamış, hayreti artmış;
3) Vaftizci ile cemaatı bir sis içinde görüyor;
4) Kendine gelmek için ötekilerin yanından ayrılıyor;
5) Gözleri kapalı çalılığa yaslanıyor;
6) Gözünün önünde bir nur parlayor... vs.

Ohalde, bu hadiseler ve haller arasında ancak oluşlarını birbirlerine bağlayan zaman münasebeti vardır; böyle bir cümlenin kısımlarını (-diği cihetle) gibi mutlaka sebep ifade eden bir lahika ile bağlamağa münasebet yoktur.

Mütercimin bu rabıtalara ne için müracaat ettiğini anlamak üzre ibarenin fransızcasına bakıyoruz (s. 80); orada görüyoruz ki (- diği cihetle) rabıtasiyle nihayetlendirilen kaziyeler fransızca ibarede *comme* ile başlar. Bu rabıta gerçi *sebep* ifade eder, fakat *zaman* ve *tarz* mütemmimleri teşkiline de hizmet eder. Anlaşılan fransızcada tek bir edat bu üç mütemmim rolünü görebildiği gibi bizde de (- diği cihetle) sebep lahikasının zaman mütemmimi teşkiline de yarayabileceğine hükmedilmiş, yahut mütemmimin mahiyetini tâyinde zühul edilmiştir.

Umumiyetle, bu tercümede, işin mihanikileştirilmesi iltizam edilmiş görünüyor: bâzı edatlar ve şekiller iki lisanda karşılıklı olarak tespit edilmiş, meselâ "or" (imdi) ye, "afin que" (ta ki) ye, "comme" (- diği cihetle) ye, "dans" (içinde) ye... vs... muadil tutulmuş, ve *hemen* her yerde öyle kullanılmıştır... Bu basitleştirici prosededen her zaman muvaffakiyetli neticeler alınamayacağı aşikârdır.

***

Çifte edatlar, zamirler, tekrar. — Bu eserde umumiyetle çifte çifte bağlama edatlarına tesadüf olunur; *ve birde, fakat hem de, ve çünkü, ve hem de, ve fakat bununla beraber*... vs.

Dikkat edilecek olursa derhal birinin hatta bâzan ikisinin fazla olduğu anlaşılır.

Zamirler de pek çok yerde nahoş haşivler suretinde kullanılmıştır; meselâ (ardına düşenler...) sözü, mevkiin têmin ettiği karine ile sarahatle anlaşıldığı halde, eserde *(onun* ardına düşenler...) diye têkit ediliyor. (O zaman sesi hafifleşir) cümlesi sarihtir, kimin sesinden bahsedildiği tamamiyle anlaşılıyor; zararı yok, yine têkide lüzum görülüyor: (...*onun* sesi...). Hele bâzan têkit (bu) gösterme zamiri ile yapılmaktadır ki haşiv o zaman daha ziyade batar: "hastalarını *buna* getirdikleri zaman *bu da* içlerinden eyi edebildiklerini eyi ediyor."

Bunun da sebebi tercümede tatbîk edilen mihaniki usuldür.

Tekrar bu usulde fesahatı ihlal etmez:

"...Onun yine sinagonda *söylediği şeyler gibi şeyler söylediğini* duymak için ardına düşerlerdi."

Bâzan mürekkep subjekt ve tek fiil ile (aslında olduğu gibi) bir kaziye kombinezonu teşkil edileceğine her failden veya mefulden sonra fiil tekrar ediliyor, ve o zaman cümle hitabete lâyık bir turnür alıyor:

"Bu kervanlar âlimler getirir, merak sahibi adamlar getirir, zenginler getirir, hahamlar getirir" — "... zenaat sahibidirler, yemişçidirler, köylüdürler, çobandırlar, arıcıdırlar."

Küçük zühuller

Bâzan küçük bir dikkatsizlik, subjektin (failin) yanlış anlaşılması, tekmil cümlenin mânasını değiştirir. İşte aşağdaki cümlede böyle bir teşkil zühulü vardır:

"Nasın kalbinden berrak *sevgi kaynağı* fışkırtan sözleri, o zamana kadar görünmeyen dipteki akıntıları yüze çıkarak berraklığı bulandıran *sarımtırak sulu* bir nehir olmuş."

Burada umumi subjekt (yâni nehir olan) "*sözleri*" görünüyor; halbuki aslında [sevgi kayınağı] dır, cümlenin bütün ruhu da buradadır:

Kaynak... nehir olmuş.

İstiare bununla ve cümlenin içinde geçen diğer suya mahsus şeylerle (dip akıntıları, sarımtırak sular, yüze çıkmak, berraklığı bulandırmak... vs.) temsil halini alıyor.

Cümlenin fransızcası şudur:

" *La claire sourse d'amour* que sa parole faisait jaillir du cœur de la multitude *est devenue un large fleuve* aux eaux jaunâtres dont les courants de fond, jusqu'alors invisibles remontent en surface et troublent la limpidité."

Herkes tereddüt etmeksizin (La claire source d'amour) un (est devenue un large fleuve) fiilinin sübjekti olduğunu görür.

Bu ibarenin tercümesinde mânayı karıştıran bir altüstlük de vardır: İbare, vak'aların cereyanı sırasiyle, tabiî olarak, iki kısma ayrılıyor; *dont* edatiyle başlayan ikinci kısmın delalet ettiği hadiseler birinciden sonra vukua geldiği için, çümleyi teşkil eden söz zincirinde de bu şeyler — fransızcada olduğu gibi — aynı sıra üzerine tertip edilmiş olmalıdır.

Hadiselerin cereyan sırası şudur:

Evvela: *Sözlerinin halkın kalbinden fışkırtmakta olduğu saf sevgi kaynağı geniş bir nehir olmuş,*

Sonra:

O zamana kadar gürünmeyen dip akıntıları yüze çıkarak berraklığı bulandırmış.

Mütercime cümleyi altüst ettiren bir sebep vardır, o da fransızcadaki "dont" edatının vazifesini türkçede hakkîyle eda etmek endişesidir; fakat mânanın tabiî iki kısmını temsil eden cümlenin iki kısmı sadece arka arkaya getirilse, virgül veya *ve* ile bağlansa, yine ikincinin birinciye tabi' olduğu sarahatle anlaşılır.

Aynı ibarede kullanılan bir sıfatın tertip tarzında da fark edilen bir lisan inceliğine işaret etmeden geçemeyorum:

"sarımtırak sulu" mu, "suları sarımtırak" mı?

Her iki tertip tarzı lisanımızda vardır, ve bu mürekkep sıfatların ikisi de doğrudur. Fakat mânalarında ince ve ince olduğu kadar mühim bir fark vardır, o da birincinin ikinci unsurunu teşkil eden (sulu) sıfatının zihinde uyandırdığı hayaldir. Bu sıfatı basit olarak kullandığımız mevzuların (sulu süt, sulu insan...) hayali ister istemez buradaki mevzua da karışıyor, ve seri' bir an içinde zihin onu geniş bir nehire yakıştırmayor.

Geniş bir nehirin *sulu* olduğunu söylemek... işte garabet buradadır. Fakat *(suları sarımtırak)* denilirse o nehir tasvir edilmiş olur.

Aşağdaki cümleye de bakalım:

"Vefasız muhalif, anlasılmamazlık, tânüteşni', ve hatta alay ve tezyif mübeşşiri yeni bir gufrana erdirmiş."

Fransızcası şudur:

"L'adversaire perfide, l'incomprèhension, la calomnie et même la moquerie ont atteint le messager d'une grâce nouvelle."

Burada işaret edilecek en mühim zühul (ont atteint) fiilinin mânası ve cümlede görülen mütemmimin hangi kelimeye ait olduğudur:

Atteindre "erdirmek" değildir, "ermek" ve "isabet etmek" tir. Esasen fransızcada binası *causatif* basit fiil yoktur.— (*de*) ile teşkil edilen mütemmim *(d'une grâce nouvelle)* fiile değil *le messager* objektine (mef'ulüne) aittir: *yeni rahmetin (inayetin) müjdecisi:* "Peygamber" mânasında bir perifrazdır.

Mürekkep sübjekti teşkil eden isimlerin intihabını da kusursuz görmek mümkün olmayor:

1— Muhalif, hasm, düşman hakkında *vefasız* den ziyade *hain* dense muvafık düşer. Dost vefasızdır: "Dost bivefa, düşman kavi, tali' zebun."

2— *Tânüteşni'* mi, "iftira" veya "bühtan" mı? Fikrince *tânüteşni'* (calomnie) nin değil *diffamation*un mukabilidir.

3— Alay ve tezyif... bu çiftin bir haddi fazladır, çünkü bu, "Tânü-teşni'" gibi lisan tarafından hazırlanmış değildir. Mütercim, mânayı hakkiyle eda titizliğiyle iki müradıf tâbiri beraber kullanmıştır.

Ruşen bu titizliği kitabın bir başından öbür başına kadar göstermiş, bir kelime, tâbir veya ifade ile iktifa etmediği yerlerde çifte çifte tâbirler, ifadeler bulup hepsini bir arada kullanmıştır:

İşaretler ve alametler *(signes)*, dusturlar ardında *gizlenen saklı* zâflar, *kızgın sıcaklı* yol *(torride)*, *çetin ve inatçı* ümit *(tenace)*, *hurafeler*, batil iytikatlar (préjugés), kalbinin kılbinde, *can evinde* (dans le cœur de son cœur), zaman sıkıştırır, acele eder (le temps presse), seçilmiş ve affile mübeşşer kılınmış (l'élu).

Filozofun *kastları o kadar müthiş* değil, *niyetleri o kadar korkunç değil*... vs. vs.

Bâzan bir kaç unsuru ikişer defa tercüme edilmiş tekmil cümlelere tesadüf ediyoruz:

Ve sadedil, inanlı, ve reybi inansız, yorgun, bezgin ve ümit ile dolu, susuzluktan ölen bütün kervanlar...

(Et des caravanes entières.... crédules et sceptiques, lasses et pleines d'espoir, mourant de soif)

Tercümede sıf'atların karşılaşması sanati kaybolmuş.

Denilebilir ki bu inşa tarzında hiç bir şey haşiv sayılmayor.

Titizlik, acele ve kararsızlık... bu inşa tarzını ihtiyar ettiren sebepler bunlar olsa gerek: bir tâbir beğenilmeyor, bir ikincisi daha bulunuluyor, ikisinden birinin tercihi için mukayeseye vakît yok; mukayese ve tercih vazifesi karie bırakılıyor.

Mihaniki tercüme usulü Ruşeni epeyce fransız kalıpları üzerinden taslaklar (calque) çekmeğe sevketmiştir:

Umumun parası (l'argent public), *siyasi halitalar* (combinaisons politiques), *para çifçiliği zanaeti* (le métier de fermier d'argent), *isyanı nasihat etmek* (conseiller la révolte), *daha eyi sevmek* (aimer mieux)... vs.

(L'argent public) umumun parası değil, devletin hazinesi dir. Siyasi kombinezonlar demek acaba halitalar demekten daha muvafık olmaz mı? Politika ve gazetecilikte bu tâbir çok kolay anlaşılır. Para çtfçiliği tâbirinden ne mâna çıkarılabilir? Çifçilik değil, mültezimlik. *(ferme, fermaje, affer*mer ile mukayese ediniz)

İsyana teşvîk etmek varken (isyanı nasihat etmek) demeğe bir lüzum var mıdır?

Lisan işaretlerinin kiymetleri arasında büyük bir sarsılma husule getiren bu usulün tehlikelerini nekadar eyi görsek lisan o kadar fazla kazanır. Fakat maksadım yanlış anlaşılmasın, lisanda kat'i bir muhafazakârlık taraftarı değilim; lisanın en büyük ihtiyacı: her şeyi en vazih, en güzel ve en kısa yoldan anlatabilmektir. Yenilikler bu umumi ihtiyaçlara muvafık olmazsa makbul olamaz. Ruşenin bu mîyara göre çok güzel buluşları ve kullanışları vardır:

Seçilmez (imperceptible), tânedilmez (irréprochable), pervasız (hardi), aylak dolaşmak (fainéantiser), kıskaçlamak (tenailler), din yayıcısı, dinleyiciler halkası (le cercle des auditeurs) vs. vs.

* * *

Ruşen san'atkâr bir naşirdir. İşte "Bir yaz tahassüsleri", "Damla Damla", "Geçmiş günler",...

Bu nesirlere herkes gibi hayranım. Tekrar tekrar okudukça da zevk buluyorun. Buradaki mülahazalarım sırf "Adem Oğlu"nun tercümesinde kasti olarak tatbik edilen mihaniki, taslakçı ve arhaik usule racidir. Bundan büyük edibin umumen tastik edilmiş şöhret ve iktidarına zerre kadar halel gelmez. Böyle bir tercüme usulü, gençlere nümune olmak ihtimaliyle lisan için bir tehlike teşkil etmeseydi biz de tek bir satır bile yazmazdık. En büyük yêsim Gramere istediğim gibi misal bulmadan "Adem Oğlu"nun mutaleasını bitirmiş olmaktır.

Ne yapalım, Ruşenin eski eserleri var olsun.

AHMET CEVAT

KOTRA İLE DEVRİ ÂLEM

Tek başına ufacık bir Kotra ile bütün dünyayı dolaşan ALAİN GERBAULT un harikulâde sergüzeşti.

Nakleden: S. S.

(Geçen nushadan devam ve son)

II

Bu ilk cür'etkâr teşebbüsün böyle muvaffakıyetle neticelenmesi Gerbault'un büyük emelinin tahakkukunde ümidini artırdı, azm ve şevkîni kuvvetlendirdi. Devri âlem seyyahatının ikmalini ertesi seneye brakarak kotrasını New York'ta terketti, kışı vatanında geçirdi, binlerce dolar sarfiyle ameliyata iki ay büyük bir faaliyetle devam edildi. İlk seyya-

hatından aldığı tecrübelerden istifade ederek kotranın techizatını daha kolay kullanacak surette terkip etti.

Ağustos 1924 te Alain Gerbult New York'tan hareket etti, son intibaı devâsâ bir şehir manzarası idi. Karadaki hayatının bütün müşkilâtından kurtulduğuna memnun, uzak Adalara doğru yelken açtı.

Kotra yine fırtınalardan pek ziyade hırpalandı, bir müddet mütemadiyen tulumba çekmek mecburiyeti hasıl oldu. Bermudes Adalarında yeniden tâmirat yapıldı. O zaman Gerbault, Fransada yeni bir kotra inşa ettireydidaha ucuz olacağını hisap etti.

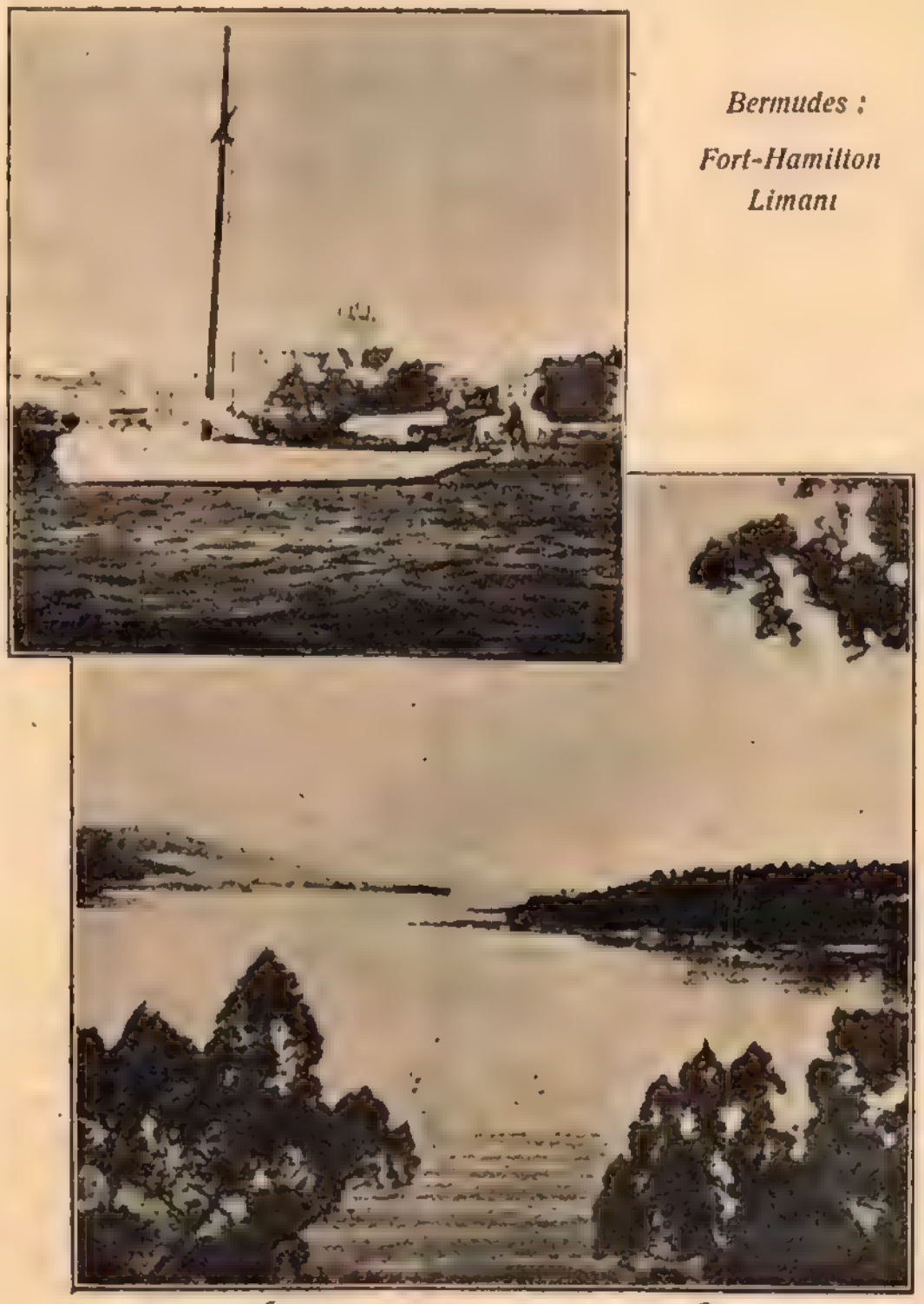

Bermudes : Fort-Hamilton Limanı

Saint-David Adası

Antilles Adalarından geçerken oranın eski ahalisi olan karaibleri düşündü, Christophe-Colombu o kadar samimiyetle kabul ettikleri halde zalim müstevliler tarafından ifna edilmişlerdi.

Panama kanalından geçerken orada gördüğü intizamı pek ziyade takdir etti. Balboa limanında bir senelik yol için hazırlıkta bulundu, bir seneden evvel erzak tedarik edecek ve gemisini ciddî surette tâmir ettirecek tezkâhlar bulunan bir limana varabileceğini ümit etmiyordu. Halbuki anbarlarının hacmı istiabîsi bittabi pek mahdut idi.

Bahrimuhiti-Kebire en fena mevsimde çıkmıştı. Hava durgun, akıntılar ise pek kuvvetli olduğundan kotrayı Şimale atıyordu. Bir kaç gün gülünç surette zikzak bir yol tâkip ettikten sonra müsait ruzgâra tesadüf etti, kotra en büyük sür'atini buldu. Bâzı günlerde 144 mil mesafe kat'etti.

Güvertesine düşen kanatlı balıklar ile sapladığı doradolardan başka Gerbault'un gıdası pirinç, un çorbası, biskuit ve patatesten ibaret idi. Bu tertibin, en büyük mukavemeti bedeniyeyi têmin ettiğini tecrübe etmişti.

Artık yaklaşmakta olduğu Polynesia'yı ve ehalisini, çocukluk hülyalarını dolduran Kanak'ları düşünüyordu, bir asır geç kalmıştı, Kanaklar çoktan medeniyeti kabul etmişlerdi. Orada ne bulacaktı, şevk ve neş'e mi, yoksa inkisarı hayal mı?

İlk gördüğü Akamaru adasının bedîî manzarası karşısında, bütün okuduğu tasvirler sönük kalıyordu. İlk intibaını şöyle hikâye eder:

«Göz kamaştırıcı beyaz mercandan bir kumsalın kenarındaki Hindistan cevizlerinin sık dalları rüzgâr ile dalgalanıyordu. Ötede yükselen dağlar, demir — ağaçların yeşilliğiyle *lagon* [1] suyuna mercanın verdiği mütenevvi renklerin tezadı lisanla târif edilemez... Adada hayretfeza bir sükûnet hüküm sürüyordu... Gemicilik mesleğini ihtiyar etmeseydim ben o memlekette yaşamak ve ölmek isterdim...»

(1) Göl.

Uğradığı başka bir Atol adasında şöyle bir manzara ile karşılaştı:

«Beyaz mercandan müteşekkil sahilde çıplak çocuklar güneşte oynayorlardı. Deniz kenarında Hindistan cevizleri arasında pek bedîî kulubeler vardı. Sahildeki sığlıklara dalgalar çarpıştığı halde tehlikeli kayalar olduğunu denizin sathında hiç bir şey belli etmiyordu.

«Terazili bir *piroz* (1) sahilden ayrılarak yaklaştı; bir erkek çocuğu kürek çekiyor, saçları ve kuşakları çiceklerle süslenmiş iki kız şarkı söyliyorlardı, genç ve pürüzsüz sesleri deniz üzerinde ta uzaklara in'ikâs ediyordu...»

Fırtına ve Yerlilerin kulübeleri

Gerbault bir çok adalara uğradı, yerliler ve müstemlikler ile görüştü, her tarafta büyük bir hüsnü kakul buldu, fakat bazı adalarda, bilhassa Fransız idaresindekilerde medeniyet ancak çirkinlik, ve sefalet getirdiğine derin bir teessüfle şahit oldu. Oluklu saçtan kulübeler içinde, çirkin Avrupa esvapları giymiş yerliler veremden, türlü hastalıklardan kırılıyorlardı. Millî kıyafetlerini ve âdetlerini muhafaza edenler herhalde daha mes'ut idiler. O adalarda para te dahûl etmezdi, meyvelerin mebzuliyeti, ıklimin letafeti, haftada beş altı saattan fazla çalışmaya lüzum brakmıyordu.

Alain Gerbault Pazar 12 Kânunuevvel 1926 da Greenwich mukabilindeki nısfınehar dairesinden geçmişti, ertesi sabah, Şark takvimine riayet edilen Fici adasına uymak için Salı 14 Kânunuevvele geçti.

Okyanosyanın lâtif adaları arasında bâzen de müthiş manzaralara tesadüf ediyordu. Bir defa, gemicilikteki malûmatı sayesinde muhakkak bir tehlikeden kurtuldu. Etraf kararmıştı, barometro mütemadiyen düşüyordu. Australia sahilleri ile kendi bulunduğu nokta arasında bir siklon harekette olduğunu anladı, tâkîp etmesi melhuz olan daire ile tazyik merkezini hisap etti, olta vurarak oradan uzaklaştı.

Bahrımuhiti Hindiye dahil olarak avdet seyyahatına başladı. Reunion adasında gemisini bir daha tâmir ettirdi. Medeniyet merkezlerinde kaldığı müddet hep ruhan muztarip oluyordu. Şimdiki insanların çalışmadıkları zaman gürültü ile kendilerini sersem etmekten başka şey bilmediklerine kan'i idi.

Afrikada Durban şehrine uğradı, o cıvarın ahalisi olan Zuluları, «birer peştemala sarılmış, samimî ve mütebessim çehreli, heykel vücutlu» zenciler diye târif eder.

Fırtınalar Burununu dolaşırken gemisinin direğinden daha yüksek, 14 metro irtifaında dalgalar gördü, köpek balıklarının hazin haykırışını işitti.

Cap limanı havuzlarında gemisini bir ay bırakarak tâmir ettirdi, boyattı. Şehir bedii bir manzara arzetmiyorsa da etrafında muhteşem dağlar vardır. Table (masa) dağı bulutlarla örtündüğü zaman rüzgâr Cenubi-Ggarbîden sağanaklar halinde eser, tozları savurur. Durban İngilizlerle meskûn olduğu halde Cap ahalisi-

(1) Oyulmuş ağaç kütüğünden yekpare kayık.

nin çoğu Boerdir; yerlileri pis kıyafetli, müterediddî zencilerden ibarettir.

Gerbault büyük Napoleon'ın *esareti* hatıralariyle dolu Saint-Helen adasına, ve onu *müteakiben* Ascension adasına uğradıktan sonra hattı üstüvayı geçti, Cenup denizlerinde üç sene kaldıktan sonra Şimalî nısfıkürede bulundu, o gece Kutup yıldızını tekrar gördü. San-Antonio civarında, sahile yakın uykuya yatmanın cezasını çekti: gece yarısı bir sadme duydu, güverteye koştu, kotra bir mercan kayalığına oturmuştu. Şafak sökerken deniz cezir halinde olduğundan bir yara tırmandı, çıplak bir manzara ile karşılaştı, beş mil mesafede bir az yeşillik ortasında küçük bir köy gördü, oraya yürüdü, imdat istedi. Bir kaç saat sonra bir Portekiz remorkörü Gerbault'u Yeşil Burun adasına çıkardı. Kotrayı orada tâmir etmek lâzımdı. Artık mevsim ilerilemiş olduğundan soğuklardan evvel Fransaya avdet etmek imkânı kalmamıştı, kışı orada geçirmek icap ediyordu.

Güzel seyyahatının hitama yaklaşması kendisini pek mahzun ediyordu. Adada hatıratını yazmakla meşgul idi, fakat nasırlanmış ellerine artık kalem yakışmıyordu. Pek sevdiği tennis oyununda bile artık bir haz duymuyor, ancak sıhhatı bedeniyeşini muhafaza etmek için oynayordu. Kalbinde engin denizlerin hasreti, hayalinde Okyanosya adalarının hayretfeza manzaraları o kadar kuvvetle nakşolunmuşken memleketine avdet etmek onu sevindiremezdi, orada hürriyete vedâ edecek, meşhur olmanın bütün sıkıntılarına mâruz kalacaktı.

Büyük yelkeni parçalanmış olduğundan Le Havre'dan yeni bir yelken ısmarlamıştı, onu hamil olan Portekiz posta vaporu yolda gark oldu, bir yelken daha ısmarlamak lâzım geldi. Nihayet 16 Mayıs 1929 da Yeşil Burun adalarından hareket etti. Halk kendisini teşyî için rıhtımlarda toplanmıştı. O sıradaserin bir ruzgâr esti, kotra temamiyle bir yana yatarak uzaklaştı.

Gerbault'un meşakkatları bitmemişti. Yolda gözleri ağrıdı, on beş gün *cojonctivite catarrhale* dan muztarip oldu, iki gözü aktığı halde ruzgârlar, köpükler içinde çalışmaya mecburdu.

Cenup denizlerinin son hatırasır olan Cenup salîbi bürcü ufukta kayboldu, her gece kutup yıldızı daha ziyade yükseliyordu. Le Havre limanında Alain Gerbault cür'etkâr seyyahatını merak ve iftihar ile tâkip etmiş olan vatandaşlarına ve dostlarına kavuştu.

Şimdi yeni bir gemi inşa ettirmekte, yeni seyyahatlara hazırlanmaktadır.

Alain Gerbault'un eserlerinden telhisen nakledilmiştir. (1)

(1) Üç cilt olarak neşredilmiştir: I) *Seul, à travers l'Atlantique;* II) *A la Poursuite du Soleil;* III) *Sur la Route du Retour.*

Münirenin Defteri

Nakleden: **MEBRURE HURŞİT**

Kocasını çok sevdiği halde onun kendisini aldattığından şüphelenen hassas bir annenin hatıra defteri.

Geçen nushatan devam

II

Biricik Tesellim

26 Mayıs

Bu akşam da, bu yılın bütün akşamları gibi, yapayalnızım.

Galip nerde?

Bunu sormadım bile ona. Artık o ezeli "Klübe gidiyorum." yalanından usandım.

Ama işin doğrusunu da söylemeliyim: Bu gün pek âlâ Şehap beylere götürmek istedi. Hoş bir salon komedisi oynayacaklarmış. Fakat Lâmia hanımın da bu piyeste rolü olduğunu öğrenince hevesim kaçtı, vazgeçtim.

Ne ise artık bunları düşünmiyeyim. Yanımda her şeyi unutturan, her şeyden mukaddes bir tesellim var.... Dadıyı bu akşam sinemaya gönderdim. Yavrumu ben bekliyorum.

Özer bey arka üstü uyuyor, sol kolu da yataktan dışarı sarkmış. Pembe avuççuğu çarşafının kenarını sıkı sıkı tutuyor. İşlemeli takkesi yana doğru çarpılmış. Bu halile uykudan şişmiş yüzüne hoş bir çapkınlık gelmiş.

Islak dudacıklarını ara sıra büküyor gibi bir şeyler yapıyor ve biraz da mırıldanıyor, cıvıldıyor.

Şekerli, kaymaklı, tatlı ballı biriciğim! İçimden seni öpe öpe yemek geliyor ama uyandırılmağa gelmezsin bilirim!

Özer bey ilk uykusunda rahatsız edildi mi bir daha ikinci uykusunun vakti gelinceye, yâni aşağı yukarı saat bire kadar tekrar uyumak istemez. Her gece uykusu iki bölüktür. Arada üç çeyrek saat türkü söyler, kollariyle bacaklariyle jimnastik yapar, sütünü içer... İytiyatlarına pek düşkün bir beyfendidir.

Önümüzdeki 4 Haziranda 19 ayını bitirecek. Onu çok kuvvetli, hele yaşına göre epiy büyük buluyorum. Dadısı Taksim bahçesine gittikleri vakît yavrumu daha büyük zannettiklerini anlatıyor. Ama belki de bunu hoşuma gitsin diye mahsus söyliyor.

Özerciğimin bütün çocukların en büyüğü, en kuvvetlisi, en güzeli, en akıllısı olmasını o kadar isterim ki... Annelik gururu ve hotbinliği galiba kabahat sayılmaz.

Buna rağmen oğlumun sevgisi, gözlerimi kör etmiyor. Yakışıklı bir oğlan olacağı şimdiden belli ise de öyle harikulâde bir zekâ göstereceğine dair hiç bir alamet yok. Daha doğru dürüs konuşamıyor bile. Jülide Servetin miniminisi benimkinden sade iki ay büyük olduğu halde bülbül gibi. Ama şunu da söyliyeyim ki ben Özerin lakırdılarına bayılıyorum.

"Anne" yerine "Anna" diye "n"leri öyle bir çatlatıyor ki bu iki hececik ile benden her istediğini koparıyor. Babasının resmini göstererek "Tata Popo" diyor.

Bir kaç günden beri daha iyi..... Ama yine de sabahları doktor gelip bir muayene ediyor. Ve bugün o kadar yüreğim titriye titriye yüzüne baktığım halde ağzından şöyle rahat nefes aldıracak "Kat'iyyen merak etmeyin!" şeklinde bir şey çıkmadı.

Bu çok sevgili küçük mahlûkun en ufak bir rahatsızlıkla bir kaç saat içinde elimden gidebileceğini düşündüğüm vakitler aklımı kaçırır gibi oluyorum. O zaman hemen kalkıyor, yumuğumun beşiğine koşuyorum ve ancak kollarının bacaklarının debeleştiğini görüp muntazam nefeslerini, tatlı uyku dilini dinledikten sonra rahat ediyorum.

. . . . . .

Ben işte evlâdımın yanında otururken Galip de bir yanda Güzin Lâmia hanımla başbaşa kalmak için fırsatlar gözlüyor! Artık eskisi gibi bu takım flörtlerin yarı mâsumiyette kaldığına inanmıyorum. Kendi tecrübelerim ve annemin söyledikleriyle gözüm açıldı.

Yavrumu beklerken oyalanmak için Galibin arkadaşlarını kabul ettiği ve nadiren ayağımı bastığım yazı odasına gittim. Bir kaç gazete almak istiyordum.

Kocaların en dağınık ve savruğu olan Galip yazıhanesinin kilidinde anahtar destesini olduğu gibi bırakmış — Ama şunu da söyliyeyim ki, karısına pek emniyeti vardır. — Şeytan dürttü. Dürttü ama bir an için olsun bu kötü şeytana uymak içimden gelmedi.

Yalnız ne olur ne olmaz, insanlık bu ya, belki dayanamam diye korktum ve ellerimi bir yere sürmeden kaçtım. Odama gelir gelmez kocama bekârlık zamanından beri hizmet eden Hüseyini çağırdım ve gazeteleri istedim. Biraz sonra getirdi. İçim de rahat etti; anahtarları kaldırmıştı.

Baş makaleyi, siyasî kısımları geçiyorum. İşte bir serlevha: "Fatih faciası". Kocasına üç el silâh çeken kıskanç bir kadın. Zavallı! En üst tabakadan tutun da en aşağı tabakaya kadar hep aldatılan biçareler bizler... ama nasıl olur da insan sevdiğini kendi elile öldürür?

Yaprakları çeviriyorum. Tiyatro ilânları... açık mühabere kısmı.... Bu bir kaç satırlık yazıların arasında nice gizli facialar, komediler görüyorum. Birden bire gözlerim kararır gibi oldu. Sanki bütün kanım kalbime toplandı. Gazete elimden kaydı ve bir müddet bitkin, âdeta baygın bir halde kıpırdanamadan koltuğumun içinde kaldım. Kendimi toplamağa muvaffak olur olmaz heyecanla gazeteyi yerden aldım, gözlerim beynimi oğuldatan satırlardan ayrılmıyor. İşte:

Ga — Yaşasın! Yarın akşam — Cumartesi — bu musibet köyden kaçabileceğim. Saat onda, kararlaştırdığımız yuvada bulunacağım. Fakat ancak uslu durmak şartiyle gelebilirsiniz. *Gü.*

Neden hemen, derhal bu "Ga"nın kocam, "Gü"nün de Güzin olduğuna iyman ediverdim?

İyi düşünülürse iki heceden bu kadar büyük bir

mâna çıkarmak saçma olur. Zaten Güzinin İstanbulda olup olmadığını da bilmiyorum. Hattâ bugün Galibe Şehap beylerdeki suvareden bahsederken alay ederek;

— Gidersen, orada güzeller güzeli Güzin hanımı da görürsün!... Dedimdi.

Kocam cevap vermedi, bıyık altından gülümsedi. Acaba Güzinin burrda olmadığından haberi yok muydi, yoksa benimle eğleniyormuydu? Bilmem. Fakat bu satırların Güzin hanımdan kocama hitaben yazıldıklarına eminim, hemde muhakkak surette eminim.

Tekrar mel'un satırları okuyorum: Her kelime harekete geliyor, gözümün önünde ahtapot şeklini alan bütün cümlenin tantakülleri imiş gibi yılanımsı kıvrıntılarla canlanıyor. Kim bilir ne dalaverelerle kocayı aldatıp günahların en müthişine doğru koşarken haykırılan şu "Yaşasın!" ne hayasız bir şey.....

"Yuvada bulunacağım!"..... Kendimi tutuyorum ama göz yaşlarım yine de akıyor. Yuva! Kararlaştırılan yuva!

Demek ki onca zamandır korktuğum şey doğru çıktı!

Demek ki İstanbulun gizli bir köşesinde bütün ruhum, benliğimle kendimi verdiğim adamın bir aşk yuvasi var ve bu yuva benim ve evlâdımızın yaşadığı ev değil!

Son kelimeler bütün tiksinti veren lâubaliliklerine rağmen içime biraz ümit düşürüyor: "Fakat ancak uslu durmak şartiyle gelebilirsiniz." Öyle ise bu hain kadın kocamdan ne istiyor? Her halde onu sevmiyor! Hiç bir zaman seyen kadın bu cümleyi yazmazdı!

İşte dadı sinemadan dönüyor. Odasına göndereceğim, bu gece orada yatsın. Kendim için de Özerin yanına bir yatak yaptıracağım. Bugün Galibi görmek. Hayır.... yapamam. Belki burada, oğlumun başucunda nevmit olmamak kuvvetini bulabilirim.

Ah benim biricik, sevgili teselli membaım!

III

Korkular

27 Mayıs

Hazin bir günün, hazin, çok hazin başlangıcı.

Yağmur yağıyor. Şu son fazla sıcak günlerde o kadar özlediğimiz bu yağmur kederime ne de iyi uyuyor. Felâketlerin hepsi birden üzerime çöktü. Yavrum gecenin sonunu fena geçirdi, ateşi vardı. Kendini yatağın içinde oradan oraya atıyordu. Bu sabah da yine pek iyi değil. Uyuyor, ama rahat edemediğini hissediyorum. Doktor Rıfatı büyük bir sabırsızlıkla bekliyorum. Allahcım, öteki derdimden sonra bir de başıma bu endişeyi göndermek reva mı?

Hem artık hiç bir şüphem kalmadı. Bu sabah Galibi gördüğüm zaman, sakin olmağa çalışarak sordum:

— Güzin hanım da gelmiş mi idi?

Cevap vermeden evel duraladı:

— Galiba gelmemişti, hayır, hayır gelmemişti.

Ben tekrar ısrar ettim:

— Yoksa İstanbulda değil mi?

Elini sabırsız bir hareketle saçlarına doğru götürdü, kaşlarını çatarak:

— Canım ben ne bileyim? Güzin hanımın bekçisi miyim? Zaten senden rica ediyorum, bir daha bana her ne sebebe ise nefret ettiğin bu kadının lâkırdısını açma.

İçime öyle sonsuz bir kin birikiyordu ki canım artık fazla bir tek kelime söylemek istemedi. Yavrum hakkındaki korkularımı da açmadım. Zarar yok! O dışarlarda eğlensin. Merak ve endişe yükünü ben yalnız da taşımasını bilirim. Oğlu artık sade anasının oldu. Evlâdımı ondan geri alıyorum.

Saat ona doğru Özerin başucunda dadı ile doktoru beklerken hep bu hazin şeyleri düşünüyordum ki, Katina, elinde Tokatlıyandan gelme büyük bir kutu ile içeri girdi.

— Adam bekliyor, hanımefendi için olup olmadığını iyi bilmiyorlarmış. Dedi.

Kutunun üzerinde:

Hasan Galip beyefendi refikaları

Hanım efendiye

13 numero, Şişli, istasyon sonu.

ibaresini okudum.

Halbuki biz Ayaspaşada oturuyoruz. Ve ben adresimi daima Münire Galip diye veririm. Bu işte bir yanlışlık olacaktı. Kutuyu getiren adamı çağırttım:

— Ben size bir şey ısmarlamadım. Ne olduğunu da bilmiyorum. Alınız geri götürünüz. Dedim.

Adamcağız:

— Vallahi efendim, biz de bu işte bir yalnışlık var dedik. Çünkü zatı âlinizin adresini biliyoruz. Fakat bir beyefendi gelip ısmarladı. Şişli istasyon sonuna da gidip kimseyi bulamayınca... İstanbulda Hasan Galip çok...

— Alınız bunu, götürünüz! diyebildim.

Ve doya doya ağlamak için odama koştum.

Tesadüf işte bu surette kocamın bütün sırlarını elime geçirmiş bulunuyordu. Güzin hanımla bu akşam randevusu olduğunu ve buluşacakları yeri biliyorum. Galip beni aldatmak için hazırladığı bu evde ismini bile saklamak lûzumunu duymamış ve cinayet arkadaşı da kendine burada "Hasan Galip bey refikası" süsünü vermiş!

Kocamın cinayet işlemesine mani' olmak benim vazifem değil mi? Tahkikat yapmak, mücrümün peşine düşmek gibi şeylerden tiksiniyordum. Fakat şimdi onu bu yoldan uzaklaştırmak, bu kadının elinden kurtarmak için ne mani' var?

Galip öyle yemeğine eve geldiği zaman ona "Her şeyden haberim var!" diyip, gözlerimin ne suretle açıldığını anlatabilirim.

Evet ama inkâr edecek. Bu gibi kadınlarla düşe kalka yalan söylemesini kim bilir ne güzel öğrenmiştir, Ben de ona kafa tutmağı o kadar az bilirim ki!...

Bütün bunlardan olsa olsa bir kavga çıkacak. Kapıları vurarak fırlıyıp gidecek, yemeği klüpte yiyecek, ondan sonra da bir güzel "Şişlinin" yolunu tutacak.

Daha iyisi ona bir şey söylememeli ve bu akşam ondan evel Şişli 13 numroya gidip kapının önünde beklemeli. O vakit artık inkâr edemez. — Ve kocamı bilirim — karısiyle metresinin arasında kalınca aklından tereddüt etmek bile geçemez. Ama sokakta onu beklemek, sonra o vaziyette karşılaşmak pek feci olacak!

Neyçare başa geldi, çekilecek!

Ayni gün, saat iki.

Doktor geldi. Beni meraktan kurtaramadı. Çocuk iyi değil. Ateşi artıyor. Durmadan hıçkırıklı güzel sesi ile:

— Annnam... çocuk... Diyişini dinliyorum. Tir tir titriyor. Kollarını bacaklarını yokluyorum, ter içinde.

Doktora sordum:

— Tehlikeli bir şey mi? Bana doğru söyleyin. Bilmek istiyorum, dedim. Başını salladı, sanki pek kestiremiyormuş gibi dudaklarını bükerek:

— Tehlikeli mi?... Bilinmez ki... Şimdilik ateşten başka bir şey yok. Bu da geldiği gibi geçebilir.

— Ya geçmiyecek olursa?

— O vakit bir çocuk hastalığı başlangıcı olabilir.

— Kızamık mı?

— Ya kızamık, ya kızıl.

— Çiçek olmak ihtimali yok ya?

Çiçek hastalığı! İşte gözümü yıldıran hep bu...

Bu sabah gazeteye helecan içinde baktım. Salgının şiddeti azalıyormuş ama yine de epiyce kurban veriyormuş.

Kim bilir benim gibi daha nice anneler var ki şimdi ellerinden yegâne tesellilerini yıkmıştır. Acaba Rabbim bana acıyacak mı?

— Çiçek olmak ihtimali yok ya?

Doktor bir şey demedi. Gönlümü azap ve meraktan kurtarmak için kendi kendime söylediklerimi o da tekrarladı: Çocuğun zayıf olmadığını, şimdiye kadar telâş edilecek hiç bir âraz göstermediğini, ne yüzünde, ne vücudünde hiç bir kırmızılık gözükmediğini söyledi,

Fakat ne deseler, ne desem, ne düşünsem içim rahat etmiyor.

Bugün öyle yemeğinde Galiple pek az konuştuk ama kocamın her halinde bu sabahki öfkesini... ve yahut de kim bilir, belki bu akşam işliyeceği ihaneti affettirmek için, fazla bir nezaket vardı. Sordu:

— Özer iyi mi?

— Hayır, dedim; bilakis geceyi fena geçirdi. Çok merak ediyorum.

Kederden olduğu kadar sinirden de gözlerime yaşlar doluyordu. Galip kalktı ve beni öpmek istedi.

O vakit aklıma yine dudaklarını ve yanaklarını öptüğü kadın geldi.

İhtiyarsızca kendimi çektim, dudakları sade saçlarıma değer gibi oldu.

Yerine otururken yüzüne baktım, sap sarı kesilmişti; hemen biraz sonra bardağının ayağını kırdı.

Yemeği başka lâkırdı etmeden bitirdik. Galip sigarasını yakarken ben de oğlumun yanına çıktım.

Yarabbim, bana acı ve cesaret ver. Üzerime yığdığın kederler içinde sana karşı duyduğum iymanı sarsılmadan taşıyabilmekliğim için tevekkül ve sabır ihsan et. Ben öyle küçük, öyle zayıf bir kulunum ki! Bütün bu korkulara, heycanlara karşı koyabilmek için o kadar az kuvvetim var ki!

Beni tecrübeden geçirmek istiyorsun Allahcığım, fakat bu birden gelen iki felâketin önünde aczimi duyuyorum. Onların yerine kocamın sadakati, oğulcağızımın sıhhati yerine, bu dünyada hiç bir şeye yaramıyan şu sersem kulunu al, sade, sade onnn canını al.

IV

Büyükada: 18 Haziran

Etrafımdaki her şey ne sakin, ne güzel, ne ferah verici!

Öğle güneşinin altından uyuyan köşkümüzün önünde ardında sıra sıra yeşil çamlar... karşıda çelik renginde parlak bir deniz... İstanbul, Şişli bana sanki dünyanın öbür ucunda gibi uzak geliyor.

İstanbulla beraber mazi de, geçirdiğim o istiraplı, evet bütün kalbimle Allahtan ölümümü niyaz edecek kadar istiraplı saatler de uzak. Artık bütün bu sıkıntılar bitti ve maziye göçtü... Hayat yeniden öyle mes'ut bir parlaklıkla başlıyor ki, bu âni değişikliğe adeta inanacağım gelmiyor.

Defterimin son satırları ne büyük bir ümitsizlik içinde yazılmış: "Onların yerine, kocamın sadakati, oğlumun sıhhati yerine bu dünyada hiç bir şeye yaramıyan şu sersem kulunu al, sade, sade onun canını al."

Bunların ikindiye doğru, yumuğumun başucunda yazıyordum. Dadı kitap okuyordu. Doktor saat beşte gelecekti, ve yine "beklemek lâzım, şimdilik yeni bir şey yok!" diyeceğini bildiğim halde büyük bir sabırsızlıkla bekliyordum. Evet doğrusu yeni bir şey yoktu. Yavrumun terli vücudünde hiç bir leke görünmeyordu. Buna rağmen inliye inliye çırpınıp duruyordu. Çarşaflarını düzeltmek için elimizi üzerine değdirir değdirmez bağırıyor, âdeta sinir buhranları geçiriyordu.

Saat dörde doğru kapı vuruldu. Kocamın sadık uşağı Hüseyindi. Bu adamın renksiz yeşil suratından, hiç bir mâna ifade etmiyen gözlerinden, dudakları görünmiyen ağzından, bütün bu sinsi ve bana düşman bildiğim soğuk maskeden nefret ediyorum.

— Ne istiyorsunuz?

— Beyfendi, küçük beyfendi nasıldır diye soruyorlar, efendim.

(Küçük beyfendi, Özer oluyor. Ah benim tatlı, sevgili küçük beyciğim.)

— Beyfendi dışarı çıkmadı mı?

— Hayır efendim. Beyfendi yemekten sonra yazı odalarına çekildiler. Küçük beyfendi için doktor gelince haber verilmesini rica ediyorlar.

— Peki, dadı beyfendiye inip haber verir.

Demek kocam sokağa çıkmamıştı, yavruyu merak ediyor, ve doktorun muayenesinde bulunmak istiyordu. İnanılır mı? Bu şefkat o esnada sinirime dokundu. İçime o kadar kin dolmuştu ki, artık Galibin oğluma her hangi bir surette o'ursa olsun muhabbet ve alâka göstermesini çekemiyordum.

Varsın beni hasta biriciğimle yalnız bırakıp o mahlûkun yanına gitsin diyordum! Bu da bir nevi' istirap gururu değil mi? Fakat o kadar acı duyuyordum ki!

Doktor saat beşi biraz geçe geldi. Dadı haberi götürdü ve kocam derhal yukarı çıktı. Fakat her zamanki iradeli, gayretli ve mutahakkim adamdan o kadar bambaşka, şaşkın bir halde idi ki biraz acır gibi oldum.

Hiç şüphesiz ki o da istirap çekiyordu. İçinde, o herkese kendini sevdiren necip hisleri ile çirkin arzusu arasinda bir cidal başlıyordu.

— Beklemek lâzım. Şimdilik yeni bir şey yok.

Zaten umduğum bu sözleri doktor yavrucuğumun saçları dağınık başını yastığa usulce korken söyliyordu.

Minimini hastam da:

— Dottor Öze baçı.... Dottor Öze baçı!... Diyor ve ağrıyan yerini göstermek için elciğizleriyle alnına vuruyordu.

— Beklemek ve... her şeye hazır olmak lâzım. Kriz geçince, bu akşam, nihayet bu gece bir şey gözükecektir. Çocukta muhakkak bir rahatsızlık başlıyor, yoksa ateş devam etmezdi. Mahallede iyi bir doktor var mı?

— Neden?

— Bu gece için, beklenilmedik bir hadise karşısında kalırsanız diye....

— Taksimde bir hekim var: Doktor Hadi.

— Tanırım, çok akıllı bir gençtir. Kendisine bir kaç satır bir şey yazıp size vereyim. Lüzumunu görür görmez saat kaç olursa olsun çağırtınız.

Doktor gidince Galiple beraber bir kaç dakîka yalnız kaldık. Orada bulunduğuna ehemmiyet vermiyormuş gibi yaparak yüzüne bakmadan, lâkırdı etmeden odanın içinde gidip geliyordum.

Nihayet sesinde sahte bir ahenkle:

— Münire bu akşam yameğe evdeyim, dedi.

Vicdanını açık bir kitap gibi okuyordum. Kendi kendine:

"Sahiden bu kadar endişe içinde şu zavallı Münireyi yalnız bırakmak fena olur. En iyisi uzlaşmak. O kadar çılgıncasına sevdiği başbaşa yemek hazzını ona bahşedelim, sonra vazifemi yapmış olur, Şişliye giderim." Diye düşünüyordu.

Galibin evde yemek teklifi bir gün evel beni sevinçten çıldırtırdı. Fakat endişelerim, acı kararlarım artık beni değiştirmişti.

Soğuk bir tarzda:

— İstersen sen burada yiyebilirsin. Ben inecek değilim. Zaten iştaham da yok, dedim.

Eğer o ana kadar belki ihanetini öğrendim diye içinde bir şüphe vardıse, bu şüphe derhal silindi. Yüzü sarardı, dudakları büzüldü. "İtiraf edeyim, ondan af dileyim mi?" Diye tereddüt eder gibi olduğunu hissettim. Fakat yeni hevesinin verdiği kötü tesir bu seferde iyi hislerine galebe çaldı ve sadece:

— Peki, nasıl istersen, demekle iktifa etti.

Yavrumun yatağının önünde ayakta durmuş onu elbisemle saklıyordum. Galip yaklaşmağa cesaret edemedi ve yeni bir duraklamadan sonra çıktı.

İnliyen çocuğumun yanında geçen o ağır, korkulu hazin saatler yine başladı.

Her dakîka başında kalkıyor, üzerine eğiliyor, yüzünü kollarını, bacaklarını muayene ediyordum. Gittikçe teni pembeleşiyor, ateşi artıyor, fakat sivilce halinde hiç bir şey görünmüyordu.... Saat sekize doğru evlâtcığım birdenbire uyandı, oyuncaklarını istedi.

Göğsünü ve kollarını açmamak için onlara dokunmaması lâzım geldiğini anlattım. Yerine ben oynadım o da uzaktan bakmağa razı oldu.

Gönlüm sonsuz bir ölüm acısı ile dolarken kuklasının ipini çekiyor, lokomotifi kuruyordum...

Saat dokuza doğru tekrar ağır bir uykuya daldı. Onu sakinleşmiş görünce ben de uyuklamağa başladım.

Hafif bir gürültü ile uyandığım zaman Galibin, elinde bir şamdanla beşiğe eğilmiş, yakından oğluna baktığını gördüm.

Sokağa çıkacakmış gibi giyinmişti. Ayağında rugan iskarpinler, siyah pantolon vardı. Yalnız beyaz yeleğinin üzerine pijamasının ceketini geçirmişti. Saate baktım, dokuzu yirmi geçiyordu.

"Gidecek, yarım saate kadar o kadının kolları arasında bulunacak." diye düşündüm.

Bir an gidip onu metresinin bulunduğu evin önünde beklemek tasavvuru yeniden aklımdan geçti... Fakat bu yalnız bir an sürdü.

"Hayır! Dedim, içimden. Benim yerim orası değil, burası." Ve Allaha bütün samimiyetle, kadınlık gururumu, zevcelik hakkımı, şefkat ve sevgimi feda ettiğimi söylerken bu ferağat pahasına olsun oğlumu kurtarması için gönlümün gözyaşları ile yalvardım.

Birden bire Galip bağırdı:

— Münire!

Kalktım... evlâdıma ait bir şey olduğuna emindim.

Bir lahza içinde zihnimden bütün kin ve nefretlerim silindi.

— Ne o? Ne var?

— Bak!

Mumun ziyasında parmağı ile çocuğun yüzünde ve kollarında belirmeğe başlıyan donuk pembelikleri gösteriyordu. Çarşafı kaldırarak bütün vücudüne baktık. Her tarafında vardı. Heycandan deliye dönmüştüm.

— Allahcığım! Allahcığım! Bu ne? Acaba bu ne? Sakın çiçek olmasın, Galip, ha söylesene! Diye mırıldanıyordum.

Her şeyi unutarak kocamın ellerine sarılıyor, avuçlarımın içinde sıkıyordum.

— Sen burada kal Münire, ben hemen gidip doktoru getireyim.

Yarabbi o dönünceye kadar geçirdiğim zaman! O dakikalar ki dadı ile beraber ikimiz de deli gibi o pencereden ötekine koşarak sokaktan geçen arabaların gürültüsünü dinliyorduk!

Bir an yandaki odaya geçtim ve ağlıya ağlıya Allahtan o günkü isyanlarımı, deliliklerimi affetmesi için yalvardım!

Yavrum iyi olduğu takdirde kocamın ihanetine katlanacağımı, eski saf ninelerimizin tevekkülü ile o ne kadar gönlünü dışarlarda eğlendirse de aile ocağını sadakat ve sabırla bekliyeceğimi bir daha, hem de yeminlerle söyledim.

Nihayet kocam, yanında doktor Hadi bey dedikleri başı saçsız solgun yüzlü, uzun boylu gençle geldi ve hemen Özerin muayenesi başladı.

Galiple ben bakıyor, bekliyor ve karanlıkta yürümekten korkan iki çocuk gibi elele tutuşuyorduk.

Beş dakika geçti, evet bütün bir asra bedel beş dakika!

Doktor Hadi söze başlamadan kocam sordu:

— Ne buldunuz, doktor?

— Efendim öyle sanıyorum ki ehemmiyetli bir şey değil. Henüz emin değilim. Kabarcıklar şimdilik bir şey ifade etmiyor.

— Ama bari söyleyiniz, çiçek olabilir mi? Diye mırıldandım.

— Hayır orası muhakkak. Her halde çiçek tehlikesi yok.

Doktor bunu, yâni hastalığın çiçek olmadığını ne de sükûnetle söyliyordu! Bana nasıl bir hayat bahşettiğinin farkında bile değildi...

Artık kendimi kaybetmek üzere idim. Bitkin bir halde Galibin kollarına düştüm. Ama ne kadar, ne kadar mes'uttum! Artık içime sonsuz bir emniyet doluyordu... Esrarengiz bir surette tatmin edilmiş gibi idim. Artık tehlike kalmamıştı.

Su çiçeği, kızamık kelimelerini işittim... ve bir gözyaşı buhranı ile kendimden geçtim...

Bu sefer de beni tedavi etmek ve yatırmak lâzım geldi.

Bu mevsimde geceler kısa oluyor. Şafak vakti gözlerimi açtım. (Onu başucumda bulmanın verdiği hayreti fazla deşmeden) derhal Galibe:

— Özer nasıl? diye sordum.

Yaklaşarak:

— Özer daha iyi. Kızamık çıkarıyormuş. Küçük sivilceler şimdi iyice meydana çıktı. Oğlun çirkinleşti ama hiç bir tehlike yok. Dadı, Katina ile beraber yanında, Ya sen nasılsın?

— Ben mi? İyiyim.

Doğrulmak istedim ama, o kadar halsizdim ki başım hemen yastığa düştü.

Galip ellerimi avuçlarına alarak;

— Zavallı yavrucuğum! dedi,

Bir lahza sustuk ve kendi kendime:

"Mademki Galip burada, demek oradan... Şişli 13 numerodan döndü... yahut da hiç sokağa çıkmadı," diye düşündüm.

Nihayet dayanamadım:

— Saat kaçta döndün? dedim.

— Doktorla beraber döndüm ben... seni yatırdık yatıralı da yanından ayrılmadım.

Yüzünü yaklaştırıyordu, iyice iyice sokuldu.

Nişanlandık nişanlanalı hiç böyle öpüşmemiştik!

. . . . . .

Küçük beyfendiciğim her zamankinden daha güzelleşti. Sivilceleri, yalnız sağ şakağında müselles şeklinde bütün ömrünce kalacak bir tanesi müstesna, hiç iz bırakmadı.

Doktor Rıfat bana geçen gün:

— Merak etmeyin, bu onun yakışıklı olmasına ve babası gibi bol bol gönüller fethetmesine mani' olmaz! diyordu.

Babası gibi mi? Allah versin de gönül fethetmekte onun kadar talihli olmasın!

Şimdiki halde benim minimini Fatihim henüz hanımları düşünmiyor. Gözü babasının verdiği canlı tavşanla, geçen gün satın aldığımız küçük eşek yavrusundan başka bir şey görmüyor.

SON *20/21 Ağustos 1929*

Bir Fen Adamının Nikbin Felsefesi

Tabiiyat âlimi Meçnikof aynı zamanda bir Filosoftur.

Hülâsalar.— Neticeler.— Fennin Mutlak Kudreti

İnsan ântrapoit bir maymundan çıktı; ve maymundan öyle bir uzviyet tevarüs etti ki, onun tetabuk ettiği hayat şaraiti bugün yaşamak mecburiyetinde olduğu hayat şaraitinden büsbütün başkadır.

Hayvan atalarının dimağından namütenahi bir dimağa malik olan insanın tabiatındaki anî değişiklikler uzvî ahenksizliklere meydan açmıştır. Zekâ ve hassasiyet arttıkca bu ahenksizlikler de artmaktadır.

Fakat bn ahenksizliklerin en büyüğü [1] marazî ihtiyarlık; [2] tabiî ölüm insiyakına varmak imkânsızlığıdır.

İşte ruhun ebediyeti akîdesi buradan çıkmıştır. O kadar istenilen ahengi tésise muktedir olamıyan beşeriyet uzun zaman mukatterata boyun eğmiş ve hayatın «bir maskaralık», «bir yanlış adım» olduğunu kabul etmiştir.

Fakat fen ve hakîkî ilim ağır lâkin kat'î ve muayyen inkişafına devam etti; ve vaziyete hâkim oldu.

Basitten mürekkebe ve hususiyetlerden umumiyetlere doğru merhale merhale ilerliyerek hakîkatlardan bir silsile kurdu; ve dünyayı bunları kabule mecbur etti.

Betbaht beşeriyet fennin karşısına geçip sual sual üstüne soruyor; ve fennî terakkînin ağırlığı karşısında sabrını kaybediyordu. Fennin halettiği meselelerin neticelerini boş buluyor ve alâkabahş görmiyordu. Ve işte bunun içindir ki, ara sıra geriye dönerek felsefî seraplara koşmağı tercih ediyordu.

Fakat müsbet ve tecrübî ilim, kendisine rehperlik eden metotlardan emin, sükûnetle eserine devam ediyor; ve yavaş yavaş, sorulan suallere çevap verecek hale geliyordu.

Ona mütemadiyen sorulan suallerden biri şuydu:

Nereden geliyoruz? Ebedî bir mahluûk değil miyiz?

Fen şöyle cevap veriyordu:

Hayır, insan maymunun istihalesinden başka bir şey değildir. Büyük bir zekâsı vardır; ve çok uzaklara gitmeğe müstaittir. Dimağı çok karışık ve yüksek vazifeler yapabilir, fakat ebedî bir ruhun makarrı değildir.

Nereye gidiyoruz?

Ve asıl mesele buydu.

Ölüm tam bir yokluk muydu, yoksa ebedî bir hayatın başlangıcı mı? Şayet ebedî hayat yoksa içtinabı kabil olmıyan ölüme karşı ne yapmalı?

Fen ve müspet ilim meş'ur ruhun ebediyetini kabul edemez. Çünkü şuur fanî olan bedenimizin unsurlarına ait bir fonksiyondur. Layemutluk ancak inkısamla çoğalan pek süfli uzviyetler için varittir ki onlarda da inkişaf etmiş bir şuur yoktur.

Demek oluyor ki bizim ölümümüz hakîkî bir yokluktur. Ölüm bize tahammülfersa korkunç ve siyah görünüyor. Çünkü öyle bir zamanda karşımıza çıkıyor ki henüz fiziyolojik tekâmülümüz bitmemiştir; henüz hayat insiyakımıza tamamile sahip bulunuyoruz.

İnsan her günkü ihtiyaçlarını tatmin edip te biraz düşünmeğe vakti kaldığı devirden itibaren kendisine şu sualleri sordu:

İnsanın hayatında bir gaye var mı? Bu gaye nedir? Ne olabilir?

Cevap bulamayınca varlığının sadece bir tesadüf eseri olduğunu ve hayatın gayesinin araştırılmıya değer bir şey olmadığını têyide kadar vardı. İnsan, bu sahada, daima ümit kırıcı ve bedbin neticelere varıyordu.

Beşeriyet, o devirde, küçük bir çocuğa benzetilebilir. Henüz cinsî garizesi uyanmıyan bir çocuk tenasül uzuvlarının gayesinin ne olduğunu kendi

kendisine sorduğu vakıt ne vaziyete düşerse beşeriyette öyleydi. Çocuk, o devirde tenasül uzuvları işine yaramadığı için kolayca onların faydasızlığına hatta saçma sapan olduğuna hükmedebilir.

***

İnsan tabiatındaki esaslı ahenksizlikler yüzünden normal inkişafını tâkip edemiyor. Hayatın ilk kısmı oldukca az müşevveş bir tekâmül tâkîp ediyor; fakat kâhil yaştan sonra inkişaf az çok bir inhiraf gösteriyor. Bundan sonra da vakîtsiz ve marazî bir ihtiyarlık, ve anormal bir ölüm!

İnsan hayatının gayesi hayatın fiziyolojik ve tam devresinin tamamlanması, normal bir ihtiyarlık, ve bu ihtiyarlığın müncer olacağı «hayat insiyakının yok oluşu» ve «tabiî ölüm insiyakının zuhuru değil midir?

Bedbin filozoflarla şairler hayatın hakîkî gayesi ölümdür, diyorlar.

Şopenhaver: «Ölüm filvakî hayatın hakîkî gayesi olarak kabul edilmelidir.» der.

Aynı düşünceyi *Bodler* in şu mısrâlarında da buluyoruz:

"C'est la mort qui console, hélas! et qui fait vivre;
C'est le but de la vie, et c'est le seul espoir.
Qui, comme un elixir, nous monte et nous enivre
Et nous donne le cœur de marcher jusqu'au soir." [1]

Ölüm insiyakının inkişafından evel tam mânasiyle yaşanacak normal bir hayat vardır. Hayatın hakîkî gayesini bilmek meselenin hallini çok kolaylaştırır; ve bütün hayatımızda nasıl yaşamamız icap ettiği de bize gösterir.

Dinî ve felsefî sistemler insanın tabiatını bozulmuş telakkî ederek ahlâk kaidelerini başka temellere istinat ettiriyorlardı. Fen bize öğretiyor ki insanda iyi ve fena sıfatlar vardır; ve bu fenalarıdır ki hayatı o kadar betbaht yapıyor.

Fakat insanın tabiatı granit gibi hiç değişmiyen bir şey değildir: Beşerin nefsine olarak değişebilir. Ahlâk, ideal tabiatı beşeriye üzerine istinat etmelidir.

Her şeyden evel insan hayatının tekâmülü doğrultulmalı, yâni ahenksizlikleri ahenklere tahvil edilmelidir (Orthobiose).

Bunu da yapacak fendir. Fakat fen henüz bu idealden uzaktır. Önünde bir çok manialar vardır.

Fen terbiyesi noksandır. İnsanın tabiatını ıslah için her şeyden evel onu derin bir surette tanımalıdır. Son derece marazî olan bugünkü ihtiyarlığı,— onun en gizli mekanizmasını bilmeden —, fiziyolojik ve normal bir ihtiyarlığa nasıl tahvil edebiliriz?

İnsanın tabiatındaki ahenksizliklerin fennî metotlarla tashihi mümkündür. Ziyra, eski zamanlarda insanların ihtiyarlığı bugünkünden daha fiziyolojik ve ölüm bugünkünden daha tabiî idi.

***

Hars ve terakkî.— Hakîkî harsın ve hakîkî terakkînin ne olduğunu yene insanın tabiatını tetkik ile öğrenebiliriz.

Filozoflar, beşeriyetin hars ve tekâmül temayülünden bahsederler. Maasır filozoflar içinde *Herbert Spenser* bu meseleye hususi bir etüt ayırmıştır. Bu filozof terakkîyi tekâmülle aynı tutuyor.

Spenser terakkî ve tekâmül nazariyesini tatbik ederek ahlâkın temelini şöyle iyzah ediyor. Ahlâk, ona göre, mümkün olduğu kadar uzun ve daha dolgun bir hayata doğru temayüldür. Dolgun bir hayat dediği ise karışık, mudil bir hayattır. Medeniyet iptidaî hayata nazaran daha dallı budaklıdır. Medenî adam vahşilere benzemez. O, daha muntazam, daha iyi hazırlanan ve çeşitli yemek yer. Elbise meselesi de böyledir.

Bütün bu terakkî *Spenser* e göre hakîkî saadete hizmet eder. Hakîkî saadet ise insan hayatının daha uzun ve daha dolgun oluşudur.

Spenser in telakkîsi yanlıştır.

Hakîkî terakkî, insanın tabiatındaki ahenksizliklerin ortadan kalkması, tabiî bir ölümle neticelenen fiziyoloji bir ihtiyarlığın teessüsüdür.

H. Spenser gıdanın tenevvüünden ve pişirilmesindeki inceliklerden bahsediyor.

Hiç şüphe yok ki, gıdaların bugünkü şekli fiziyolojik ihtiyarlığa muzirdir. Bizden daha az medenî kavmların basit ve sade yiyecekleri bizim yemeklerimize müraccahtır.

Mutfak hıfzıssıhhası noktasından bakarsak, mükellef sofralarda verilen nefis yemeklerden ekserisinin hazım uzuvlariyle ifrazları fena bir tarzda tahriş ettiğini görürüz.

Demek oluyor ki yiyecek meselesinde hakîkî ilerleme mordern ahçılığı terk etmek ve ecdadımızın basit yemeklerine dönmektir.

Hakîkî hıfzıssıhhanın istediği ilerleme medenî hayatın bir çok taraflarının basitleştirilmesidir.

[1] Fleurs du mal: La mort des pauvres.

LATİN EDEBİYATI

KEMALETTİN ŞÜKRÜ

Horace ın eserlerinin tahlili — Vatanî şiirler — Ahlakî şiirler — Afâkî manzumeler — Hicviyeleri — Horace ın garip felsefesi: Bu günden istifadene bak, yarını düşünme! Horace hakkında tenkitler — Latin edebiyat tarihinin mühim bir faslı: Belâgat; — Hatipler prensi Ciceron — Hayatı — Nutukları — Mücadeleleri — Ölümü.

(Horace) ın Eserleri

Horace ın hemen bütün eserleri kaybolmadan, eksilmeden sonradan gelen neslin eline geçmiştir. Bunlar, şairin tâkip ettiği edebî meslek itibariyle *Lirik şiirler* ve *hicviyeler* dir.

Lirik Şiirleri

Horace ın bu vâdide yazmış olduğu eserler üç kısma ayrılır: Vatanî manzumeler, ahlâkî manzumeler, tasvirî manzumeler.

Vatanî şiirler: *Horace* ın en ziyade gençlik zamanında yazılmıştır. Şair, kâh dahili harplerin mücadele ve münazaalarının aleyhinde bulunur, kâh vatandaşların gevşekliğinden, azim ve iradesizliklerinden şikâyet eder, eski Romalıların erkekce, mertce olan hareketlerinden misaller getirir, *Cesar* ların hatıralarını yadeder, bazan de içinde yaşadığı *Auguste* asrını meteder. *Horace* ın vatanî şiirleri bütün Roma tarihini terennüm eden bestelerdir.

Ahlakî şiirler de şair kendine mahsus bir felsefe tâkip etmiştir. Onun nazarında iyi ahlak, servetin israf edilmeden insanın arzusuna göre sarfında ve arzuların da ifrata gitmeden tatmininde dir. Bunun icindir ki *Horace* iğneli bir lisanla *Hasis* e hücum eder, kuvetli bir üslup ile de *kanaatkârların* sitayişinde bulunur.

Ölüm ün mutlak mevcudiyeti ve *servet* in müstakîr olmaması şairi [*hal* den istifade etmene bak. *Âti* yi düşünme] felsefesine sevketmiş.

Görülüyor ki *Horace* ın felsefesi o kadar büyük bir şey değil. Bu felsefe büyük ahlaklara hiç de yol açmaz. Hattâ bilakis belki de fenalığı terviceder mahiyettedir bile.

Ancak şair her hangi bir mevzuu işlemekte o kadir mahir ve kudretlidir ki bu sakat felsefenin fena izleri onun kalemi ile yalnız mevziî kalır.

Tasvirî ve *âfakî* şiirlere gelince *Horace* bu tarzda daha çok muvaffak olmaktadır.

Bir arkadaşının bir seyahate çıkışı, avdeti, bir eğlence veya ziyafet âlemi, *Tibur* bahçeleri, *Sabine* in güzel, latif manzaraları şairi derhal heyecana getirmeğe kâfidir. Tasvirler ekseriya kısadır, fakat nihayetleri daima güzel ve çok geniş mâna ifade eden zarif fikirler, cümlelerle biter.

Horace ın şiirleri *Lirik şiiri* tamamen temsil edebilir. Vakıa o, kendinden evel gelmiş olan Lirik şairleri ara sıra taklit etmemiş değildir. Fakat bu taklitlerinde o yine *Horace* olarak kalmıştır. Her

eserinde ancak kendine mahsus olan orijinal üslubu, görüşü, heyecanı derhal göze çarpar. Lisana o derece hâkimdir ki ilhamını ifade için kelimeler âdeta kendiliklerinden kaleminin ucuna gelir. Yirmi iki tarzda şiir yazmıştır.

Hicviyeleri

Horace ın hicviyeleri bizzat kendi tarafından *musahabeler* ismi altında iki kitapta toplanmıştır.

Şair, hicviyelerin lâubali üslubunu Lirik şiirlerinden ayırt etmek içindir ki onlara *musahabeler* ismini vermiştir. Hicviyelerinde her çeşit kritikler, tehziller vardır.

Kendi tâlilerine razı olmayan insanların cinnetini ısırıcı bir lisanla tasvir eder. Arkalarına giydikleri libastan başka felsefe ile âlakaları olmayan filosof taslaklarına hücum eder. Ekserisi güldürmek için yazılmış gibi görünen bu manzumelerde bazan kaba, bazan nazik tasvirler vardır. Fakat umumiyet itibariyle hepsine ince bir zekâ, kuvetli ve derin bir görüş hâkimdir.

Horace, hicviyelerini pek çoğunn gençliğinde yazmıştır. Bu itibarla dır ki üslupta bir az hafiflik, bir parça ihmal göze çarpar.

Esasen onda ne *Lucilius* un cesareti ne de *Juvenal* ın şiddeti vardı. *Horace* tatlı bir alay çerçevesi içinde insanların ve ahlakların zayıf noktalarına eğilmiş ve bu zayıf noktaları basit bir felsefe fikri ile süsleyerek ortaya atmıştır.

Horace kurunu-ûlanın en mes'ut dehalarından biridir. Hattâ o, gerek üslup ve gerek açık ve samîmi görüş itibariyle en fazla okunan ve en ziyade beğenilen latin klasikidir.

Harace, hususî hayatında çok defa kendi zevkîne hattâ vazifesini bile feda etmiştir ve bu suretle de yüksek mevkîini, haysiyetini kıracak zevk âlemlerine atılmıştır. O, kendi yaşadığı putperest devrinin akîdelerine de tabi' değildi. Yazılarında bazan mâbet ve mâbutları metettiği görülür. Bunlar onun kendi fikirleri değildir. Sırf imparatora hoş görünmek ve zamanın siyasetine uygun haraket edilmek için yazılmış şeylerdir. Onun bütün din felsefesi bizzat kendi hayatına tatbik ettiği şu düsturdan ibarettir: *Bu günden istifadene bak yarını hiç düşünme!*

Binaenaleyh *Horace* ın eserlerinde, bir az evelde yazdığımız gibi, ne öyle derin ve ahlakî bir felsefe ne de kendinden sonra gelenler üzerinde müsbet izler bırakan müsbet fikir yoktur. Bir Acem tâbiri gibi o sadece *kalbin etrafında dolaşan fakat kalbe nüfuz edemiyen bir şair olarak kalmıştır.*

Horace kendisine göre ama doğru ama yanlış bir felsefe tâkip eden fakat işlediği her mevzua yine kendisine göre ince, samîmi, heyecanlı bir ahenk veren bir şairdir, o kadar. *Horace* ı tenkît eden *Fenelon* diyor ki:

«Hiç bir kimse uzun fikir ve sözleri *Horace* kadar kısa ve veciz kelimelerle ifade edememiştir.»

Horace ın bütün eserlerini büyük bir dikkat ve alaka ile okumuş olan *Montaigne* diyor ki:

" *Horace* sun'i heyecan ve ihtisaslarla iktifa etmez o muhitinin hiç kimsenin göremediği inceliklerine nüfuz eder. Zekâsı daima kelime depolarında dolaşır ve o depolarda bulduğu her hangi bir kelimeyi tam yerinde kullanmasını bilir»

Boileau ise ekseri eserlerinin ilhamını bu latin klasik şairinden almıştır.

Belâgat

Roma cumhuriyetinin sukutunu intac eden mücadeleler ve fırka kavgaları arasında Latin edebiyatının belâgat faslında emsalsiz bir dahinin yükseldiğini görüyoruz: *Ciceron.* Latin edebiyatı tarihinde ne o ana kadar ne de *August* asrında hiç bir isim *Ciceron* ismi kadar şöhret bulmamıştır.

Ciceron, pek haklı olarak *Latin hatipleri prensi* unvanı ile yadedilir. Miylattan 106 sene evel *Arpinum* şehrinde doğmuştur.

Asîl bir aileye mensuptu. Fakat ailesinden hiç bir fert ondan evel hükûmet işlerine karışmamış, hükûmet vazifesi kabul etmemişdi. Bu itibarladırki ilk defa olarak vazife alan *Ciceron* a karşı muhasımları tehzil için (yeni adam) ismini verdiler. Bu alaylı unvanı *Ciceron* bir mükâfat ve şeref rütbesi gibi kabul etmiştir.

Babası tarafından küçük yaşta Romaya getirilmiş ve burada en yüksek üstatlar elinde tahsil görmüştür. Daha mektep sıralarında iken zekâ ve kabiliyetini gösteren *Ciceron* evela arkadaşlarının sonra da hocalarının hörmet, muhabbet ve takdirlerini üzerine celbetmiştir.

Ciceron her ilmi tahsil etmiştir. Hatta avokat olmak ve baroya intisap etmek emelinde olduğu halde şiire bile heves etmiştir.

Şiir, *Ciceron*ın dağdağalı hayatı içinde ona ekseriya tatlı ve avutucu bir teselli vazifesi görmüştür. İlk ve orta tahsilini bitirdikten sonra hukuk tahsiline atılan *Ciceron* o zamanın en yüksek hukuk âlimlerinden ders aldı. Natıka, belâgat, hitabet istiydadı işte bu tarihten itibaren onda kendini gösterdi. *Ciceron* bu istiydadını tekemmül ettirmeğe çalıştı.

Gündüzleri Romanın o devirde en meşhur hatiplerini dinlemekle geçirir, geceleri ise hatırında kaldığı kadar dinlediklerini kendi odasında kendi kendine tekrarlardı. Boş vakîtlerinde Yunan hatiplerinin eserlerini okur, hatta onları latinceye terceme ederdi. Bilahere hitabet ve nutuk söylerken alınacak vaziyetlere dair *Esope* ve *Roscius* den ders bile gördü.

Hattâ hocaları ile yarışa bile çıktığı ve onların fevkînde muvaffak olduğu vakî idi. *Ciceron*un avokatlık hayatına ilk atılışı yirmi altı yaşında iken olmuştur. *Sylla*nın kölesi *Chrysogon*, Roscius isminde bir adamı babasını öldürmekle ittiham ediyordu.

Bu adamın müdafaasını genç avokat *Ciceron* deruhte etmişti. Diktatör *Sylla*nın kudreti o zaman pek geniş olduğundan genç avokat *Roscius*u müdafaa için pek çok cür'et gösterdi. Muvaffak olmak için önünde bir çok manialar vardı.

O, sözünün kuveti, natıkasının kudreti sayesinde bütün maniaları yendi, her türlü tehlikeye karşı gelerek *Roscius*u öyle hararetle müdafaa etti ki nihayet ona beraat kazandırdı. Bu, o zamana kadar nadir görülen bir muvaffakîyetti.

Ciceron, *Rocius*un beraatını têmin ettikten sonra *Sylla*nın hiddet ve hasedine mâruz kalmaktan korktu ve *Romadan Atina*ya kaçtı.

Hitabet ve belagât kudretini hitabet ve belagatın vatanı olan *Atina* da tekemmül ettirmek istiyordu.

Yunanistanın bir çok şehirlerini dolaştı. En mâruf Yunan hatipleri huzurunda âlenen nutuklar söyledi ve sonra bunlara hataları varsa düzeltmelerini rica etti.

Rodos da, meşhur *Apollonius*un önünde çok alkışlanan bir hitabesi edebiyat tarihinde yer tutmuştur. Her kes genç hatibi alkışlarken yalnız bir kişi sükût ediyor ve dalgın dalgın düşünüyordu. Bu adam bizzat *Apollonius* idi. Genç hatip bu sükutun sebebini anlamak istedi. *Apollonius* de müteessir bir tavır ile şu cevabı verdi:

«Ciceron! seni çok takdir ediyorum, aynı zamanda da Yunanistanın taliine acıyorum. Yunanilerde yalnız kala kala bir belâgat kalmıştı. Onu da sen aldın ve Romalılara mal ettin.»

Ciceron Romaya döndüğü zaman çok yüksek mevkîlere çıktı. Hadisat ve siyasetin yardımı ile *konsül* oldu. Hatta *Senoto* tarafından *Vatan babası* bile ilan edildi.

*Ciceron*ın siyasî hayatının tenkîdi edebiyat tarihinin değil, siyasî tarihin hakkıdır.

Bu itibarla biz burada onun ancak edebî rolünü zikrediyoruz. İnkîlaplar, siyasî hadiseler onu nasıl merdivenin üst basamağına çıkarmışsa yine aynı sebepler têsiri ile birden yuvarlandı, ismi vatan hainleri listesinin en başına geçti.

Kaçabilirdi. Hatta firar için gemiye bile binmişti. Fakat vaz geçti ve tekrar karaya çıktı.

«Ben, dedi, bir çok defa kurtardığını vatanımda ölmek isterim.»

*Ciceron*un kesilen kafası ile elleri *Antoine*a götürüldü. Bunlar hatibin halka nutuk iyrat ettiği kürsinin üzerine asılarak teşhir edildi.

AYIN HATIRALARI

Adliyede Daktilo imtihanı

Efğan sabık Kıralı Amanullah Han oteldeki odasında

Sultan Ahmet Himayei Etfal şubesinin Bayramda giydirdiği fakîr çocuklardan bir gurup

Kadiköy Süreya Paşa Sinemasında verilen Tasarruf Konferansı

Halk Mekteplerinde son imtihanlardan bir intiba'

Sipahi Ahmet

Tarihi Roman

KEMALETTİN ŞÜKRÜ

Geçen tefrikaların Hülasası

Fransa Kralı, Almanya İmperatoru Şarlkene esir düşmüş ve Şarlken de esir Kralı İspanyada Madrit sarayının zindanına kapatmıştır.

Kralın annesi o zaman padişah olan İkinci Süleymana oğlunu kurtarması için müracaat etmiş. İkinci Süleyman, karadan ordular, denizden donanma sevkettiği halde Kralı kurtarmıya muvaffak olamamıştır. Bir Sipahi Ahmet yalnız başına Fransa Kralını kurtarmıya gidiyor. Fransada tebdili kıyafet etmiş, İspanya asılzadesi şeklinde İspanyaya geçmiştir.

Burada kendine Kurt Bekir isminde bir arkadaş buluyor. Madrite hareket ediyor. Yolda bir Fransız asilzadesini ölümden kurtarıyor. Bu asilzade de garip bir tesadüf eseri Madrite, Şarlkenin elinde esir olan Fransuvayı öldürmeğe gitmektedir. Sipahi Ahmet, aşçı yamağı kıyafetinde Madrit sarayında esir olan Fransa Kralının yanına girmeğe muvaffak oluyor ve kendini tanıtıyor.

Kırala ne için ve ne maksatla, kimin tarafından gönderildiğini anlatıyor. Büyük bir ümide düşen Fransuva sevinç içinde dir.

Sipahi Ahmet planını kurmuştur. Haydutlar inine gitmiş ve burada büyük bir tehlike atlattıktan sonra haydutları ele geçirmiştir.

Ertesi gün hiristiyanların Noel yortusudur. Sipahi Ahmet işte ele geçirdiği bu haydutlar ile Noel gecesi Fransa Kıralını esaretten kurtaracaktır.

VI

Hava souk... Mevsim kış... Hem de kıyasıya bir kış. Esasen yazı lâtif ve cana yakın olan İspanyanın kışı o kadar serttir. İsa peygamberin ümmetleri burada her sene Noel yortusunu böyle kara bir kışın bem beyaz souğu içinde tes'it ederler.

Merasim, 24 Kânûnueveli 25 inci güne bağlayan gecenin yarısında ve bütün kiliselerde yapılacak. İsa ümmetinin çok ehemiyet verdiği bu dinî bayram dünyanın her hiristiyan diyarında olduğu gibi İspanyada da büyük bir

hürmet ve taassup ile yapılır. Bilhassa siyasî entrikalarına daima din ve taassup maskesi ile girişmeği kanlı tarihinin serlavhası yapan bu millet için *İsa* nın doğduğu gün en büyük gündür.

Daha şafak sökerken sokaklara dökülmiye başlayan halk, rengârenk ipekli, kadife kostümleri, korsalı belleri, geniş şapkaları ile *Madrit* in topukları aşan karlı caddelerini doldurmıya başlamışlardı. Her kes en yeni elbisesini giymiş. Mumcu dükkânları, dua kitabı satan kitapcılar, velhasıl kilise ve din ile alakası olan her esnaf sabah erkenden başlayan hümmalı bir alış verişin sevinci içindelerdi. Her sene bu çeşit mal satanlar bu 24 Kânunuevel gününde pek çok kâr ederler. Sanki İspanyollar, bütün sene ihmal etikleri din vazifelerinin kefaretini ödemek, acısını çıkarmak için bu bir tek günün mağfretine sığınacaklar.

Ancak bu sene Noel yortusunda kâr eden esnaflar zümresine yeni bir esnaf sınıfı daha ilave olundu: Kullanılmış elbise satanlar.

Evet, eski elbiseci dükkânları bugün karınca gibi işledi. Daha garibi şu ki müşteriler öyle balo veya sokak elbisesi gibi her kesin giydiği elbise istemiyorlardı. Talep hep asker ve zabit elbiselerine idi.

Bu kabil elbise satan mahdut üç dört dükkânın sırma şeritli, parlak düymeli bütün stokları bir iki saat içinde harcanmıştı, fakat müşterilerin arkası alınmamıştı.

Eskici yahudiler — çünkü dünyanın her köşesinde bu san'at bu ırka vergidir — paçaları sıvadılar, kıyıda, bucakta buldukları asker üniformalarını değerlerinin bir kaç misli sattıktan sonra Madrit sarayı muhafızlarına da müracaat ederek onlardan yüksek fiyatlı elbiseler satın aldılar. Çünkü müşteri hazırdı.

Bu garip alış veriş Madrit halkının hiç birinin nazarı dikkatını celbetmedi.

Yalnız eskici yahudiler bu alış verişte bir dalavere sezdiler... sezdiler ama kendi menfaatlerine uygun geldiği için ağız açmadılar.

İspanyada hemen hemen her gün öyle hadiseler, öyle saray entrikaları olurdu ki bunlara şahit ola ola değil sade kulağı delik yahudiler, halk bile artık alışmıştı.

Asker üniformaları ile beraber eskiciler yirmi otuz takım kilise elbisesi de sattılar... fakat bu satış bu 24 Kânunuevel günü için pek tabiî idi.

***

Karilerini müsaade ederlerse kendilerine bir az Madrit sarayından bahsedeceğim. Çünkü anlatacağımız vak'a bu kanlı fakat muhteşem sarayda geçecek. Madrit sarayı büyük bir meydanın ortasındadır. Meydan çep cevre duvarla çevrilmiştir. Biri *Şark*, biri *Garp*, biri *Şimal*, biri Cenup taraflarında dört büyük kapısı var.

Sarayın arka kısmında saray kışlası. Bu kışla toprak altında açılmış bir yeraltı yolu ile saraya merbut. Her hangi bir tehlike karşısında bütün kışla mevcudu bu yeraltı yolundan sarayın imdadına koşabilir. Ancak askerin her hangi bir isyan ihtimaline karşı da kışlanın bu yer altı kapısı top güllesinin bile devirmiyeceği insan kalınlığında sağlam bir demir kapı ile kapalı.

Bu kapının anahtarı her gece değişen nöbetci muhafız kıt'ası zabitinin elindedir.

Sarayda dört bölük asker var. Bu askerler her gün Madrit haricinde kış, yaz tâlime çıkarlar ve akşam üstü dönerler. Saray meydanına girerken dört kapının her hangisi olursa olsun ayırt etmeden geçerler.

Bu gün akşam üştü yine muzika, trampet sesleri ile bölükler tâlimden avdet etmişlerdi. Güneş battıktan, ortalığı çökmeğe başlayan gecenin karanlığı kaplamıya başladıktan bir az sonra sarayın dört kapısından Şimal kapısına doğru trampet sesleri gelmeğe başladı.

Kapıdaki muhafızlardan biri arkadaşının yüzüne baktı:

— Ne o? bizim bölüklerden biri geliyor.

— Zannetmem. Bu kadar geç kalmazlar. Hem galiba dört bölüğün dördü de geldi.

— Nerden biliyorsun? Bu kapıdan hiç geçen olmadı.

Bunlar bu muhaverede iken kapının önün-

de, sırma şeritli bir zabit kumandasında bir bölük parlak düğmeli asker gelip durdu. Bu askerleri arkasında saray muhafizları üniforması vardı. Bölüğü idare eden zabit, kendisine selam duran kapı nöbetcisine:

—Bu akşam bir az geç kaldık.. dedi. Uzağa gitmiştik de...

Ve sonra kapı önünde durmuş olan bölüğe sert bir emir verdi:

— Kıt'a.. marş!

Bölük saray kapısından içeri girdi ve gecenin karanlığı içinde parlak asker formaları geniş meydanda görünmez oldu.

İki kapı nöbetcisi arasında yine şöyle bir mubavere geçti:

— Ben sana demedim mi ki gelen asker bizim bölüklerden biridir.

— Dedin.

— Bak nasıl dediğim çıktı.

— Hakkın var.

Bu nöbetcilerin ikisi de aldanıyordu. Çünkü o akşam saray meydanının diğer üç kapısından sarayın dört muhafız bölüğü tamamen geçmişti. O halde karanlık bastıktan sonra tepeden tırnağa kadar silahlı bu beşinci bölük ne bölüğü idi?

***

Saat gecenin dokuzu. Saray binasının nihayetindeki Saray kilisesinde telaşlı bir hazırlık var. Kilise uşakları mumları yakmışlar, İsa ile Meryemin tasvirlerini gündüz gibi aydınlatmışlar.

Merasime bir saat sonra başlanacak ve iki saat sürecek duayı müteakîp tam gece yarısı Hiristiyan ümmetinin peygamberinin mevludu tes'it edilecek.

Kilise baş rahibi, sırmalı libasları içinde, peşini bırakmıyan on iki muavini ile mâbede son bir teftiş nazarı dolaştırıyor.

İspanyada Don Karlos dö Kastil ismini, Alamanyada da Şarlken unvanını taşıyan hem kıral hem imperator olan müstebidin tabiatını çok iyi bilen baş rahip cenapları en ufak bir noktanın bile unutulmuş olmamasına dikkat ediyor. Şarlken bir kere kızdı, hiddet etti mi karşısındaki adamın üzerindeki libasa bakmadan, asilzade mi, haydut mı, dünya adamı mı din adamı mı ayırt etmeden ayni derecede hem de görülmemiş bir şiddetle cezalandırırdı. İşte bu can korkusu bu gece baş rahibin gözlerini dört açtırmıştı.

Muavinlerine sıkı sıkı tenbih etti. Duâ esnasında seslerin ahenginin bozulmamasına dikkat etmelerini söyledi.

Baş papas böyle teftişatta ve böyle tenbihatta bulunurken saray bağçesinin dört kapısından birinin önünde bir insan kalabalığı peyda oldu.

Nöbetci seslendi:

— Kim o?

İnsan kalabalığından kaba bir ses, âdeta küfür eder gibi cevap verdi:

—Hâla kim o diye soruyorsun? Çabuk aç kapıyı. Din ve Allah adamlarına böyle mi muamele edilir? İsa dinine hürmet eden artık kalmadı mı?

Bu ağız kalabalığı içinde söylenen bu kaba sözler nöbetciyi şaşırttı. Şaşkınlık arasında din adamlarının böyle bir şekilde kabaca söz söyleyecek kadar fena adamlar olamıyacağını düşünemedi. Acele acele kapıyı açtı.

Yirmi dört rahip, arkalarında dinî merasim libaslarını taşıyan yirmi dört kişilik bir kilise gurubu içeri girdi. Nöbetci bu kadar kalabalığın gece vakti saraya girmelerinde bir endişe sezerek son bir itirazda bulundu:

— Durun bir az bakalım rahip efendiler. Siz bizim Sarayın adamları değilsiniz. Niçin geliyorsunuz? Bunu anlayalım.

Bu suale rahiplerin başı olduğu anlaşılan biri sertce cevap verdi:

— Avanak! bu gece Kıral hazretlerinin huzuriyle Saray kilisesinde büyük merasim yapılacak, bilmiyor musun?

— Biliyorum.

— Saray teşrifat nazırı bütün Madrit kiliselerinden sesi en güzel olan bizlere haber yollamış. Onun için geldik.

— Ya.. pek âla öyle ise..

Yirmi dört rahip gecenin karanlığında tıpkı bir az evelki esrengiz ve müsellah bölük gibi büyük saray bağçesinde koyboldular.

***

Kilise baş rahibi saray teşrifat nazırının yolladığını söyleyen bu yirmi dört rahibi uzun uzadıya tetkîke zaman bulamadı. O kadar meşguldü.....

Yeni gelenler, kilisede bir gurup teşkil edeceklerine dağıldılar ve dağınık bir vaziyette, fakat kilise salonunu âdeta muhasara etmiş gibi bir mevkî aldılar.

***

Saat tam on.

Şarlken, etrafında toplanmış on kadar musahip ve dalkavuklarına:

— Haydi, dedi, ibadet vakti geldi, Kiliseye gidelim.

Kıral, arkasındaki altın sırmalı kırmızı renkli hükümdar libasını çıkardı, siyah kadifeden ibadet elbisesini giydi. Belinden kılıcını da cözmüş, çıkarmıştı. Maiyetini teşkil eden asilzadeler de silahlarını çıkardılar.

Kiliseye müsellah girilmezdi.

Saray kilisesi sarayın uzak bir köşesinde bulunuyordu. Şarlekenin dairesinden kiliseye gitmek için muhtelif koridorlardan ve iki büyük salondan geçmek lâzım geliyordu. Bu salonlardan biri *muhafızlar salonu,* diğeri *güzel san'atlar salonu* idi. Birinci salonda saray muhafızlarının nöbetci bölüğü vardı. İkinci salon ise kıymettar, nadide tablolar ile tezyin edilmişti. Ancak bu tablolar duvarlara asılmış değildi. Arkaları boş sehpalar üzerine zarif birer şekilde konulmuş ve salonun dört duvar hizalarına sıralanmışlardı.

Şarlken koridorlardan yürüdü. Birinci salonda iki saf olarak selam duran muhafızların arasından geçti. Bu askerlerin tavurlarında sarayın asıl muhafızlarının asker vaziyetlerinden ziyade acemi, lâubalı bir vaziyet takındıklarını, gözlerinde asker disiplininin hürmetli bakışı yerine Pirene dağlarının kanlı haydut nazarları olduğunu ne Şarleken ne de maiyeti farkedemediler.

İkinci salondan geçiyorlardı. Şarleken, tavandan sarkan avize kandillerin hafif ziyası içinde yarı aydınlık olan salondaki resimlere seri' bir göz gezdirdi. Yoluna devam ediyordu.

Birden, olduğu yerde yıldırımla vurulmuş gibi mıhlanıp kaldı. Gözleri meşhur bir ressamın kos koca boy tablosuna dikilmişti. Bu tablo başı sarıklı, beli yataganlı, iri vücutlu bir sipahiyi tasvir ediyordu. Kıral pek çok sevdiği bir san'at eserini salonun en mûtena bir yerine koydurmuştu. Bu gece ibadet için kiliseye giderken bu tablonun önünde durması acaba yine onu seyretmek için miydi?

Şarlkenin maiyetini teşkil eden kılıçsız on asilzadenin onu da bu fikre zahip oldular. Fakat... hayır... Kıral bu gece bu tablonun önünde onu seyretmek için durmamıştı. Gözleri resimdeki yeniçerinin gözlerine dikilmiş kalmıştı.

Yok... yok, rüya görüyordu. Bunun imkânı olamazdı. Resimdeki sipahinin gözleri adeta canlı insan bakışı gibi parlayordu. Hatta... hatta göz bebeklerinin oynadığını bile farketmişti.

Şarleken tabloya doğru bir adım attı. Elini gayri ihtiyari beline götürdü. Bir kılıç darbası ile bu kıymetli şaheseri parçalayacaktı. Fakat belinde kılıcının olmaması onu bir parça kendine getirdi. Kendi vehminden yine kendi utandı.

Muhakkak ki yanlış görmüştü. Muhakkak ki bir hayale kurban olmuştu.

Hiç cansız bir tablonun cansız gözleri oynar, haraket eder miydi?

Utandı... ve tabloya doğru attığı adımı geri alarak silahsız maiyeti ile beraber kilisenin yolunun tuttu.

***

Fransa kıralı Fransuva, muhafızlar salonunun altında bulunan Saray zındanının ru-

tubetli odasında, mutekît bir hiristiyan tevekkülü ile küçük tahta masanın başına geçmiş, tahta iskemlenin üstüne oturmuş, hiristiyan zindancıların koyu bir din alâkası ile lutfen verdikleri kör bir mumun ziyası altında yine zindancıların verdiği İncilin sahifelerine başını eğmiş...

İsa nın doğduğu geceyi esaret acısının gözlerinden boşanan yaş selleri arasında tes'it eden esir hükümdar arasıra taçsız kalmış başını kaldırıyor, gözlerini bürüyen nemli sis tabakası arasında kendini kurtarmayı vâdeden ve bunun için ta İstanbuldan kalkıp İspanyaya gelen Türkü... Sipahi Ahmedi görür gibi oluyordu.

O zaman esaretin ağır yükü altında saltanat haysiyeti ve benliği iki büklüm olmuş bu esir hükümdarın gözlerinde mahzun bir ümit ışığı çakıyordu. Gariptir ki İsa dinine mensup bir Frenk hükûmdarı, aynı dinde başka bir hükümdarın elinde esir bulunduğu bu gece *İsa* için *İncilden* dua okurken kurtuluş ümidini bir Türkten, bir müslümandan bekliyordu.

***

Şarlken kiliseye tam dinî merasimin başlangıç dakîkasında dahil oldu. Kilise mêmurları ve rahipleri arasında bir fazlalık olduğunu birdenbire farkedemedi. Ancak neden sonradır ki mâbedin muhtelif yerlerine dağılmış yabancı rahipleri gördü.

Yanındaki asılzadelerden birine doğru eğilerek sordu:

— Bu yabancı rahipleri kim çağırdı?

— Haberim yok haşmetmap!

— Baş rahibe git sor ve hemen bana haber getir.

Asılzade, efendiden emir alan bir av köpeği sadakat ve çevikliği ile yerinden fırladı. Kilisenin ortasında, ellerinde mum dolaşan rahip muavinlerinin arasından geçerek baş rahibin yanına gitti. Şarlkene getirdiği cevap ise bu yabancı rahiplerin Saray teşrifat nazırı tarafından dâvet edildikleri mahiyetinde idi.

Şarlkenin canı sıkıldı. Böyle bir şeyden haberi yoktu. Ancak meseleyi tahkîk imkânı da mevcut değildi.

Çünkü âdet olduğu üzere Kıral Saray Kilisesinde hazreti *İsa* nın mevludu merasiminde bulunurken Allahın yer yüzünde vekili sıfatını taşıyan bu mağrur hükümdar namına da bütün nazırlar muhtelif şehir Kiliselerinde Şarlkeni temsil ve ona vekâlet etmek üzere dağılmışlardı. Teşrifat nazırı da bunların arasında idi.

Saray kapısından içeri kendisinden izinsiz değil yirmi dört yabancı papazın, hattâ tek bir sineğin bile girmesine müsaade etmiyen Şarlken bu haberden çok canı sıkıldı. İçinden ertesi sabah teşrifat nazırını azletmeğe karar verdi ve avucunu tırnaklariyle kanatacak kadar sıkarak sustu, zor zaptettiği asabiyetinin zahiri sükûnu içinde ibadete ve duaya iştiraketti.

***

Saat tam on iki.

Kilisenin içi umumun dinî bir tevekkül ve mutaassıp bir vecd içinde çalkanan ruhî hisleri ile taşkın bir havaya bürünmüş.

Bu an İsa peygamberin mevludunun tam tes'it edileceği, İsa ümmetinin güzel sesli rahiplerinin hep beraber okudukları dualarla beraber kalplerini Allahlarına bağlayacakları en mühim andı.

Baş rahibin sesi, çok ahenkli, çok tanan yükseldi. Bunu bütün rahiplerin sesleri tâkîp etti. Fakat... İsa mevludunun en ahenkli, en latif ve ruhları ihtizaza getiren bu anı Şarlkeni memnun edecek yerde kaşlarını çattırdı.

Neden?

Çünkü ilâhi söyleyenlere yirmi dört yabancının iştirâk eden yirmi dört sesi dünyanın en kerih, en kaba, en akordsuz ve biçimsiz sesi idi. Bu sesler sanki dinî bir mâbette dua sesleri değil, âdi bir meyhanede sarhoş nâreleri ne benzeyordu.

Şarlken fazla sabredemedi.

Hiddetten yüzü mos mor kesilmişti. Kilisenin kudsiyetine hürmet ettiği için burada asabiyet ve hiddetinin bir taşkınlığına meydan vermek istemedi. Yerinden fırlayarak kalktı ve mâbetten dışarı çıktı. Maiyetini teşkil eden on asılzade de hükümdarı tâkîp ettiler.

Şarlken, başı önüne eğilmiş, üst dişleri alt dişlerine kenetlenmiş, yumruklarını sıkmış yürüyordu. Hiddetli zamanlarda söz söylemek âdeti değildi ve böyle anlarda ağzını açtı mı dudakları arasından çıkacak iradenin en hafifi i'dam emri olurdu. Bunu pekâla bilen maiyeti de kendi başlarının korkusundan ve kendi can kaygularından sükût ediyorlardı.

Şarlken doğru dairesine gidiyordu. Buradan, belki de o zamana kadar görülmemiş bir şiddet ve vahşette teşrifat nazırı hakkında hüküm ve irade istar edecekti.

Güzel san'atlar salonundan geçiyordu. Gözleri tekrar ve gayrı ihtiyari Sipahi tablosuna çevrildi. Her gece yanmıyan ve yalnız bu gece hükümdarın geçeceği için yakılan kıymettar avizenin mumları bitmek üzere idi. İçlerinden bir kısmı sönmüştü bile. Tek tük kalanların titrek ziyaları ise salonu pek sönük aydınlatıyordu. Garip bir tesadüf eseri dir ki bu hafif ve titrek ziyalar Sipahi tablosunun âdeta üstünde toplanmıştı. Şarlken, gözlerini halâ bu tablodan ayırmıyordu. Tablodaki resmin gözlerinin tekrar oynadığını gördü. Hattâ yalnız resmin gözleri değil, bütün vücudu da haraket ediyor gibiydi. İhtimal son ışıklarını saçarken titreyen mumlar resmi böyle gösteriyordu. Büsbütün emin olmak istiyen Şarlken bu sefer tabloya doğru yürüdü. Yürüdükce tablodaki resim büsbütün harakete geldi ve sonra... hayret... evet hayret ve dehşet... bu harekete gelen Sipahi resmi tamamen canlandı. Tablonın altın yaldızlı çercevesinden tıpkı bir pencereden geçer gibi geçerek hükümdarın karşısında dim dik durdu.

Şarlken ne kadar çok hiddetli ve asabi ise o kadar az korkaktı.

Bu beklenmedik ve hakikaten ürkülecek hal karşısında hiç metanetini bozmadı. Çatkın kaşlarının altında parlayan sert bakışlarını artık hayal olmadığına emin olduğu bu canlanan tabloya, daha doğrusu tablo çerçevesinden çıkan Sipahi kıyafetli adama dikti. Bir an sonra bu geniş *güzel san'atlar* salonu Alamanların İmparatoru, İspanyolların Kıralı mağrur Şarlkenin hiddetli göğremelerine mâkes olacaktı. Bu muhakkaktı. Hükümdarın maiyetini teşkil eden silahsız on asılzade buna kat'iyen emin idiler.

Fakat tablo çerçevesi içinden canlanarak çıkan ve Şarlkenin önünde duran adam buna meydan vermedi. Belindeki, bir ucu topuklarını döven uzun ve eğri kılıcını kınından sıyırdı. Şarklı libasından beklenmiyecek bir Garplı nezaketi, saray merasiminin en inceliğine vakıf bir asilzade nezaketli ile elindeki yalın kılıcını, kabzazından sım sıkı tutarak hürmetle eğildi. Keza ayın hürmetli bir sesle:

— Haşmetmeap! dedi. Zatı şahanelerine çok müteessir olacakları bir haberi vermekle hakîkaten üzülüyorum. Bundan dolayı beni mâzur görün.

Şarlken hiç istifini bozmadı. Karşısındaki mutlaka bir deli idi. Yalınız:

— Ne demek istiyorsun ve sen kimsin? Sarayıma girmeğe ve benim karşıma çıkmağa nasıl cür'et ettin!.

diye bağırdı.

Deli sanılan bu adamın dudaklarında alaylı fakat aynı zamanda da gururlu bir tebessüm uçtu.

— Ben mi, dedi, benim kim olduğumu öğrenmek zatı kıralilerine merak mı oldu? Hakkınız var. Derhal merakınızı izale edeyim. Ben, şu meşhur ressamın tablosunda bütün heybet ve azameti ile tersim ettiği Türkün, Türk Sipahisinin canlısıyım. İsmim sadece Sipahi Ahmettir. Sipahi Ahmet!.. Görüyorsunuz ya ne basit bir isim. Başında ve kuyruğunda öyle dük, prens dö bilmem ne gibi asalet tamgası filan yok.. Fakat Kıral hazretleri, ben bu ismin halis muhlis Türk rütbesi olan Sipahi unvanının asaletini bu gün hem Alamanların imparatoru, hem İspanyolların Kıralı olan kudretlu, azametlu bir Şarlkene tercih ederim. Çünkü Sipahi Ahmet kendi memleketinde olduğu gibi yabancı diyarlarda da daima hür, daima serbesttir. Fakat kudretlu, azametlu Şarlken hazretleri bu andan, bu dakikadan itibaren artık hürriyetlerine sahip değillerdir. Artık kendi saraylarında bir esirden başka bir şey değildir. Hem de benim elimde ve benim esirim. İşte hoşunuza gitmiyecek dediğin şey budur.

Bu sözleri söyleyen Sipahi Ahmet Şarlkenin yüzüne baktı. Hükümdar başını dim dik tutmuş sükût ediyordu. Sipahi Ahmet onun gözlerinde ne bir korku, ne de bir endişe bakışı bile sezmedi. Muhatabını daha ziyade tesiri altında tutmak için devam etti:

—Haşmetmeap! Lutfen küstahlığımı afbuyurun ve beni tâkîp edin. Emin olabilirsiniz, zatı asilanelerini götüreceğim yer şerefinizi kıracak bir yer değildir. Hükümdarların ancak hükümdarlara mahsus mahallere gidebileceklerini mingayri haddin bilenlerdenim. Bu itibarla efendimizi yine kendi gibi bir hükümdar odasına götüreceğim.

(Sonu gelecek sayıdadır)

Sinema âlemi küçük oyuncaklardan nasıl istifade eder?

Küçük ve ehemiyetsiz görünen bâzı oyuncaklardan sinema âlemi şayanı hayret bir surette istifade ediyor ve bu oyuncaklar beyaz perde üzerinde bize gösterildikleri zaman oyuncak olduklarının farkında bile olmuyoruz. Bu sahifelerdeki resimler oyuncak sinema hiylelerini göstermektedir. Mesela son sür'atle giden bir otomobil hahîkî değil oyuncaktır ve onu sür'atli gösteren arkasındaki müteharrik fondur.

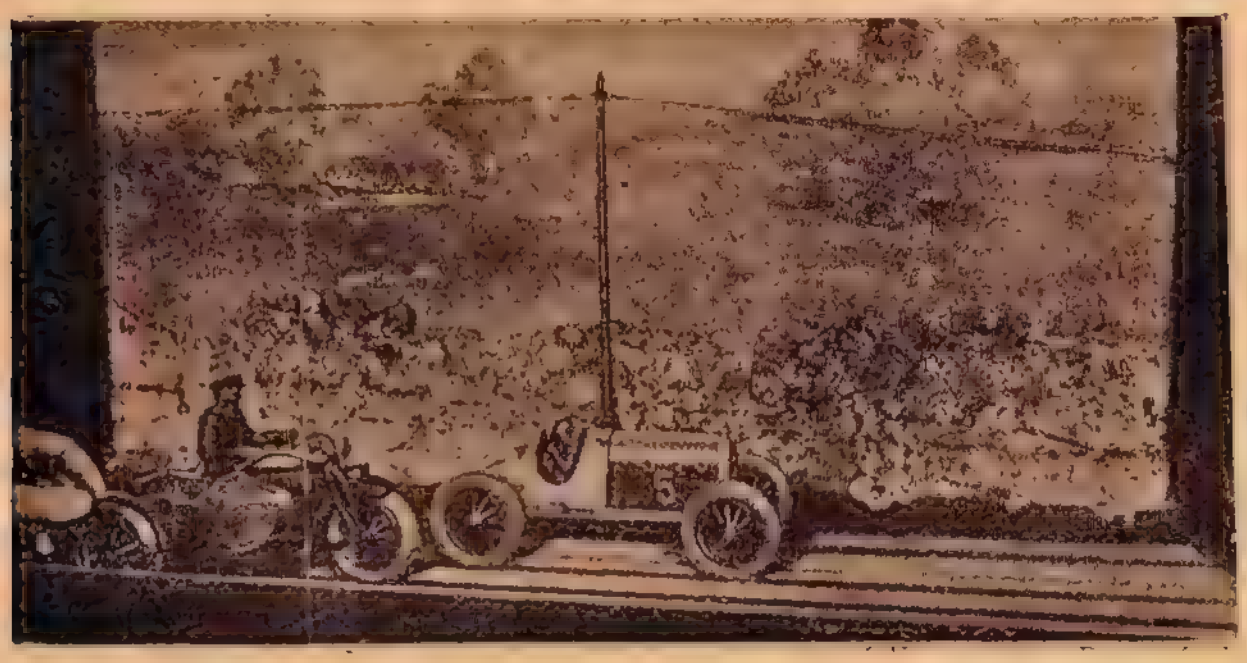

Keza bir kadın görüyorsunuz ki elinde çok ağır çelik ve demir makine parçaları var. Bunlar içleri şişirilmiş pek hafif lastikten başka bir şey değillerdir.

Büyük denizlerde gider gibi gördüğümüz kocaman vaporlar leğen içinde yüzen küçük oyuncaklardır.

Büyük şehir manzaraları hep mukavadan yapılmıştır. Duglas'ın meşhur Bağdat hırsızında havada uçması da resimde görüldüğü gibi bir hiyledir.

Hatta vahşi hayvanlar, dans eden canbazlar birer küçük oyuncak, birer kukladır. Bu oyuncaklar âlemini idare için de büyük mühendisler geceli gündüzlü masa başlarında uğraşıyorlar ve daha ne gibi hileler keşfedeceklerini düşünüyorlar.

Ümütsiz Fecir — Branley'in eseri

Güzel San'atlardan :

Üç Kıymetli Şaheser

Umumî hayat meddi cezri arasında san'at ilhamı ile yükselen eserler ebediyete kadar uzanıp gidiyor. Zamanın tahripkâr eli, kudretsizliğini en ziyade san'atkâr alınlarında ve san'at eserlerinde temas ettiği vakit seziyor. Tarihin başlangıcından bu güne kadar gün geçmemiştir ki vâsi san'at semasına yeni bir şöhretin tırmandığı görülmesin. Yalnız, şurası da unutulmamalıdır ki şan ve şeref kehkeşanı bütün yükselme hamlelerine karşı isyankârdır. Engin ufuklara atılan kanatlar bütün manîleri yenecek bir kuvvet hamlesi taşımadıkca kırılmaya mahkûmdur. Buna, her gün sönüp giden iddiakâr istiydatlar şahittir.

Güzel san'atların en asil bir şûbesi olan resim, asırların topladığı şehkârlarla daima zenginleniyor. Bu şaheserler bir çok memleketlerin müzelerini, bir çok meraklıların salonlarını ve koleksionlarını süsleyor. Biz burada, bunlardan, İngilterede bulunanlardan bazılarına göz gezdireceğiz.

Bu sayfalarda görülen tablolardan «Ümitsiz fecir» Branley'e ait olup Londrada (Iate Galleri) dedir. Bu resimde on dokuzuncu asır san'atının hissiyat ve ihtıraslara hitap eden kuvvetini görürüz, orijinal aesthetic meziyetlerine rasgeliriz. Eserde hiç bir şey mübalağa edilmemiş, teferrüat inceden inceye tahlil edilmemiştir: Burada, fecir zamanı, fakîr bir balıkçı kulübesinin içerisini görüyoruz. Geceden hazırlanmış olan yemek, dokunulmamış masada duruyor. Şamdandaki mumun son ışıkları sönmek üzere. Arasından azgın bir denizin dalgaları görülen pencerenin yanında ev sahibi, yaşlı annesinin dizlerinde uyuyor. İhtiyar kadın da uykuda. Hayatın istırabı, bir kaç fırça darbesiyle canlandırılmış :

Akşam, genç kızın kocası denize açılmış.

Düşes of Dövonşir ve Bebeği — Reynolds'un eseri

Evde: Evvela bütün bir gece devam eden uzun bir intizar; ilkin ümit, sonra ıztırap ve heyecan ve en nihayet ümitsizlik. Acı hakîkat: Artık balıkçı dönmiyecek. Bunu, onlar uyandıkları zaman anlıyacaklar. Bütün bu hisler ressamın kudretli elinden, elim tablo halinde, canlanıyor. San'atkâr Frank Bramley Cornwall'da Newlyn de yaşadığı zaman balıkçı hayatını iyice tetkîk etmiş ve ilhamını oradan almıştır. 6 Mayıs 1857 de Lincolnshire de, Bostonda doğan ressam evvela Lincoln'da tahsil etmiş, sonra İngiltereye dönerek Newlyn mektebine intisap etmiş ve kendisine mukadder olan şöhreti kazanmıştır. Beşerî ve çok muvaffak eserleri vardır. 10 Ağustos 1915 de ölmüştür.

***

«Lady Hamilton haleti mestide.» «Romney tarafından» [Londra National Gallery'de] George Romney, zamanında kadınlar tarafından en çok takdir edilmiş bir ressamdır. Bir çok meşhur hanımlar ona portrelerini yaptırmayı kendileri için en büyük şeref ve muvaffakîyet addetmişlerdir. Romney kadınların gururlarını okşamayı, onların arzu ettikleri meziyetleri onlarda bulmanın yolunu çok iyi biliyordu. Sonra, resmin sahibine benzemesinde büyük muvaffakîyetler elde ediyordu. Bu san'atkâr modellerini esatir ve eski Yunan tarzında giydirir ve öylece resimlerini alırdı.

Asıl ismi Emily Lvon olan Lady Hamilton da kendi takdirkârlarındandı. Onu bazan (Jandark) tarzında tasvir etmiş ve bazan da Bacchus âlemlerinde yaşatmıştır.

Resimde çizgiler ve teferrüata fazla iytina görülmiyor. Fakat fırça darbeleri en muvafık yerlere isabet etmiş en güzel ifadeler yaratmıştır.

***

(Duchess of Devonshire ve Bebeği.) «Reynolds'un eseri» [Duke of Devonshire koleksiyonundadır.) Anne şefkatini canlı bir san'at mahsulü halinde ebedileştiren Reynolds un bu eseri şehkârlar arasında lâyık olduğu mevkii ihraz etmiştir. Reynolds da teferrüat ince ve müşkilpesent bir ihtimama mazhar olmuştur,

Ladi Hamilton — Romney'in eseri

Onun eserlerinde cana yakın bir hususiyet görülür. Ressam bir anne ve çocuk gözüne ancak bu kadar derin ve samîmi bir mâna verebilir.

Bu sayfalara koymak için seçtiğimiz bu eserler zengin bir mevhibenin san'atkâr kalemine nasıl yaratıcı bir kudret verdiğini gösteriyor. Duyupta anlatamadığımız hislerimize esirî kanatlar takan san'atkâr bizim en kıymetli hayat arkadaşımızdır.

İnsanlarmı Galip Gelecek Haşarat mı?

Fen adamlarının tahminine göre dünyada insanlara düşman 400 milyondan fazla haşarat cinsi varmış

Dünyanın yeni bir müverrih ve yeni bir tarihe ihtiyacı var. Bu yeni tarih insanların sıhhatine, servetine, yiyeceğine, rahatına el uzatan milyonlarca haşerata lâyık oldukları mevkii vermeli. Öyle ya, sarı humma ve sıtma sivri sinekleri, çekirgeler, pamuk böcekleri, hayvanat geneleri, tahta kuruları, bütün bu haşeratın beşeriyet tarihçesinde mühim bir yeri olmadığını kim iddia edebilir?

Fen adamlarının tahminine nazaren dünyada 400 milyondan fazla haşerat cinsi var. Bu haşeratın her cinsinin insanlar noktai nazarından ayrı ayrı ehemmiyetleri var. Bunların hepsi kürrei arzın mahdut yiyecek mevcudu için insanların yaman ve biaman rakıpleridir. Bu cidalde insanın mı haşeratın mı galip geleceğini, kürreye neticede kimin tevarüs edeceğini tâyin edecek şey, hangi mahlûkun gündelik rızkını têminde daha ehil olduğudur.

Böceklerin teksir kabiliyetini göz önüne getirince istikbalde biz insanların bakası hususunda şüphelenmeğe hakkımız olur. Meselâ, minicik yeşil bir böcek olan lâhana bitini göz önüne getirin. Muvaffık şerait dahilinde bu böcekler bir senede 30 nesil yetiştirebiliyorlar. Bir dişi böcek meselâ 1 nisanda yumurtlarsa Ağustosun ortasında 12 neslin ceddi bulunabilir. Bir nesilde 41 fert meydana çıkardığına nazaren, bu bir tek anneden doğan yavruların hepsi yaşasalar Ağustosun ortalarında adetleri 560 küsür katrilyona baliğ olurdu! Bu böceklerin sıkleti kürrenin üstünde yaşayan bütün insanların sıklet mecmuunun sekiz misline muadil gelirdi!

Bu misal küçücük bir anne bitin dört buçuk ay gibi kısa bir müddet zarfında bol gıda ve düşmansızlık şeraiti altında neler yapabileceğini sarih bir surette gösteriyor. Aynı zamanda bu mahlûkların, bilhassa tırtıl, kurt devrelerinde ne müthiş bir iştahaları olduğunu unutmamalıyız. Tırtılların yegâne vazifeleri yemek ve büyümek olduğu içindir ki âdi bir pervanenin tırtılı, 56 gün zarfında kendi aslî sıkletinin 86,000 misli ağırlıkta yiyecek yiyor! Bu adetler insanın tüylerini ürpertmeğe kâfi değil mi?

Fakat, bu hakîkatlara rağmen insan ve haşerat arasındaki müvazene bugüne kadar têmin edilebilmiştir, öyle ki böcek, bügüne kadar, haşerat salgını vak'alarını istisna edersek, beşerî rakibini tamamile gıdasız bırakmamıştır.

Neticede kim galip gelecek? Eğer en ehil olan yaşayacak dersek bu söz böceklerin lehine olur. Çünkü onlarda, biz insanlarda olmıyan, açlığa, soğuğa karşı harikûlade bir tahammül kabiliyeti vardır. Bir cins tahta kurulariyle yapılan tecrübelerde bir böceğin tamamiyle gıdasız, yalnız kendi vücudunun değişen kabuklarını yemek suretiyle bir kaç ay yaşayabildiği görülmüştür.

Sonra, meselâ hamam böcekleri insanlrrdan bir milyon sene evvel dünyaya gelmiştir, demek ki insanların ademe karışmasından bir milyon sene sonra da mevcut bulunmalarının ihtimali var. Hamam böceği kürrenin kömür devrinde yaşamağa başladı. Gayet uysal bir mahlûk olduğundan ilk yuvası olan Asyayı gemilerle terkedip Holandaya seyahat etti. Ondan sonra da Avropanın her tarafını benimsedi. Sıcak ıklimleri tercih ettiği halde Saplandalılar arasında bile bulunuyor ve zavallıların kış için hazırladıkları kuru balıkların çoğunu yok ediyorlar.

Fakat Brezilyadaki hamam böcekleri daha da acaip: Buraya giden bir seyyah bir çok çocukların güzelin uzun kirpiklerinin hamam böcekleri tarafından fena halde kırpıldığını naklediyor. Aynı böcekler çocukların ayak parmaklarının tırnaklarına da musallat oluyorlarmış; fakat henüz hücumlarını büyüklere teşmil etmemişler.

Hamam böcekleri gibi bir çok başka haşerat da dünyanın bir tarafından öbür tarafına hicret edip duruyor. İnsanlar haşeratı tenkil usüllerini asrîleştirdikçe ha-

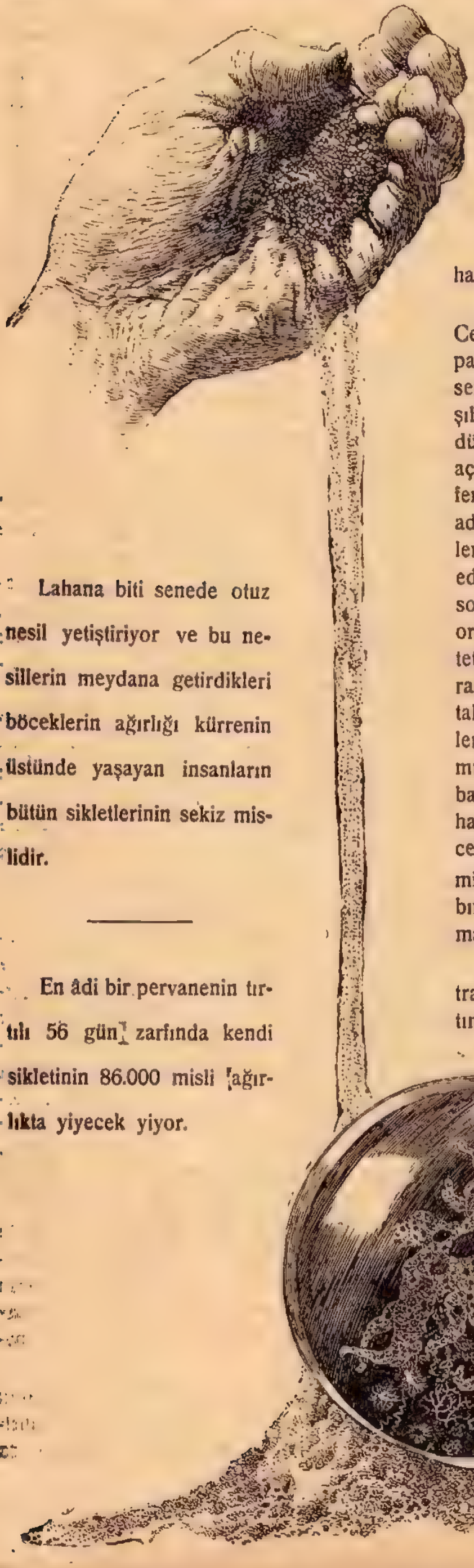

Lahana biti senede otuz nesil yetiştiriyor ve bu nesillerin meydana getirdikleri böceklerin ağırlığı kürrenin üstünde yaşayan insanların bütün sikletlerinin sekiz mislidir.

En âdi bir pervanenin tırtılı 56 gün zarfında kendi sikletinin 86.000 misli ağırlıkta yiyecek yiyor.

şeratın da hicret usülleri gittikçe asrîleşiyor. Meselâ, bir kaç ıklim dolaşan bir tayyareci geri dönerken o memleketlerin yalnız hatıralarını taşımıyor; aynı zamanda yeni yeni bir takım böcek yumurtalarını da beraberinde getiriyor. Halbuki bir tek dişi böcek — hatta bir tek yumurta bile — yeni bir afetin başlamasına sebep olabilir.

İşin asıl fena ciheti şu ki böyle başka diyarlardan gelen haşerat yaşadıkları ıklim ve memleketlerde bulunan tabiî düşmanlarını da geride bırakıyorlar ve bol gıda bulunca zihne hayret verecek bir sür'atle çoğalıyorlar.

Meselâ, geçen asrın sonlarına doğru, Cemahiri Müttehidenin Cenubunda Kalifornya eyaletindeki limon ve portakal ağaçlarına pamuğa benzeyen yeni bir böcek ariz olmuş ve pek mühim bir servet menbai olan koca bir sanayii tamamiyle mahvedeceği anlaşılmıştır. Bunun üzerine, tabiî, portakal tüccarları büyük bir telâşa düşmüşler ve ziraat nazaretinin böceklere karşı şiddetli bir cidal açmasına sebep olmuşlar. Bir seneden fazla süren bu cidal haşerat fenninin en parlak zaferlerinden biriyle neticelenmiştir. Fakat fen adamları bu neticeyi elde edinciye kadar pek çok zâhmet çekmişler. Evvelâ böceğin asıl vatanı taharri edilmiş ve izleri tâkip edile edile Avustralyadan geldiği anlaşılmıştır. Bunu tespit ettikten sonra meşhur bir haşerat mütehassısı Avustralyaya gönderilmiş ve orada bu böceklerin âdetlerini, gıdalarını, bilhassa düşmanlarını tetkik etmeğe mêmur edilmiştir. Uzun tetkik ve tecrübelerden sonra mütehassıs küçük bir hamam böceğinin bu haşeratı kemali iştaha ve sür'atla yok ettiğini görmüş; bin müşkülatla hamam böceklerinden birkaç nümuneyi canlı olarak hattıüstüvadan geçirmeğe muvaffak olmuş, Amerikaya getirmiş. Bu misafir böcekler afete kurban olmuş bir portakal ağacının üstüne salıverildiği zaman mütehassısın koltuklarını kabartacak bir netice elde edilmiş. Hamam böcekleri muzir haşeratın üstüne öyle bir şevk ile atılmışlar ki mesele misafirleri izaz ve ikram ederek çabuk tekessür etmelerinin esbabını têminden ibaret kalmış. Böylelikle koca bir sanayi heder olmaktan kurtarılmış.

Bir başka sefer Hawai adalarında şeker kamışlarına yine Avustralyadan bir kurt ariz olmuş ve yine kurtun tabiî düşmanı araştırılarak bulunmuş ve şeker mahsulunun tamamiyle mahvolmasına mani' olunmuş.

Halbuki her mücadele bunlar gibi her zaman bizim galebemizle neticelenmiyor. Meselâ, Amerikada kestane ağaçlarına musallat olan böceğin imha çaresi kabil değil bulunamadığından kestane ağaçlarının yavaş yavaş çürüyüp gitmesini seyretmekten başka çare kalmamıştır.

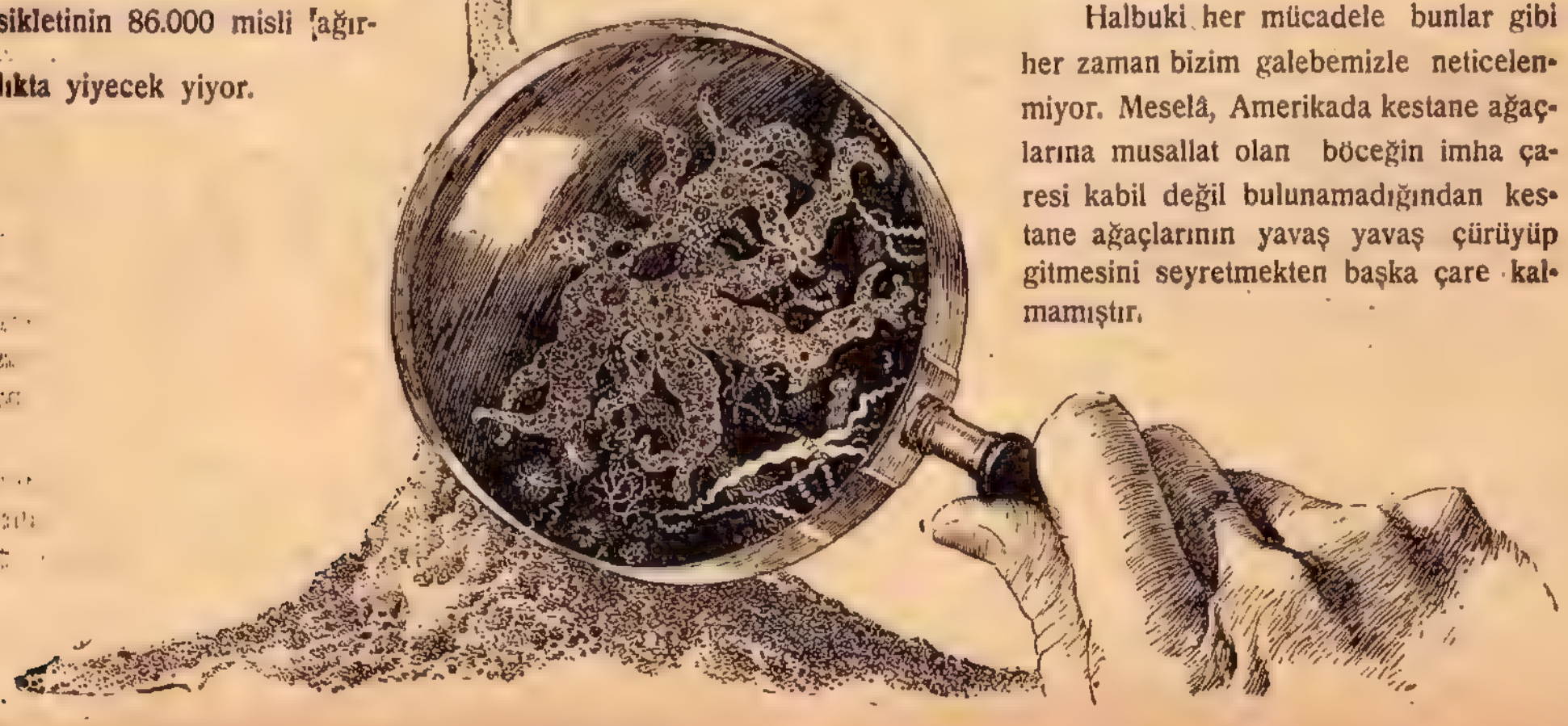

Bundan başka, mısır fidanlarına âriz olan diğer bir böceğin imhası için geçen sene 10 milyon dolar sarfedildiği halde bu afetin mazarratına pek cüz'î bir nispette mani' olunabilinmiştir. Bu böcek yavaş yavaş bütün mısır havalisine sokuluyor; bizde her sene bu müstebide birkaç yüz milyon kilo mısır nisbetinde öşür vererek hükmüne baş eğmeğe mecbur kalıyoruz. Bu böcek ariz olduğu memleketlerin hiç birinde daha imha edilememiştir.

1929 senesinin iptidasında Florida da Bahrisefit yemiş sineğinin bir kaç portakal ve limon ağacına ariz olduğu görülmüş. Bir mevsim içinde birçok portakal tüccarlarının mahsulünü yok etmiş. Ziraat nazareti meclisi meb'usandan 4 milyon dolar tahsisat alarak yine mücadeleye başlamış. Bir taraftan sineğin hangi yemişlerin içine tercihen yumurtalarını bıraktığı araştırılmış; diğer taraftan sineğin imhası için kullanılan zehirli pekmezin ağaçlara zarar vermeden böcekleri öldürecek nisbette terkibinin ne olduğu tecrübe edilmiş; bir taraftan da afetin başka sahalara intişarına mani olmak için tedabir ittihaz edilmiş. Böceğin şayanı teessüf bir bitarafı ile hemen her yemişin yumurtalarına ve yavru kurtlarına muvafık bulduğu anlaşılınca bahçe sahipleri için pek; ağır ve müşkil olan bir kanun tatbik edilmiş: Bu böceğin bulunduğu noktanın etrafında bir mil mesafe dahilinde böceğin yumurtalarına elverişli yemişlerin kemale ermelerine meydan verilmeden kâmilen imha edilmesi ve aynı saha dahilinde olgun ve sevkedilmeğe hazır kurtlu veya kurtsuz yemişlerin kâfesinin de sevkedilmiyip yerlerinde imha edilmesi tâmim edilmiştir. Ayaletin her tarafına, yeni keşfedilen dibi gaz ile kaplı "tuzaklar" koyup, bu tuzakların içinde bulunan sinek adedinden hem böceğin miktarını hem de nerelere kadar sokulduğunu tâyin etmek kabil oluyormuş. Öyle ki, tuzakların birisi yeni bir havalide bir tek sinek bile gösterse civardaki bahçe sahipleri; kurtlu kurtsuz, yemiş mahsullarının gözleri önünde imha edildiğini seyretmege mecbur oluyormuş. Mevcut tahsisatla bahçe sahiplerine tazminat da verilmediği için günün birinde bir çok banka birden iflas etmiş!

Bütün bunlar neden? Çünkü küçücük, gümüş ve siyah sırtlı, sarı karınlı, rengârenk kanatlı güzel bir sinek portakal ve limon, şeftali ve kayısı yemişlerini yavruları için muvaffak gıda addetmiş! Bugün, gece gündüz devam eden bir cidaldan sonra ve bir çok fen adamlarının himmeti ile, gelecek sene mahsulünün kurtarıldığı ümit ediliyor. 2 milyar dolarlık koca bir sanayi erbabının gözleri ufacık bir sineğin kaprislerine dikilmiş, ümitlerini onun hareketlerine bağlamış bekliyor.

İşte, biz insanlar, böyle, —düşmana karşı daima müteyakkız bulunmağa, durup dinlenmeğe hak kazanmıyoruz. Biz de mütemadiyen bu küçücük fakat müthiş düşmanlara karşı tertibat almak daima hazırlıklı bulunmak, daima para sarfetmek mecburiyetindeyiz.

Bunları göz önünde tutarak bir de kendi memleketimizde her sene incir, üzüm, pamuk mahsûllarını tehdit eden, bâzı seneler de bunları mahveden böcekleri daima korkunç bir heyulâ gibi zihinlerden ayrılmıyan çekirge tahribatını, hayvan sürülerine bir defa musallat olunca kasırga gibi hepsini devren haşeratı, bütün bunları da hesaba katarsak, demin söze başlarken söylediğimiz gibi, bu mini mini mahlûkların kemire kemire kendilerine beşerin tarihinde bir yol açtıklarını, belki de ona bugünkü şeklini vermeğe yardım ettiklerini inkâr edebilir miyiz?

Hazır Olun!

Bu sene kış az olduğu için yazın sivri sinek ve tahta kurusu çok olacak diyorlar. Bu sıhhat için tehlikeli haşerat ile mücadele için *Flida Hasan* ile şimdiden hazırlanınız.

Asrî Binalar

Taş ve tahtanın yerini artık çelik, çimento ve cam almıştır.

Bu sahifede gördüğünüz bina resimleri gittikçe adetleri çoğalan yeni ve asrî miymari usullerine göre yapılmışlar dır. Yukarda ve ortadaki resim Almanyanın ilk Reisi Cumhuru şerefine izafeten yapılmış ilk asrî şekilde bina dır. Yine yukarda ve sağdaki ince uzun bina tamamen çimentodan yapılmış Fransada bir kilisedir.

Soldaki muazzam bina 43 milyon liraya mal olmuş *Şikago* nun tiyatro ve opera binası. Alttaki resim ise Fransada Pigal tiyatrosunun tatlı renkler aksettiren tertibatlı methalidir.

Nisan ayında ne yapmalı?

Geçen ayki nushamızda ve aile bahçesi sahifesinde Mart ayına ait bahçe işlerinden bahsetmiştik.

Bu ay da, Nisan zarfında yapılacak sebze, çiçek bahçesinde yapılacak işlerinden bahsediyoruz.

Sebze bahçesi

Bu ayda souktan artık pek o kadar korkulmayacağı için sebze bahçemizde her nevi' sebze tohumu ve fideleri dikebiliriz.

Mesela: yerelması, patlican, kereviz, karnabahar, lahana, bamye, mercimek, pancar, havuç, maydanoz, ıspanak, semiz otu, kavun, karpuz, biber, nohut, turp, bezelye, taze sovan, pırasa, salata gibi sebzeler, hatta bahçemizin İodos tarafına yer fasulyası ve mısır dikebiliriz.

Çiçek bahçesi

Mart ayında, ilk baharı karşılamak için yapılacak bahçe tanziminden bahsetmiştik. Nisan ayında da yine bahçemizin tanzim ve tezyini ameliyesine devam ve ikmal ederiz. Bu ayda çayırlar biçilip tarlalar bellenmeli, ilk bahar çiçekleri dikilmelidir. Ayın nihayetine doğru havalar müsait giderse Tesbih ve Dahliya çiçeklerinin soğanlarını yerlerine dikmeli. Nisanda kalem aşısına devam olunur. Yaprak aşısı yapılmış fidanların aşıdan aşağı kısmından fışkıran domurcuklar koparılır. Her nevi' çelik aşısı ve yaprağını dökmiyen ağaçlardan daldırma yapılır.

Kökü yerli çiçeklerle karanfiller, krizantemler köklerinden ayrılıp çoğaltılır. Bu ayda, çiçek yetiştirmek için artık yastıklara lüzum olmadığı gibi doğrudan doğruya bahçeye dikilecek çiçek fidanları da o kadar çok değildir.

Yalnız Mart ayında tarlalara ilk bahar çiçekleri dikilmemiş ise çelik olarak Pitonya, Begonya, Kasım çiçeği, Mine, Aslan ağzı, ve kökten ayırmak suretiyle de Çan çiçeği, Floksina, Veronika dikildiği gibi Martta ekilip kemale ermiş olan Kına çiçeği, Horoz ibiği, Kasım patı, Tesbih çiçeği gibi yazlık çiçek fidanları yastıklardan çıkarılıp yerlerine konur.

Limonluklar

Nisanda artık havalar sıcak olmıya başladığından limonluklarda soba yakmıya lüzum yoktur. Ara sıra limonlukların pençereleri açılıp havalandırılır. Çiçeklere bolca su verilir, saksılar sık olarak güneşe çıkarılır. Muhtelif çiçeklere cam altında çelik yapılmasına ve saksıların topraklarının değiştirilmesine devam olunur.

Güzel ve kullanışlı Evler

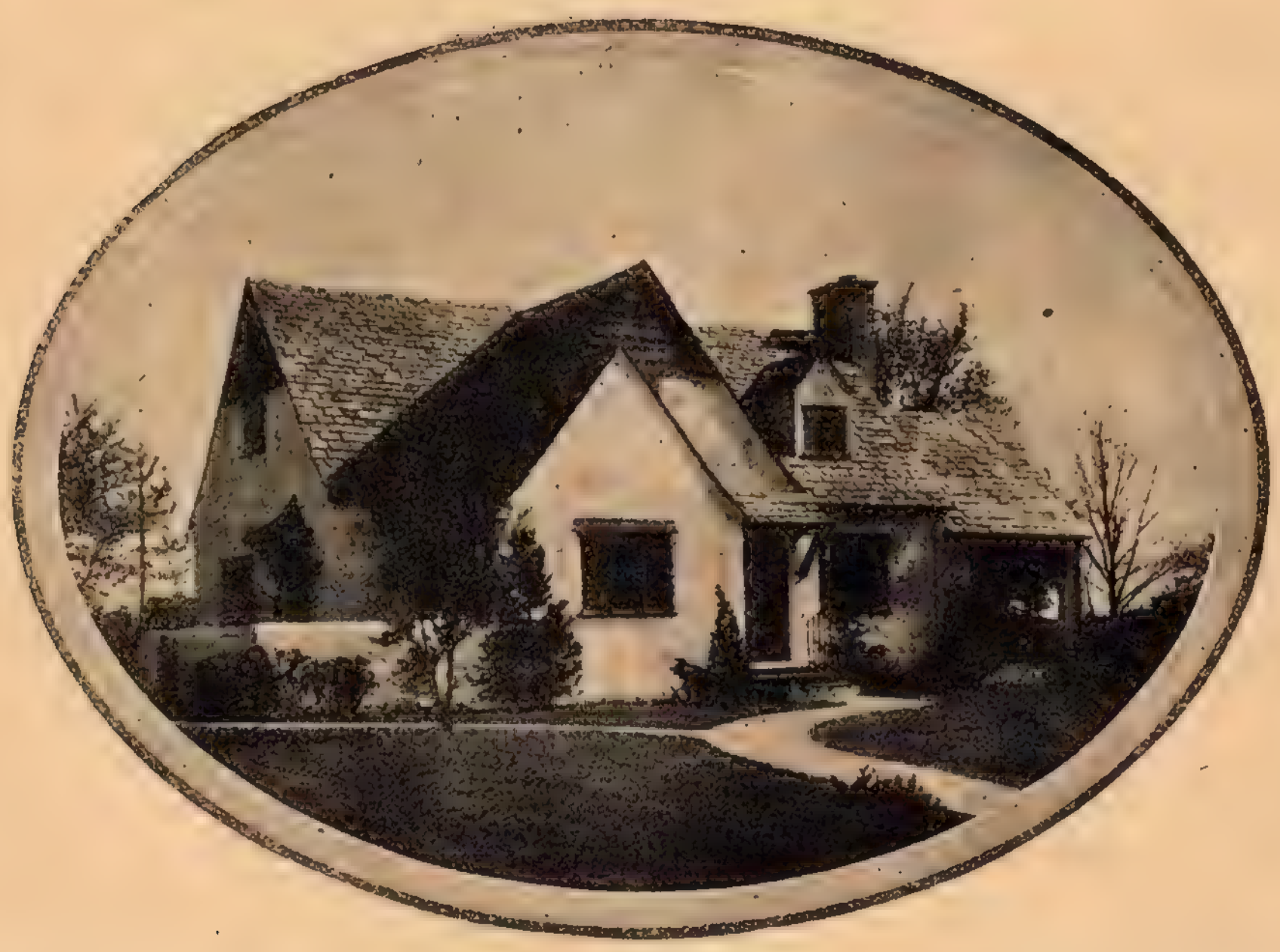

Mutfağı, yatak ve yemek odaları kullanış itibariyle hususiyet gösteren iki katlı güzel bir ev ve planı.

Bu ev planının bilhassa iki hususiyetini nazarı dikkatinize arzediyoruz. Biri mutfağın önündeki bahçenin duvarla çevrilmiş olmasıdır. Ne kadar dikkat edilirse edilsin mutfak kapısının önünü temiz ve güzel tutabilen az ev hanımı vardır. Bu halden dolayı yüzümüzün yerlere geçtiği zamanları hepimiz hatırlarız. Taş duvar çevirmeği pahalı veya başka suretle mahzurlu buluyorsanız, taflan veya bibernum gibi yaprakları sık ve yaz kış yeşil olan bir fidanla çit örmek de kabildir.

Evin ikinci hususiyeti alt katta bir yatak odasının oluşudur. Evde küçük çocuk veya sık sık hastalanan bir kimse varsa ev hanımının hem onun yatak odasına hem de mutfak ve oturma odasına yakın olmak mecburiyeti vardır; bu itibarla aşağı katta bir yatak odasının mevcudiyeti çok rahat olur.

Evin kapısından bir dehlize giriliyor. Bunun sağ tarafında, şömineli büyük bir oturma odası var. Buradan üstü kapalı bir verandaya geçiliyor. Oturma odasının eb'adı 4.20×6.00, verandanınki 3.60×4.20 metrodur. Dehlizin sol tarafında 3.90×4.20 metro eb'adında bir yemek odası var. İstenilirse hiç sofadan geçmeden mutfağa gitmek

Yavrunuzun gürbüz olmasını istemez misiniz?

Hasan Kuvet Şurubu

İçiriniz. Bu şurup, büyük küçük, yaşayan her insan için hayat, sıhhat ve kuvettir. Kansızlık, romatizma, verem, kemik ve göğüs hastalıklarına karşı koyduğunu bütün **Doktorlar** tastik ederler.

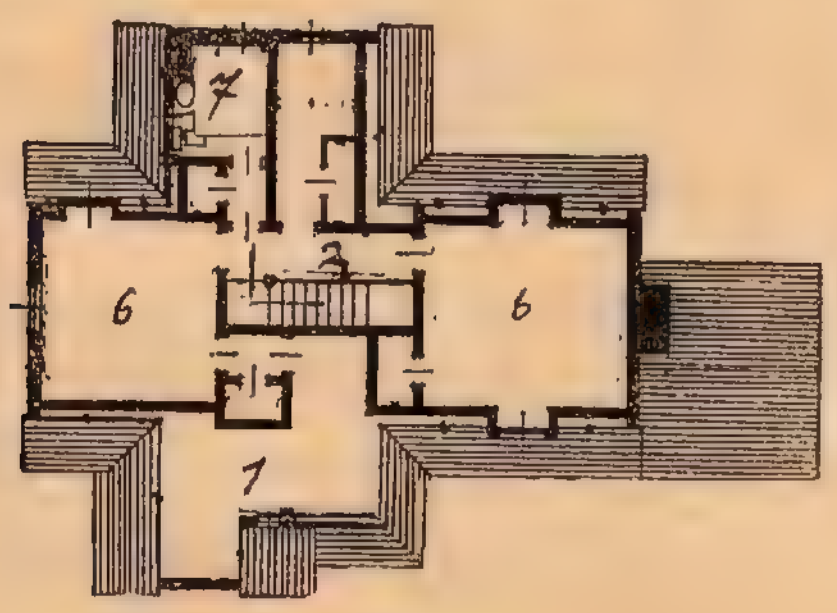

Birinci kat planı

için odada daha bir kapı vardır. Mutfak 2.70×4.20 metrodur. Yandaki mutfak bahçesinden eve girmek için ayrıca daha bir methal vardır.

Mutfağın sofaya açılan kapısının sağ tarafında bir yerli dolap vardır. Sofanın karşı cephesinde, merdivenin sol tarafından alt kattaki yatak odasına girilir. Bu oda 3.90×4.80 metrodur. Yatak odasının içinden banyo odasına girilir. Odanın sol duvarının içine büyük ve yerli bir elbise, bir de tuvalet dolabı yapılmıştır.

Sofadaki merdivenden ikinci kata çıkınca sağ tarafta 3.80×4.20, sol tarafta 3.60×3.80 metro eb'adında iki yatak odası vardır. Bu odaların her ikisinin de içinde ve yukarı kat banyo odasının yanında yerli dolaplar yapılmıştır.

Yemek odasının üstüne ve yukarıdaki banyo odasının sağına tesadüf eden çok meyilli dam altları çatı arası gibi kullanılır.

PLANLARIN TÂRİFİ

1.— Sofa.
2.— Oturma odası.
3.— Veranda.
4.— Yemek odası.
5.— Mutfak.
6.— Yatak odası.
7.— Banyo.
8.— Sandık odası.

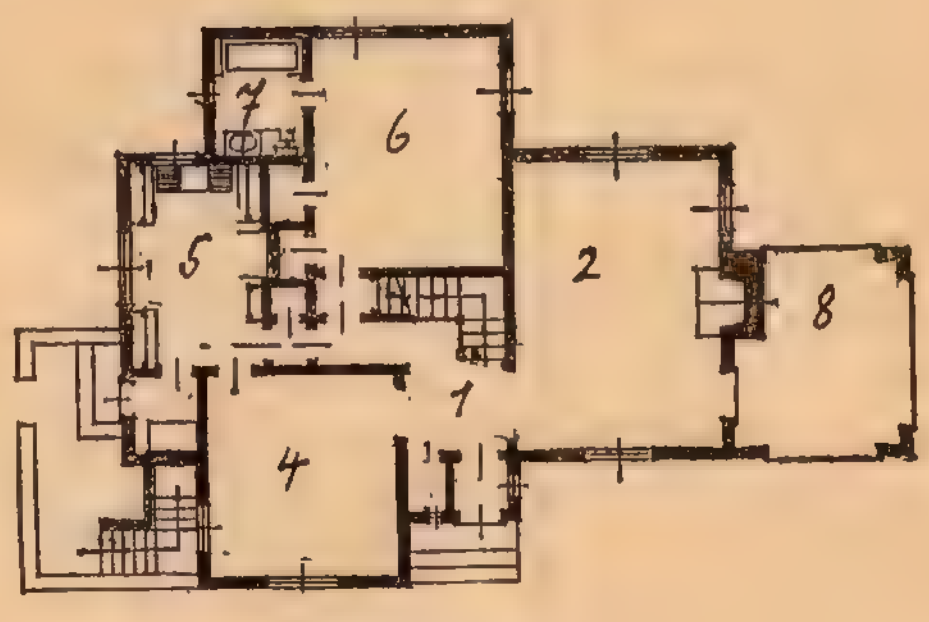

İkinci kat planı

Sıhhat ve hayatın yegâne ilacı

Dantos Diş Macunudur!

Dişlere ebedi hayat verir, inci gibi beyazlatır, çürümekten korur. Diş etlerini kuvetlendirir. Diş ağrı ve nezlelerine, ağızdan gelecek her türlü hastalıklara mani' olur. **Dantos** diş mâcunu yalnız memleketimizde değil, Avropada da şöhret almıştır. Altın madalya, nişan, takdirnameler birinciliğini ispat eder. **Hasan ecza deposu** nda yirmi Kuruşa satılır.

ÇOCUK BAKIMI

Küçük Bebeklerin İdmanı

Kaç aydır büyücek çocukların mânevî terbiyeleri ile uğraştık ve küçücük çocukların maddî neşvünümasını ihmal etmeğe mecbur olduk. Fakat çocukluğun bu en küçük yaşlara tesadüf eden devrini uzun zaman göz önünden ayırmağa gelmez, çünkü sağlam bir vücut yetiştiremedikse mânevî terbiyeden bir netice beklemeğe hakkımız olmaz. Binaenaleyh yine bu en mühim devre dönüyoruz.

Garip bir zihniyetle küçücük bebeklerin idmanını tabiatın têmin ettiğine zahip oluyoruz. Eğer çocukları doğdukları günden itibaren tabiî şerait içinde bırakabilseydik bu, belki, doğru olurdu. Halbuki bu günkü medeniyet iycabı çocuğu tabiatin hiç hesaba katmadığı bin bir türlü elbiselere, çeşit çeşit beşiklere sokuyoruz, sonra, onlara lâzım olan idman için tabiata güveniyoruz; bu garip bir mantıksızlık.

Bugün çocuk doktorları büyüklere olduğu gibi küçücük bebeklere de bir takım idman hareketleri tavsiye ediyorlar. Evvelâ, her küçük çocuk annesi çocuğun gündelik programında hiç değilse on dakîka çocuğun çırıl çıplak olarak, hava cereyanlarından uzak yüksekçe bir yerde, meselâ bir karyola üstünde, ne çok sıcak ne de çok soğuk olmıyan bir odada serbesçe hareket edebileceği, kollarını bacaklarını istediği gibi oraya buraya fırlatacağı bir fasıla ayırmalı. Böyle gelişi güzel hareketlerden mâda bir de usûl dairesinde idman hareketleri yaptırılırsa çok daha fazla faide görülür. Basit adelî hareketler adelî, asabî, dımağî şebekelerin her birini birine raptetmeğe, aralarında mütabakat ihdas etmeğe, bunları kontrol altında bulundurmağa yarıyor. Bunlardan başka daha derin teneffüse ve daha seri' kan cevelânına da sebep oluyor.

Fakat her iyi şeyin olduğu gibi idmanın da mühim bir «fakat»ı var. Tecrübesiz anneler elinde nazik çocuk kemikleri burgulabileceği gibi, ifrata vardırılan idmanın da faide değil mazarrat tevlit edeceği unutulmamalıdır. *Fazla idman çocuk için zararlıdır. Hiç bir hareketi 4 ilâ 6 defadan fazla tekrar etmemeli. Her hangi bir harekete karşı çocuk tarafından —hafif de olsa— bir mümanaat hissedilirse zorlamamalı, hemen yaptırmaktan vaz geçmeli.*

Tabii küçücük çocuklar için en basit hareketler en iyileridir. Sıhhatli, gürbüz bir çocuğa iki veya üç aylık iken idmanlara başlatmak erken sayılmaz. Şu bir kaç tavsiye belki annelere yardım eder:

İdman zamanının çocuğun zihninde daima neş'eli bir zaman olarak kalmasına çalışmalı. Çocuğun vücudu hareketlerden başlanacağı için çocuk da idmana başlar başlamaz eğlenceli bir şeyi tâkip edeceğini ezberler, bu saatleri sevinçle karşılar.

İdman saatlerinde odanın havası ılık, fakat temiz olmalı. Fazla sıcak bir oda ne büyükler için ne de küçükler için iyidir.

Çocuğu tutmak iycap ettiği zaman daima iki mafsal arasından tutmalı. Meselâ kolu bi-

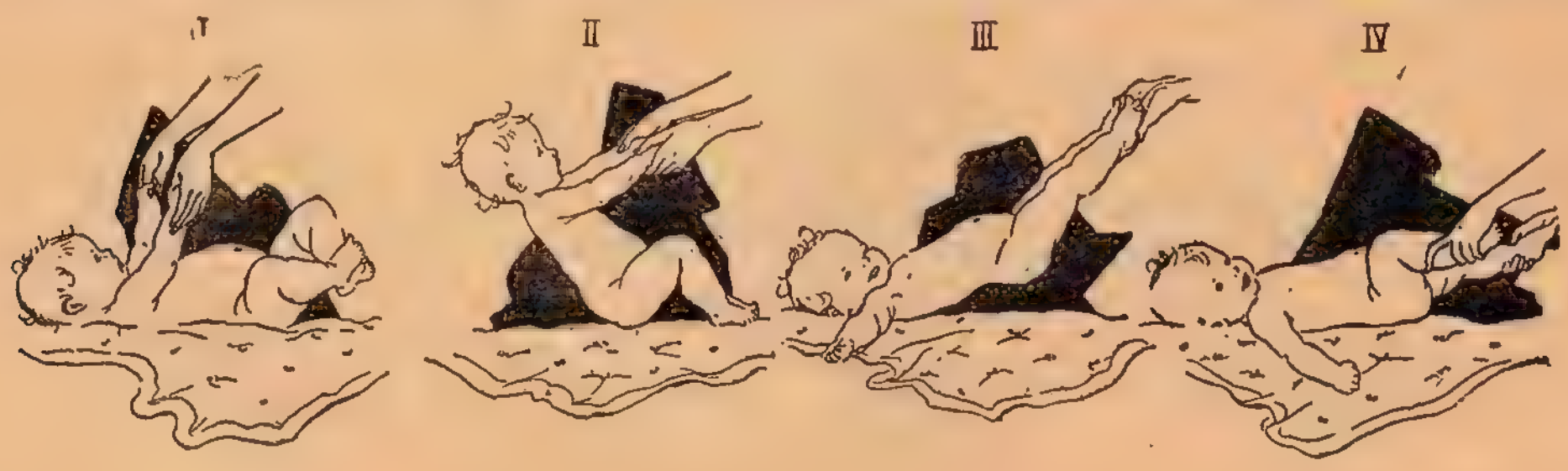

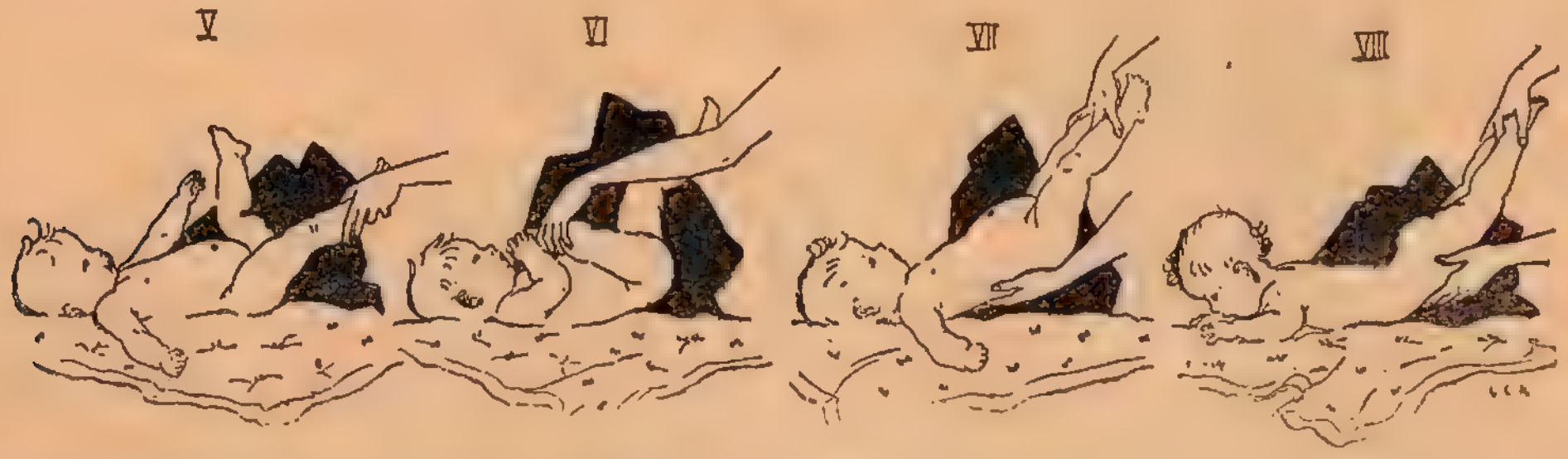

lek ile dirsek arasından, bacağı dizkapağı ile kalça arasından tutmalı ki ağırlık bir tek tarafa yüklenmesin.

İdman zamanlarında annenin iki kat eğilmesine mâni olmak için bir masanın üstüne bir yorgan yayıp çocuğu çıplak olarak yorganın üstüne yatırmak iyi olur. İdman için en muvafık zaman banyodan evvelki on dakîkadır. Büyüklerin jimnastiğinde olduğu gibi hareketlere baş tarafından başlıyarak tedricen aşağıya doğru inmek iyidir.

I— Çocuk arka üstü yatar. Anne iki elinin de başparmaklarını çocuğa tutturur ve diğer parmakları ile çocuğun kolunu destekler. Sonra kolları çocuğun başının iki yanına uzatır. İlk seferleri kolların gergin ve düz uzanmasına çalışmaz, sonraları, çok tedricî bir surette hem daha sur'atle hem de daha gergin olarak uzattırır. Aynı şeyi yanlara doğru tekrar ettirir. Bu hareket hem kol ve omuz adeleleri için bir idmandır hem de güğsü kuvvetlendirir.

Her hareket basit bir makam söylenerek tekrar edilirse hem çocuk daha çok eğlenir hem de —ne kadar küçük yaştan başlansa o kadar iyi olur— vezinli harekete alışmış olur.

II— Çocuk arka üstü yatar. Annesi çocuğun ellerini tutarak yavaş yavaş oturur vaziyete getirir, sonra yine yavaş yavaş yatırır. Bu, çocuğu erken oturmağa teşvik etmek için değildir. Bilâkis, çocuğu yastıklarla bile oturtmak iyi bir şey değildir. Bu ekzersizi yaptığı zamanlardan mâda kendi kendisini çekip oturabilinciye kadar daima ya yan üstü ya arka üstü yatmalıdır. Çocuk ne oturmağa ne de yürümeğe teşvik edilmemelidir.

III— Bacakları serbest olan her hangi sıhhatli bir çocuk kemali şevk ve neş'e ile tekme atar durur. Avuçlarla çocuğun ayaklarının altına hafifçe dayanarak tekmeletmek hevesini uyandırmalı. Bu hareket hem çocuğun bacak adelelerini kuvvetlendirir, hem de çocuğu çok sevindirir, çünkü vücudunu masadan kaldırıncıya kadar iter.

IV— Çocuk yine arka üstü. Anne bacakları birer birer alarak kıvırır, taki dizkapağı kalçaya değsin, sonra tekrar uzatır. Bu, münkabiz çocuklar için gayet faydalı bir idmandır.

V— Çocuk yine arka üstü. Anne çocuğun ayak bileklerinden hafifçe tutarak bacağı sağa sola yavaş yavaş çevirir. Çocuk buna mümanaat ederse hemen vaz geçmeli.

VI— Bâzı çocuklar kendi kendilerine ayaklarını bulur ağızlarına götürür. Kimisi de hiç bulamazlar. Anne ayak bileklerinin üstünden tutarak —çocuk mümanaat etmezse— bacağı yukarı doğru kaldırır taki ayak parmakları buruna değsin. Çocuk bu harekete bayılır.

VII— Çocuk yine arka üstü. Annenin sol eli, işaret parmağı kürek kemiklerinin arasına gelmek şartiyle, çocuğun arkasında. Sağ eli ile bacakları bileklerin üstünden tutarak çocuğun vücudu masadan kalkıncıya kadar. Vücudu yukarı doğru kaldırır. Bu, amudu fıkarî için iyi bir idmandır.

VIII— Çocuk yüz üstü yatarak VII nin tamamiyle aksi bir hareket yapılır. Anne sol elini kalçaların arasına koyar, parmaklariyle karnı destekler. Sağ eli ile de VII deki gibi çocuğun bacaklarından tutup yukarı doğru kaldırır. Bacakları hemen amudî bir vaziyete getirir. Bu harekete alışınca vücut kaldırıldıktan sonra biraz sağa biraz sola doğru döndürebilinir. Bu, çocuğun ileride yuvarlanma hareketlerini iyi yapmasını têmin eder.

EL İŞLERİ

Kaneviça Uzerine İşlenmiş Güzel bir El Çantası

Kaneviça üzerine işlenmiş el çantalarının pek moda olduğunu söylemeğe lüzum yoktur. Çünkü herkesin elinde bir tane var, fakat çanta var çantacık var. Herkesin tatbik ettiği bir modanın müptezel görünmesi pek kolaydır. «Muhitin» bu ay dercettiği çanta örneği, renklerinin imtizacı ve işleniş tarzı itibariyle bir çok çanta içinde mümtazlığı ile göze çarpar.

Çantayı yapmak için malzeme: Kaneviça, merinos yünü, pas rengi, vişne çürüğü, bet renk, ceviz rengi, gri kapamak sustası.

İğneye iki kat yün geçirin, ve dörder delik olarak atlama iğne ile târifteki örnek ve renklere göre kaneviçayı doldurun.

Çantanın zemini, yâni enine olan çizgiler tedricen değişen gri ve bej renkleridir. Resimdeki enine koyu çizgiler gridir, ondan sonra iki sıra ceviz rengi iki sıra bet renk sonra ceviz rengi daha sonra iki sıra gri üç köşelerin dördü vişne çürüğü ve üçü pas rengidir.

Bu çantanın yalnız bir tarafıdır. Enine katlanınca çantanın her iki tarafını teşkil edecek büyüklükte bir kaneviçanın üzerine resimdeki örneği iki defa tekrar edin, öyle ki katlanınca çantanın her iki tarafı ayni olsun.

İşlenmiş kaneviçanın içine podösüet taklidi veya ipekli bir astar koyun. Çantanın ağzına, astarla işlenmiş kaneviça arasına sustayı dikin. Bunun da ucuna kullandığımız yünlerin hepsini karıştırarak küçük bir püskül yapıp takın.

İşleme İşleri

Güzel bir Rişölyö örneği ile tepsi örtüsü, şömendötabl, tabak altı nasıl yapılır?

Derç ettiğimiz rişölyö örneğiyle tepsi örtüsü şömendötabl ve tabak altları yapılabilir.

Resimdeki işleniş târifinden de görüleceği vechile rişölyö ilik yapar gibi değil, bir kat iplik atarak üstü sarılacaktır. İşlenip bittikten sonra delik olan yerler kesilecektir. Yuvarlağın içindeki deliksiz işlerin altı doldurulup üstü işlenecektir Örtülerin etrafını küçük bir kroşe veya piko ile bitirirseniz zarif olur.

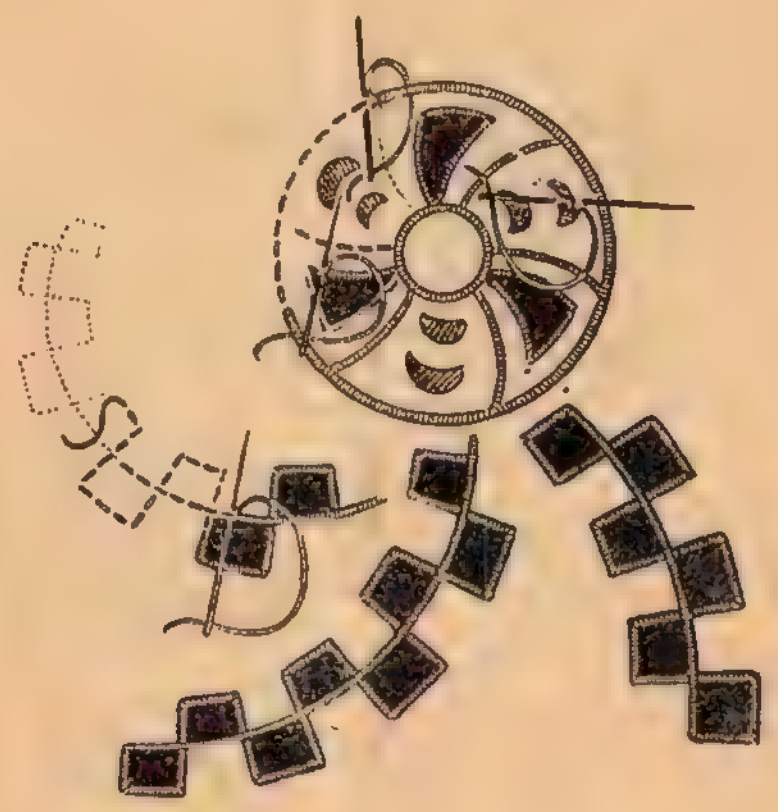

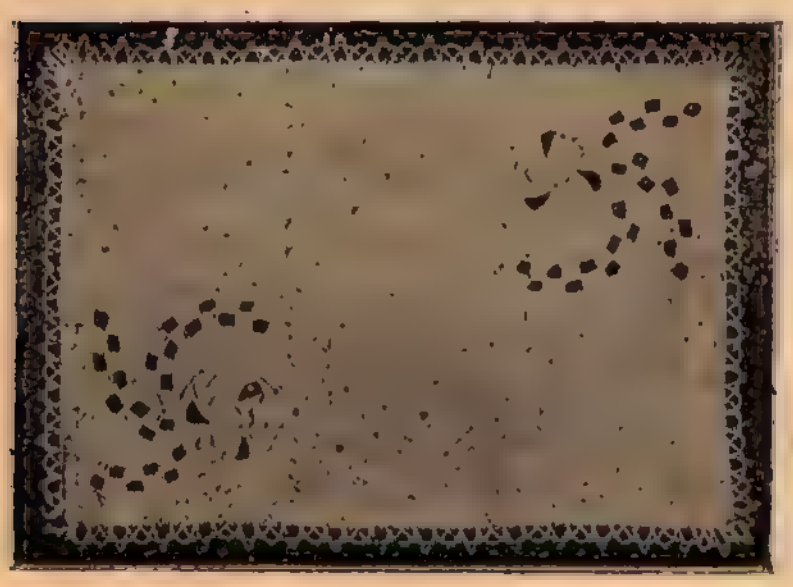

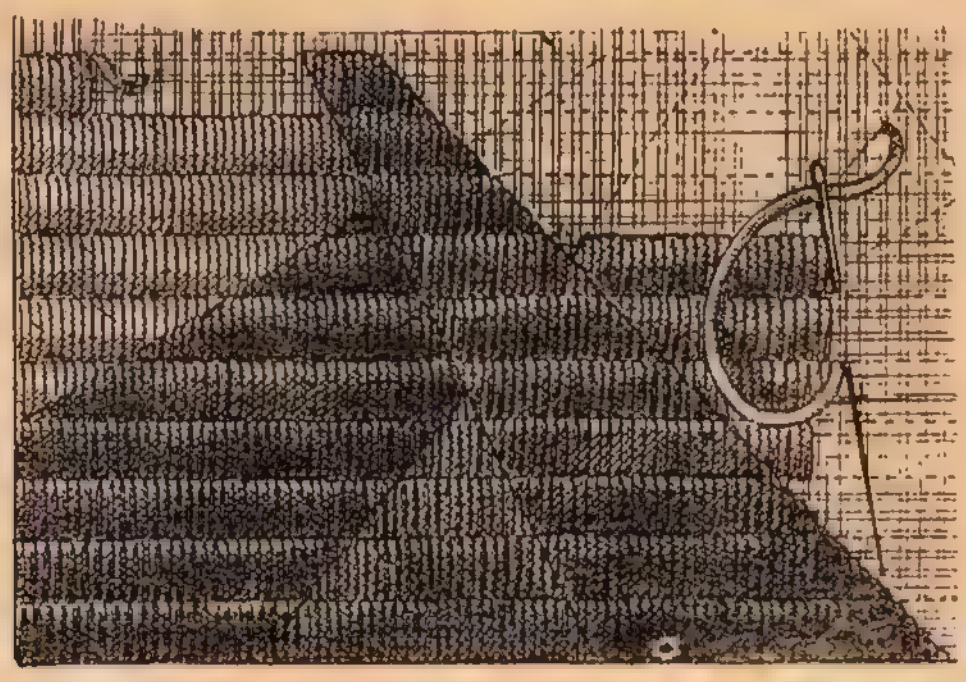

Çanta böyle örülecektir

Şimdi tam zamanıdır, hayatınızı severseniz

Hasan Balık Yağı İçiniz!

Norveçyanın halis **Morine** balığının baş mahsulü daima taze olarak yalınız **Hasan ecza deposu**nda bulunur. Bir kiloluk şişesi 100 Kuruştur. Büyük şişeleri de vardır. Toptancılara büyük tenzilat yapılır.

Odamı Nasıl Yerleştirsem?..

Ev eşyasını iyi yerleştirmiş olmak için yalnız bir tek kaide arayacak olursak, bu kaide «Rahatlık» olur. Evvelâ odanın göreceği vazifeyi ve içinde yaşayacak insanları düşünmeli. Meselâ döşenecek yer oturma odası ise her şeyden evvel misafirperverlik ifade etmeli, gece veya gündüz ailenin muhtelif âzalarının rahat ve memnuniyetle oturup ya okumak, ya dikiş dikmek veya oyun oynamak istediklerini göz önünde tutmalı. Bunun için aydınlık yerlere — pencere ve lamba yanlarına — koltuklar, onların da yakınlarına üzerlerine kitap, sigara tablası, dikiş takımı veya şeker tabağı koymak için küçük masalar yerleştirmeli. Bundan sonra misafiri düşünmeliyiz; ve kendilerini dostça oturup, rahatça görüşmeğe dâvet eden bir yer tertip etmeliyiz. Eğer odada ocak, mangal, ve ya nezareti iyi bir pencere varsa, orasını grupun merkezi farzetmeli ve bir tarafına bir kanape, karşı tarafına da koltuklarla küçük bir masa koymalı. Bu suretle ikindi çayı için ve ya hep bir arada oturup meşğul olmak için cana yakın bir köşe olur. Piyano, yazıhane, kitap rafı gibi büyük parçalar duvara bitişik konmalıdır. Eşya da halılar da odanın duvarlariyle müvazi olmalıdır. Salahiyet sahibi insanlar köşeleme veya çarpık mobilya yerleştirmeyi câlilik, zevksizlik ve bayağılıkla mahkûm ediyorlar. Mamafi ufak parçalar veya bir grupun içindeki parçalar için daha müsaadekâr davranıyorlar.

Resimdeki odada en ziyade ocak yerine ehemmiyet verilmiştir. Ocağın bir tarafına rahat, dayanıklı, tedariki pek mütevazi bütçeler için de kabil olduğu halde güzel bir kanape, diğer tarafına yumuşacık ve derin koltuklar konmuştur. Ara yerde

insanı odada yerleşip kalmağa dâvet eden alçak bir çay masası avrdır.

Işığın, oturanların arkasından gelmesi ve ayni zamanda ayak altında olmaması için kanapenin arkasına üstü düz bir masa koymak bunun da üzerine lamba koymak bizde mûtat olmadığı halde gayet amelî bir fikirdir; masanın diğer cihetinde iki rahat iskemle ve küçük masadan mürekkep daha küçük diğer bir grup vardır. Piyano odanın diğer ucunda ve iki pencere arasındadır.

Görülüyorki insanlar odalarını tanzim ederken zarafet ve şıklığına dikkat etmekle beraber aynı zamanda hem kendilerinin hem de misafirlerinin rahatlarını düşünmek zaruretini hissediyorlar.

Bu tarz bir oda için münasip olan döşemelik kumaşlar kretonlar, üstü parlak basmalar, yazma gibi elle basılmış ketenler ve dokumalardır.

Bir odanın zerafet ve kibarlığını yapan da bozan da ufak tefek tetimmattır. Resimdeki oturma odası gibi bir yerin duvarlarında güzel tabloların kopyaları, eski şal işleri, veya seççadelerle, bir ayna; köşedeki etajerlerin raflarında, çiniler, billurlar, pirinç kâseler veya güzel çömlekler; yine çini, pirinç ve ya çömlek lambalar ve bunların üzerinde düz renk ve hatlarla yapılmış abajurlar umumî ahengi muhafaza ederler.

Oturma odalarında esas şart istirahatın teminidir, ancak bu rahatlık sadece vücut dinlendirme rahatı değildir. İnsan gözü etrafında güzel şeyler görmekle dimağ ve ruhununda istirahatını temin eder.

Hem yemek... Hem ilaç!

Hasan Zeytin Yağıdır

Halis ve saftır. *Kum, taş, böbrek, safra, sarılık ve kara ciğer hastalıklariyle zayıflığa karşı en kuvetli* **ilaçtır. Nefis ve şerbet gibi tatlıdır.** Salatada, mayonezde, yemeklerde, hatta pilavlarda bile kullanabilirsiniz. Bilhassa miyde rahatsızlığı çekenler yalınız Hasan zeytin yağını içmelidirler. Londra, Roma ve Fransada en büyük mükâfat kazandığı resmen musadaktır. Fiyatlerde yeni ve çok mühim tenzilat yapılmıştır.

Sıhhat ve Güzellik

Cilt, insan gibidir, ihtimam ve iytinadan hoşlanır.

Bütün cesaretinizi toplayın, çok aydınlık bir yerde ve bitaraf gözle aynada cildinizi imtihana çekin. İmtihanın sualleri şunlardır: Cildinizin nesci incemidir, cildiniz ipek gibi, düzgün ve teravetli midir? Eğer bu ilkbahar ziyasında ayna imtihanını geçebiliyorsanız ne mazhariyet! Makalenin alt tarafını okumanıza hacet kalmaz. Fakat eğer aynanızın size söyledikleri hoşunuza gitmeyecek şeylerse cildinize karşı gösterdiğiniz ihmâl ve kaytsızlığı hemen tâmir etmeğe başlayın.

Aklınıza estikçe mükellef bir tuvalet salonunda mahir parmakların yapacağı tedaviden, her gün muntazaman kendinizin yapacağı basit tedbirler daha ziyade işe yarar. Evvelâ cildinizin cinsini tesbit edin, sonra muhtelif ilâcların hangi dertlere deva olduğunu öğrenin ve daha sonra da sizin için muvafık olanlarını hiç bıkıp usanmadan tatbik edin.

Ciltleri kuru olan bazı hanımlar kuvvetli kabızlar "astringent" kullanırlar, sonra da derilerinin yanmasına, büzülüp kabuğu soyulmasına taaccüp ederler. Diğerleri yağlı kremleri çok çok sürüp bütün gece öyle yatarlar sonra da zaten fazla yağlı olan derilerinin eskisinden daha beter oluşuna şaşarlar. Tuvalet ilaçlarının iyisini intihap etmeli, sonra yerinde ve bıkıb usanmadan kullanmalıdır.

Eğer aynanız, üstü pul pul, pürtük bir deri ve çatlak dudaklar gösteriyorsa her gece şu basit tedaviyi tecrübe edin. Evvelâ boynunuzdan başlayarak yukarıya ve yanlara doğru hareketlerle Kold krem sürün. Krem beş on dakîka yüzünüzde durduktan sonra temiz bir tülbentle fazlasını silin. Bezin üzerine çıkacak kire şaşarsınız. Sonra yumuşak bir bezi ılık su ve sabunla köpürterek bununla yüzünüzü yıkayın. Evvelâ ılık sonra soğuk su ile çalkayın. Gayet iyi kurulanın. Sonra tekrar gayet az Kold krem sürüp yatın. Cildinize krem sürerken, yıkanır veya kurulanırken daima aşağıdan yukarıya ve ağzın kenarlarından şakaklara doğru giden hafif hareketler kullanmağı unutmayın, çünkü bu suretle cildinizin sarkmamasına hizmet etmiş olursunuz.

Cildiniz pek fazla yağlı ve hele sivilceli ise miydenize dikkat edin; uykusuz kalmayın, daha az üzülüp daha fazla açık havada yaşayın. Günde üç defa yüzünüzü sabûnla yıkayın. Yağlı ciltler nazik kuru ciltlerden ziyade sabuna tahammül eder. Sabunlandıktan sonra bir kaç dakîka mütemadiyen yüzünüzü çok soğuk su ile çalkalayın. Bu derinin sıkı ve canlı olmasına yardım eder.

İhtimal ki cildiniz ne fazla yağlı ne de fazla kuru fakat cansız, mânasız ve sıhhatsız gibidir. Böyle deriler için sert bir "pülverisatem" le yüze çok soğuk su sıkarsınız, kan satha üşüşür ve cilde kuvvet getirir. Arada sırada mûtedil bir cilt kabızı "astimgent", haftada bir de gayet hafif o oksijene "eau oxygenée" mahlûlü şayanı tavsiyedir.

Cilt için en muvafık kabızlar tanenli sular veya bir bardak suya bir kahve kaşığı asit borik yahut boraks konarak kolaylıkla yapılacak mahlûllardır.

Cilt insan gibidir, ihtimam ve iytinadan hoşlanır; siz onu memnun ederseniz o da sizi memnun eder.

Elbise Kalıbının Târifi

Bu ayın elbise kalıbiyle resimlerini dercettiğimiz pardösü ve tanyör ceketi yapılabilir. Pardösüyü yapmak için kalıbı olduğu gibi kullanınız. Kalıbın her tarafından birer santim dikiş payı bırakılmıştır.

Tayör ceketini yapmak için resimdeki makas işaretlerinden aşağısını kullanmayınız. Ceketin pardösüden daha ziyade bedene yapışık olması iycap ettiği için kalıbın yan parçalarının kenarlarından ve, iki kat biçileceği lçin, arka parçasının yalnız düz kenarından gayet ensiz birer parçayı boydan boya kesip çıkarın. Mamafi kalıptan bu parçaları çıkarmadan evvel, bir defa üzerinizde bir astar parçasiyle prova yapın; ihtimal ki bu daraltma ameliyesine hiç lüzum olmadığını görürsünüz.

Pardösü için yüz kırk santim eninde olan bir kumaştan iki metre yetmiş beş santim, ceket ve etek için iki buçuk metre lâzımdır.

Biçiliş:

Kumaşı boyuna iki kat olarak yayın. Arka ve yaka parçalarını kumaşın devşirimiyle bir hizaya koyarak biçin. Diğer parçaları resimde gördüğünüz vechile kıvrımın üzerinde değil fakat iki kat kumaş üzerinden çifter çifter biçin. Ön mostralarını, ön kalıbının ve resimin işaretli şekillerin yardımiyle biçebilirsiniz. Mostranın bir ucu beş santim ve diğer ucu on üç santim kadar enli olmalıdır. Alt yaka parçadan kesilir. Mostra ve alt yakanın altına tela veya diğer dik bir astar koyunuz.

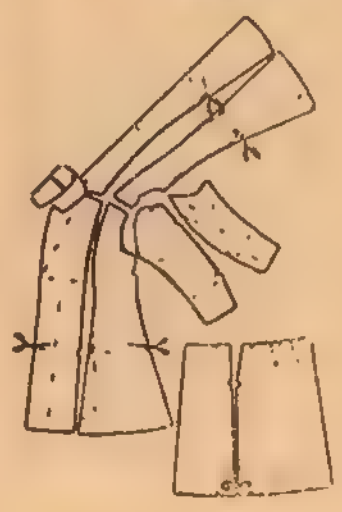

Dikiş :

Evvelâ omuzdan başlıyarak aşağıya kadar ön ve arka parçalarını birbirine takın. Bundan sonra yan ve omuz dikişlerini dikin.

Ön telaları pardösünün ön parçalarına teyelleyin ve reverlerin kıvrılacağı hizaya bir şerit geçirin.

Yakanın telasını alt yakaya teyelledikten sonra ense kısmını sık sık makina dikişi ile doldurun. Buradan yaka ucuna kadar bir çok zigzag makina dikişleri yapın.

Dikişler pardösünün iç tarafında kalarak bu hazırladığınız yakayı pardesünün yaka yerine dikin ve dikişten sonraki uçları sıvazlayarak açın ve ütüleyin.

Etek :

Resimdeki ucu yuvarlak kara noktalı şekiller eteğin şeklini ve ceketle beraber biçilişini gösterir.

Modanın Yenilikleri

1 2 3 4 5

Daima değişen ve her değiştikce zevke uygun bir yeniliğe bürünen modanın kaprislerine ait beş güzel elbise modeli veriyoruz. Dikkat edilirse bu yeni modellerde dar kollar, büzgülü, dalgalı dantel ve eşarp yakalar, gayrı muntazam etek uçları bütün elbiseye çok zarif bir ahenk vermektedir.

1— Önü yukarıya doğru büzülmüş elbiselerde yeni bir zerafet vardır.

2— Bu dalgalı yaka yenidir. Gayrı muntazam etek ucu yakanın yaptığı tesiri teyit ediyor.

3— İnce dantel yakasiyle kibar, süslü ve sade bir elbise kalıbındaki yeniliğe dikkat edin.

4— Eşarp yaka elbiseye bir halavet verir ve bu senenin hususiyetlerindendir.

5— Öndeki büzgülerle elbise ampir biçimi oluyor. Etek kısmının zenginliği bedenin sadeliği ile tezat teşkil ediyor.

Güzel bluzlar

Bluz yakalrında yenilikkler
—Kostüm tayör ile giyilecek bluz—
Gemici modası
—Yakalarda ahenk ve zerafet—

6 7

8

9

Moda âleminde bluzların ehemiyeti elbiseler kadar büyüktür. Bilhassa bluzlarda en ziyade göze çarpan ve dikkat edilmesi lâzım gelen noktalar kol ve yakadır. Bu sahifede gösterdiğimiz dört bluz örneği modanın en son ve zarif yaka, kol yeniliklerini göstermektedir.

6— Yeni kostüm tayyörlerle giymek için plilerin yumuşaklığı tayyörün sertliğini giderir.

7— Yeni bir fikir gösteren bir bluz yakası.

8— Gemici modasından hiç bıkılmaz. Benekli yaka boyası cıkmaz kumaştan yapılmıştır.

9— Çiçekli kumaştan kolsuz bir bluz, ve düz kumaştan jabo.

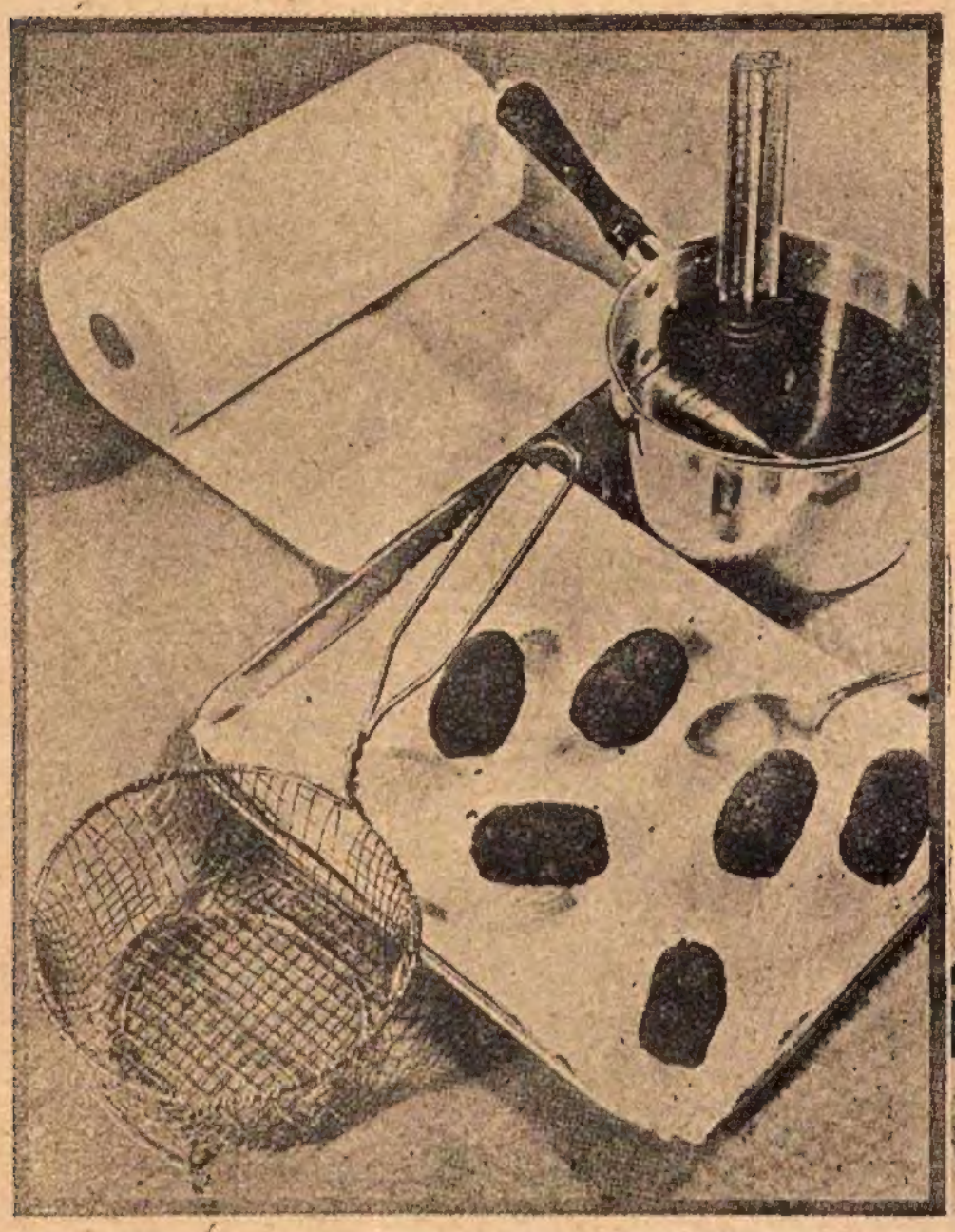

Şeker Kurabiyesi ve Kroket nasıl yapılır?

Yağın kızıp kızmadığını kolayca anlamak için çok pratik bir usul

Derin tavanıza uygun, resimdeki gibi derin seyrek ve her tarafı tel bir süzgeç edinirseniz kızaracak şeyleri birden tavaya koyup birden çıkarıp süzmek için çok kullanışlı olur.

Yemek pişirmeği ince ve muntazam bir san'at haline sokan insanlar fırın, tava ve daha bir çok yerlerde hararet derecesi (termometre) kullanıyorlar. Bizim ekseri evlerimizde şimdilik yemek pişirme derecesi olmadığı için aşağıdaki cetveli faydalı bulursunuz: Tedricen kızdırılmış yağın içine büyük bir lokma ekmek atın; eğer ekmek parçası altmış saniyede kızarırsa bu nushada târif edilen şeker kurabiyelerini veya bulamaca bulanarak kızaracak şeyler için yağın harareti muvafıktır. Köfte veya kotelet kızartmak için yağ ekmeği kırk saniyede kızartmalıdır. Patates kızartmak için yağ ekmeği kırk saniyede kızartacak kadar kızgın olmalıdır.

***

Şeker Kurabiyesi

Yağ	*3 yemek kaşığı*	*Tarçin*	*½ çay kaşığı*
Şeker	*12 „ „*	*Karanfil*	*½ „ „*
Yumurta	*1 tane*	*Küçük hindistan cevizi*	*½ çay kaşığı*
Süt	*12 Yemek kaşığı*	*Tuz*	*½ çay kaşığı*
Mayatozu	*4 Çay kaşığı*	*Un*	*3 bardak*

Yağı kabartın, şeker ve akı sarısı beraber kabartılmış yumurtayı ilâve edin, sonra sütü ilâve edin. Maya tozu, baharat ve tuzu unla beraber elekten geçirin ki unun her tarafına müsavî surette karışsınlar. Bunları yağ, şeker, yumurta ve süt halitasına ilâve edin. (Bütün ölçüler silme olmalıdır). Eğer üç bardak unla hamur yumuşak olmayorsa hamuru sertleştirecek kadar un ilâve edin. Üzerine bir az un serpilmiş hamur tahtasında hamuru yarım buhum kalınlığında bir yufka olarak açın. Büyüğünün ağzı badem kurabiyesi kutrunda diğerininki daha küçük iki boş teneke kutu tedarik edip bunları bir defa una batırıp çıkardıktan sonra evvelâ büyüğü ile yufkadan gözleme gibi yuvarlak parçalar kesin. Sonra küçük kutu ile bu parçaların ortasını kesip çıkarın öyle ki küçük fakat kalın halka şeklinde olsunlar.

Derin bir tavanın içine bolca yağ koyun. Yağ bir

lokma ekmeği altmış saniyede kızartacak kadar kızınca, kurabiyeleri birer ikişer içinde kızartın. Kızardıkça yağını süzerek çıkarıp üzerine kaba kâat döşenmiş bir tepsinin üzerine koyun ki fazla yağını kâat emsin. Kurabiyeler daha sıcakken, üzerlerine gayet ince toz şekeri ekin. Arzu ederseniz kestirilmiş şekere de batırabilirsiniz.

Kroket — Köfte

Evvelâ iki silme yemek kaşığı sade yağını eritin; içine dört silme yemek kaşığı un, bir çay kaşığı tuz biraz biber ilâve ederek karıştırın. Bir bardak sütü yavaş yavaş içine katın, fakat top top olmaması için hep karıştırın. Kaynamağa başlarken ateşten indirip, soğumaması için sıcak su üzerine oturtun.

İki silme bardak haşlanmış ve kıyılmış tavuk, balık, alelâde et veya beyine bolca maydanoz, tere ot ve yukarıda târif edilen unlu salçayı ilâve edip iyice karıştırın. Bu hamur soğuyunca birer birer köfte şekli verip evvelâ galeta tozuna, sonra iki yemek kaşığı suyla kabartılmış bir yumurtaya, sonra tekrar galeta tozuna bulayarak, bir lokma ekmeği kırk saniyede kızartacak kızgınlikta yağın içinde beş dakîka kadar kızartın. Kızaran köfteleri süze süze tavadan çıkardıktan sonra kaba kâat üzerine dizin ki üzerinde fazla yağ kalmasın. Sıcak sıcak sofraya çıkarın.

Tiyatro

(1380 inci sahifeden devam)

ları gibi bir mâna çıkıyor. Bunun böyle olup olmadığına dair hiç bir yerde bir kayde tesadüf edemediğim gibi o devri yaşamış, Gedikpaşa tiyatrosuna devam etmiş zevat ta bu hususta ki suallime buna dair bir şey hatırlıyamadıkları cevabını verdiler.

Gerek sultan Aziz devrinde, gerek ondan sonra gelen sultan Murat ve Aptülhamit devirlerinde zaman zaman sıkı bir sansür tatbik ediliyor, hürriyet âşıkı genç Türkler tâkîp olunuyorlardı. Gedikpaşa tiyatrosu asıl kuvvetini bu genç Türklerden aldığı için zaman zaman sarsıntılara uğramaktanda kurtulamamıştı. Muhtelif telif piyeslerin temsili menedilmiş, muhtelif Türk muharrirler nefyolunmuştu.

Sultan Aziz zamanında Namık Kemal ve arkadaşları bu şekilde zulme, tağribe uğradılar. Aptülhamit zamanında 1882 Teşrinievvelinin 25 inde Ahmet Mitat efendinin «Çerkes özdenleri» isimli eseri oynanırken halkın tiyatroya tehacümünden korkan hafiyelerin padişaha piyes hakkında — anasırı osmaniye arasında nifaku şikak tevlidine mâtuf bir eserdir, çerkeslik propagandası yapılıyor — şeklinde verdikleri jurnal üzerine ehali polis ve jandarma kuvvetiyle dağıttırılıp tiyatro bir gece içinde taş üstünde taş kalmamasına yıktırıldı. Koca binanın böyle mânasız bir vehme kurban edilmesi yetmiyordu ki yerine tekrar bir tiyatro binası yaptırılmasına mâni olunmak için arsası da Abraham Paşadan cebren satın alındı. Bu alış verişe sebep olarak «buraya hükûmetçe medrese yaptırılacak» denilmişti. Arsa uzun müddet böyle kaldı, hiç bir şey yaptırılmadı, sonraları burada mühendis mektebi için bir bina yaptırılmaya teşebbüs olundu, fakat her nedense o da yarıda bırakıldı. Bugün Çarşıkapıdan Kumkapıya doğru inmek için bu yolu tâkîp edenler jandarma elbise anbarının karşısında bu yarım kalmış temelleri görürler.

İtalyanın meşhur Sanderson ıtrlyat fabrikası

Hasan Kolonyası

İçin bütün dünyada emsaline tesadüf edilmiyecek kadar nefis ve ruhnüvazdır diyor. Halis ve tabiî limon çiçeklerinden yapılmıştır, 90 derecedir. Nezle, baş ağrısı, hafakan, baygınlık, her türlü ruhî ve asabî hastalıklarda kullanılılır. Têsiri derhal görülür. Tuvalet âleminde de büyük şöhreti vardır. Fiyatlarda muvakkat bir zaman için yüzde 30 tenzilat yapılmıştır. İstifade ediniz.

ABONE ŞERAİTİ
(Posta ücreti dahil)
Türkiye için:
Seneliği 6 lira
Altı aylığı 3 lira
Ecnebi Memleketler
Seneliği 4 dolar

MUHİT

Resimli Aylık Aile Mecmuası

Baş Muharrir: AHMET CEVAT
Tahrir Müdürü: KEMALETTİN ŞÜKRÜ
Adres: *Dilsizzade Hanı, No. 1—2*
Telefon: İstanbul, 4118

Her nüshada: bir elbise kalıbı veya metin hariçi renkli bir tablo bulunacaktır.

Fihrist

	Muharriri	Sahifesi
Memlekete Dair:		
Kooperatif Şirketleri Bizde ne İçin İnkişaf Edemiyor?	*Ahmet Cevat*	1361
Büyük Türk İnkîlabına Dair	»	1363
Toros Dağlarında	*Ali Vehbi*	1374
Ayın Hatıraları		1409
Edebiyat ve Tenkit:		
Yaz Tahassüsleri	*Ruşen Eşref*	1370
Âdem Oğlu	*Ahmet Cevat*	1388
Latin Edebiyatı	*Kemalettin Şükrü*	1406
Hikâyeler:		
Bumbu	*Mahmut Yesari*	1372
Münirenin Defteri	*Mebrure Hurşit*	1397
Roman:		
Madalyanın Ters Tarafı	*Reşat Nuri*	1366
Sipahi Ahmet	*Kemalettin Şükrü*	1410
Spor:		
Nasıl Spor Yapıyorduk?	*Selim Sırrı*	1377
Büyük Adamlardan:		
Haendel	*Mebrure Hurşit*	1383
Meçnikof	*Nevzat Mahmut*	1404
Fennî Yazılar:		
Haşerat ve İnsanlar (1)		1421
Tiyatro Bahisleri:		
Gedik Paşa Tiyatrosu	*Refik Ahmet*	1379
Musikî:		
Haendelin Piyano ve Keman için bir *largo* su		1386
Sıhhat:		
Deliliğin Sebepleri	*İhsan Şükrü*	1381
Seyahat:		
Kotra İle Devri Âlem	*Alain Gerbault*	1393
Güzel San'atlar:		
Üç Kıymetli Şaheser		1418
Sinema:		
Sinema Âlemî Küçük Oyuncaklardan Nasıl İstifade Ediyor? (2)		1416
Miymarî:		
Asrî Binalar		1424
Kullanışlı Ev		1426
Müteferrik:		
Aile Bahçesinde Mart Ayı		1425
Çocuk Bakımı		1-28
Odamı Nasıl Yerlestireyim?		1432
Sıhhat ve Güzellik		1434
Yemek Sahifesi		1438
El İşleri		1430
Moda		1436
Elbise Kalıbı		1435

Mecmuamızın kapak resmi Modern Priscilladen alınmıştır.
(1) Readers Digest (2) Popular Science.

İmtiyaz Sahibi ve Mes'ul Müdür: AHMET CEVAT

Selâmet Matbaası